

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. David Juřica

**Demografické, socioekonomické a funkční
změny města Ostravy po roce 1990**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.

Olomouc 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Bc. David Juřica (R150113)
Studijní obor:	Regionální geografie
Název práce:	Demografické, socioekonomické a funkční změny města Ostravy po roce 1990.
Title of thesis:	Demographic, socioeconomic and functional changes of the city of Ostrava after 1990.
Vedoucí práce:	doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
Rozsah práce:	104 stran, 2 vázané přílohy
Abstrakt:	Diplomová práce zachycuje změny, které nastaly ve městě Ostrava po roce 1990, kdy region, v němž se město nachází, prošel útlumem těžby a tradiční výroby, stal se strukturálně postiženým, s potřebou hledat nové impulzy pro regionální rozvoj. Jednotlivé oblasti, kterými se práce v empirické části zabývá, jsou vymezeny na základě poznatků z konceptů Starých průmyslových regionů a „smršťujících se měst“. Práce je dále doplněna i o teoretický základ ekonomické transformace v České republice, která je hlavní příčinou změn, které se na území města udály.
Klíčová slova:	Ostrava, demografické, socioekonomické, funkční, změny, 1990, transformace, smršťující, město, staré, průmyslové, regiony
Abstract:	This thesis represents the changes which occurred in the city of Ostrava after 1990, when the region, where the city is located, went through reduction of mining and traditional production, became structurally affected with a need to seek new impulses for regional development. Individual areas the thesis deals with are defined based on knowledge of the concepts of Old industrial regions and “shrinking cities”. The thesis is supplemented by theoretical foundations of economic transformation in the Czech Republic which is the main cause of changes that have occurred the city.
Keywords:	Ostrava, demographic, socioeconomic, functional, changes, 1990, transformation, shrinking, city, old, industrial, regions

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením doc. RNDr. Mariána Haláse, Ph.D., a že jsem veškeré použité zdroje uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu doc. RNDr. Mariánu Halásovi, Ph.D., za jeho odborné rady, konzultace, trpělivost a vedení. Dále bych chtěl poděkovat pracovníkům krajské pobočky Úřadu práce v Ostravě za bezplatné poskytnutí dat a velmi vstřícný a ochotný přístup.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. David JUŘICA**
Osobní číslo: **R150113**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Demografické, socioekonomické a funkční změny města Ostravy po roce 1990.**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce bude zachycení demografických, socioekonomických a funkčních změn ve městě Ostrava po roce 1990, kdy region, v němž se město nachází, prošel útlumem těžby a tradiční výroby, stal se strukturálně postiženým, s potřebou hledat nové impulzy pro regionální rozvoj.

Práce se bude opírat o teoretický background vycházející z rešerše literatury zaměřené na proces transformace, smršťování se měst a literatury zaměřené na staré průmyslové regiony. Jednoduché kvantitativní metody budou použity pro hodnocení populačního poklesu, resp. emigrace z modelových regionů. Stěžejní kapitoly budou zaměřené na zachycení funkčních změn ve městě Ostrava, včetně nastínění strategií vývoje do budoucnosti.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOUTSKÝ, Jaroslav. Staré průmyslové regiony - vývojové tendence, možnosti rozvoje. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2011, 125 s. ISBN 978-80-7414-440-0.

RUMPEL, Petr. Teritoriální marketing jako koncept lokálního a regionálního rozvoje. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003, 57 s. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-957-7.

RUMPEL Petr, SLACH Ondřej. Je Ostrava "smršťujícím se městem"? Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2012, Vol. 48, No. 5, p. 859-878

Vedoucí diplomové práce: **doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **2. prosince 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 2. prosince 2015

OBSAH

ÚVOD	9
CÍLE A METODY PRÁCE	10
1 KONCEPTUÁLNÍ A TEORETICKÝ RÁMEC	12
1.1 Staré průmyslové regiony	12
1.1.2 Problémy Starých průmyslových regionů.....	14
1.1.3 Přejít k postfordistické ekonomice	17
1.1.4 Příklady Starých průmyslových regionů.....	18
1.2 Smršťování se měst („urban shrinking“).....	19
1.3 Transformace české ekonomiky.....	22
1.3.1 Liberalizace a stabilizace ekonomiky	23
1.3.2 Privatizace a restrukturalizace podniků	23
2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	25
3 HISTORICKÝ VÝVOJ MĚSTA	27
4 SOCIODEMOGRAFICKÉ ZMĚNY	30
4.1 Populační vývoj města Ostravy.....	30
4.1.1 Populační vývoj v letech 1971-1990	30
4.1.2 Populační vývoj po roce 1990	32
4.1.3 Prognóza vývoje počtu obyvatel města do roku 2050	34
4.2 Vývoj obyvatelstva v městských obvodech	35
4.3 Populační vývoj ve SO ORP Ostrava.....	40
4.4 Migrace mimo okres Ostrava-město	44
4.5 Změna věkové struktury.....	45
5 TRH PRÁCE	49
5.1 Struktura zaměstnanosti	49
5.1.1 Zaměstnanost v odvětvích národního hospodářství (1991).....	51
5.1.2 Vývoj zaměstnanosti na počátku transformace	52
5.1.3 Zaměstnanost v odvětvích dle ekonomické činnosti (2011).....	54
5.2 Struktura nezaměstnanosti	56
5.2.1 Změny v metodice nezaměstnanosti	56
5.2.2 Vývoj nezaměstnanosti po roce 1990	57
5.2.3 Změny ve struktuře nezaměstnaných osob	59

5.3	Největší zaměstnavatelé	61
5.3.1	Největší zaměstnavatelé před ekonomickou transformací.....	62
5.3.2	Největší zaměstnavatelé dnes	63
6	ROZVOJOVÉ PLOCHY MĚSTA.....	67
6.1	Průmyslové zóny	67
6.1.1	Strategická průmyslová zóna Mošnov	67
6.1.2	Průmyslová zóna Ostrava Hrabová.....	68
6.1.3	Strategická průmyslová zóna Nošovice (SPZ Nošovice)	69
6.2	Logistické parky	69
6.3	Brownfieldy.....	71
6.4	Vědecko-technologický park Ostrava	76
7	FYZICKÁ INFRASTRUKTURA	77
7.1	Domovní a bytový fond	77
7.2	Významné projekty v oblasti dopravy	78
7.2.1	Dálnice D47	78
7.2.2	Letecká doprava	79
7.2.3	Městská hromadná doprava	79
7.3	Životní prostředí.....	80
8	ZNALOSTNÍ A VZDĚLÁVACÍ INFRASTRUKTURA	82
8.1	Vysoké školy v Ostravě	82
8.2	Vzdělanost obyvatelstva.....	83
9	SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ INFRASTRUKTURA	85
9.1	Plánování sociálních služeb	85
9.2	Kultura a sport v Ostravě	85
	ZÁVĚR	88
	SUMMARY	91
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	92
	SEZNAM OBRÁZKŮ	98
	SEZNAM TABULEK.....	101
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	102
	PŘÍLOHY	104

ÚVOD

Město Ostrava je třetím největším městem v České republice. Jeho historie sahá až do roku 1267. První zmínku o Ostravě najdeme v závěti olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku.

Impulzem pro rozvoj města bylo objevení černého uhlí ve 2. polovině 18. století v údolí Burňa ve Slezské Ostravě. Následný příchod těžkého průmyslu a napojení města na železnici vyústily v intenzivní rozvoj, díky kterému se město v druhé polovině 19. století stalo jedním z nejvýznamnějších průmyslových center Rakouska-Uherska.

Další rozvoj průmyslu a těžby během 20. století znamenal populační i prostorový růst města, který nezastavila ani 2. světová válka, kdy byl ostravský průmysl podřízen německému válečnému hospodářství.

Ještě vyšším tempem město rostlo po roce 1945. Intenzita průmyslu se zvětšovala každým rokem a město se tak stávalo opravdovým průmyslovým obrem, známým jako „město uhlí a železa“.

Na počátku 90. let 20. století proběhla na území Československa ekonomická transformace. Ta se vyznačovala mnohými dynamicky se projevujícími změnami, které ve velkém postihly právě i Ostravu.

Nejvýraznější demografické, socioekonomické a funkční změny, ke kterým za posledních 25 let ve městě došlo, se pokusí svým obsahem zachytit právě tato diplomová práce.

CÍLE A METODY PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce je zachycení nejvýraznějších demografických, socioekonomických a funkčních změn města Ostravy po roce 1990.

K dosažení hlavního cíle jsou využity cíle parciální. V teoretické části práce je cílem zhodnotit teoretické přístupy literatury zaměřené na Staré průmyslové regiony a koncept „smršťujících se měst“, na základě kterých jsou dále vymezeny parciální cíle v empirické části práce. Důležité je i přiblížení procesu ekonomické transformace v podmínkách České republiky, který je obecně považován za hlavní příčinu změn v daném období.

Empirická část má definováno několik parciálních cílů. Prvním je stručně přiblížit historický vývoj města tak, aby byly nastíněny výchozí podmínky v roce 1990. Dalšími jsou zachytit populační vývoj obyvatelstva města a jeho městských obvodů, migrační trendy v rámci SO ORP, odliv obyvatelstva z okresu Ostrava-město, ale i proměnu věkové struktury obyvatel Ostravy. Cílem je popsat důležité změny, které proběhly na trhu práce, v oblastech fyzické, vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktury, ale i nastínit směr, kterým se město vydalo v boji proti změnám, jež jsou považovány za negativní.

Jak již bylo zmíněno, práce se v teoretické části opírá o background literatury zaměřené na Staré průmyslové regiony, koncept „smršťujících se měst“ a v neposlední řadě na téma transformace ekonomiky České republiky po roce 1989. Teoretická část práce je zpracována metodou kompilace textů získaných z české i zahraniční literatury, a to v knižní i elektronické podobě.

Empirická část je vztažena primárně na město Ostravu, nicméně území, kterým se tato práce zabývá, není zcela striktně vymezeno. Některé analýzy jsou vytvořeny i pro širší region, neboť je s ním město různými funkčními vazbami propojeno. Zvolená metoda sběru informací z různých druhů publikací je navíc obohacena o získaná data, která jsou zpracována na základě jednoduchých kvantitativních metod, vyjádřena v grafech, tabulkách či formou kartogramů. Pro lepší vizualizaci je práce doplněna o obrázky a mapy.

Závěr práce obsahuje shrnutí změn, které ve městě nastaly v kontextu s hlavními příčinami a dopady Starých průmyslových regionů nebo v konceptu smršťování se měst.

Použitá data byla získána z Českého statistického úřadu (ČSÚ), který bezplatně poskytl pouze základní data o městě (obci) Ostrava, případně za okres Ostrava-město, ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v letech 1991, 2001 a 2011. Doplnění dat ze SLDB bylo realizováno ze statistik ČSÚ, veřejně dostupných na www.czso.cz. Data o zaměstnanosti, nezaměstnanosti a informace o největších podnicích na území města k 31. 12. 2015 poskytla krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě. Seznam největších podniků na území města v roce 1987 poskytla Univerzita Palackého v Olomouci, primárním zdrojem dat je však Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně.

Důležitá informace se týká dat získaných z ČSÚ. Zatímco data ze SLDB v letech 1991 a 2001 jsou uváděná za všechny trvale bydlící obyvatele, tak data v roce 2011 za obvykle bydlící obyvatelstvo. Další změny metodiky jsou popsány vždy u dané kapitoly.

1 KONCEPTUÁLNÍ A TEORETICKÝ RÁMEC

1.1 Staré průmyslové regiony

Old industrial regions, Old industrial areas či Old industrial spaces. Pro všechny tyto anglické termíny existuje v českém jazyce obecně akceptovaný termín Staré průmyslové regiony. V ekonomické geografii a regionálním rozvoji se užívá pro označení *území ve vyspělých státech světa s výraznou tradicí a historickou specializací na průmyslovou výrobu, které však postupně procházejí zásadní změnou svých strukturálních charakteristik a poklesem významové pozice a čelí důležitým transformačním a adaptačním výzvám na měnící se podmínky*. [1 str. 22]

Jedná se o regiony s tradičním zaměřením na průmysl, který pro ně byl zdrojem dynamického ekonomického růstu. Od 70. let minulého století jsou pak tyto regiony považovány za „problémové“, označované jako určitý typ regionů s problémy v adaptaci a přizpůsobení se na postfordistický výrobní režim. [2]

Adjektivum „starý“ lze pak chápat dvojitým způsobem.

Podle Steinera jej lze chápat ve smyslu vzniku výrobní základny takového regionu již v 19. století, tj. v průběhu rané industrializace s tím, že její prosperita byla omezena přibližně na jedno století. [3]

Odlíšně toto adjektivum chápou autoři Schrader a Trippel, kteří odmítají přímou souvislost s obdobím vzniku a rozvoje těžkého průmyslu a těžby surovin. Domnívají se, že se jedná spíše o označení regionu, který již pozbyl schopnost ekonomické regenerace a adaptace na nový výrobní režim, či tento proces ještě nebyl ani započat. [4]

1.1.1 Základní znaky Starých průmyslových regionů

Charakterizovat Staré průmyslové regiony ve vyspělých státech není z důvodu jejich značné heterogenity vůbec jednoduché. Za velmi zdařilou však lze považovat základní charakteristiku, kterou vytvořil tým autorů Ondřej Slach, Petr Rumpel a Jaroslav Koutský v knize s názvem Profilace měkkých faktorů regionálního rozvoje, kde využili poznatků několika světově uznávaných autorů.

Za základní znaky, typické pro Staré průmyslové regiony uvádějí:

- *Brzký počátek industrializace a následný dynamický růst datující se do počátečních dekád 19. století. Základním zdrojem růstu byla specializace na produkty, které byly: (1) základními vstupy pro ostatní sektory (např. ocel, produkty chemického průmyslu), (2) zbožím masové spotřeby (textil, automobily). Tyto produkty měly silnou pozici na trhu, ale vždy jen na omezený životní cyklus (i když velmi dlouhý).*
- *Zkornatělé instituce, ovlivněné dominujícími lokálními produkčními strukturami (např. silně provázanými asymetrickými podnikovými sítěmi, uzavřenou tržní strukturou), které se projevují silným lock-in efektem a path dependency.*
- *Specifickou konfigurací podnikových (mono)struktur s dominancí velkých podniků se standardizovanou masovou výrobou při malém počtu nově vznikajících inovativních malých a středně velkých podniků.*
- *Celkově nízký objem investic do výroby a odliv (outflow) investic z regionu. Tödtling, Trippel (2004) hovoří o „nadměrné specializaci“ (overspecialization) či Steiner (1985) o „nadměrném zastoupení odvětví v ekonomické struktuře regionu“ (overrepresentation).*
- *Zastaralou fyzickou a technickou infrastrukturu, utvářející se v závislosti na potřebách dominantních průmyslových odvětví.*
- *Převahu lodní a železniční dopravy.*
- *Chaotickou vnitroregionální sídelní strukturu s neuspořádanými, navzájem se překrývajícími funkcemi bydlení, výroby, služeb a volného času.*
- *Rostoucí výskyt průmyslových brownfields s vysokými ekologickými zátěžemi.*
- *Celkovou degradaci kulturní i přírodní krajiny způsobenou jednak provozem montánních podniků a jednak jejich úpadkem.*

- *Vysokou nezaměstnanost způsobenou krizí specializovaných odvětví, oproštěnou od trendů charakteristických pro národní ekonomiky. Nízkou intenzitou vzniku nových pracovních míst a současně nerovnováhou mezi požadovanou a disponibilní kvalifikací místní pracovní síly (mismatch). Nízkou kvalitou lidského kapitálu (nízký počet vzdělávacích institucí, historická „proletarizace“ obyvatel).*
- *Častý výskyt negativních demografických trendů, jako je např. rychlé stárnutí populace, záporné migrační saldo, odliv mladých a vzdělaných obyvatel z regionu, tzv. brain drain atd.*
- *Špatnou image regionu (image „kouřícího komína“) a z ní plynoucí negativní externí vnímání (špatný mindware nebo negative signaling) regionu. [2 str. 47]*

Staré průmyslové regiony dnes nalezneme především v blízkosti tradičních nalezišť energetických surovin, jako např. černého nebo hnědého uhlí, či v místech, kam bylo snadné tyto suroviny dopravit. V případě Anglie, jako koloniální velmoci tehdejší doby, se jednalo především o místa, která byla centrem mezinárodního obchodu, kde alternativu těžby zastával dovoz surovin, jež sloužily ke zpracování místním průmyslem, jako např. bavlny (Manchester). [1]

Hutnický průmysl, těžké strojírenství, textilní průmysl, kovozpracující průmysl a vybrané odvětví průmyslu chemického jsou typickými zástupci odvětví, která se ve Starých průmyslových regionech koncentrovala. Tyto podniky dodávaly základní vstupy pro návazné průmyslové činnosti, tedy produkty, které sloužily k výrobě jiných, sofistikovanějších, produktů s vyšší přidanou hodnotou, nebo výrobků masové spotřeby (ocel, textil, automobily). [1]

1.1.2 Problémy Starých průmyslových regionů

Výše zmíněná odvětví průmyslové výroby nejsou sama o sobě tak problémová či nebezpečná, aby mohla způsobit případný úpadek celého regionu. Avšak jejich „přílišná“ prosperita může nakonec znamenat problém. Podnik, který prosperuje, také roste. Rostoucí podnik časem zvyšuje nároky nejen na surovinové, ale i lidské vstupy. Roztahuje síť ve

formě návazných subdodavatelských firem a zvyšuje nároky na dostupnost služeb. Takové počínání je potenciálně nebezpečné. Přílišná specializace regionu na nejčastěji jedno dominantní průmyslové odvětví může z dlouhodobého hlediska přinést nejen krizi, ale i postupný úpadek celého regionu. [1]

Potenciálním rizikem není jen přílišná specializace, nýbrž i uzamčenost, či cesta zvolená na základě zvyků a tradic, což vysvětlují například principy lock-in a path dependency.

Princip uzamčení (lock-in)

Efekt lock-in se projevuje ve většině Starých průmyslových regionů a zjednodušeně řečeno znamená uzavřenost regionu včetně jeho aktérů a jejich myšlení vůči reálnému fungování okolního prostředí. [5] Rozlišují se 3 typy uzamčení. Funkční lock-in znamená uzavřenost firem v síti subdodavatelských vazeb s tím, že se většinou jedná o malé a střední podniky, které svou produkci zaměří na potřeby jednoho velkého a dominantního podniku. Kognitivní lock-in lze vyjádřit jako omezenou racionalitu regionálních aktérů (ekonomických i politických). Tito aktéři se při rozhodování o směřování regionu navzájem přesvědčují o své pravdě, přičemž jinému názoru nedávají váhu, a naopak jej jako možnou alternativu vytěsňují. Politický lock-in pak lze chápat jako existenci neformálních vztahů mezi místními aktéry (velké podniky, odbory, politici různých úrovní), kteří společnými kroky zabraňují restrukturalizaci podnikové sféry a možným inovacím. [6]

Koncept závislosti na zvolené cestě (path dependency)

Path dependency ve Starých průmyslových regionech představuje vývojový proces, v němž jsou možnosti rozvoje silně ovlivněny místním socioekonomickým vývojem v minulosti. Regiony jsou zde chápány jako homogenní entity, které jsou svými strukturami a prostředím vázány k minulosti, což se promítá neschopností v adaptaci na nové produkční režimy. [2]

Schopnost adaptovat se na nové produkční režimy je pro budoucnost regionů klíčová. Dále zmíněné dvě vybrané ekonomické teorie poukazují na fakt, že regiony, které jsou příliš specializované, uzamčené, nebo svou cestu volí na základě zvyků z minulosti, si nejsou schopny zachovat svou konkurenceschopnost v podmínkách globální ekonomiky.

Teorie dlouhých vln

Pokud vezmeme v potaz teorii dlouhých vln (Kondratěvovy cykly), tak lze tvrdit, že s každou nově přichází vlnou přichází i určitá výzva pro každý průmyslový podnik či průmyslově zaměřený region. Tradiční průmyslové regiony vždy dlouho prosperují na bázi dominantního odvětví dané vlny. S počátkem vlny nové, která je vyvolána novým technologickým objevem, je však jejich produkce odsouzena k „zastaralosti“ stejně jako specializace, kterou si držely v minulé epoše hospodářského růstu. Při nezvládnutí strukturální proměny mezi každou nově přichází vlnou dochází ke krizi (ekonomické depresi), která označuje hluboký, dlouhodobý, ekonomický pokles spojený se snižováním produkce a nárůstem nezaměstnanosti, snižujícími se příjmy, úpadky firem a dalšími. [2]

Teorie produkčních cyklů

Teorie produkčních cyklů vychází z předpokladu, že různé regiony mají určité predispozice pro to, být nejvhodnějším regionem pro výrobu daného produktu v určité fázi jeho výrobního cyklu. Je proto třeba počítat s tím, že přílišná specializace a uzavřenost není tou správnou cestou do budoucna.

V první fázi výrobního cyklu je výrobek zaveden na trh. Produkce se koncentruje do metropolitních regionů, kde lze spoléhat na vědu a výzkum, na kvalifikované lidské zdroje a dostupný rizikový kapitál. Ve druhé fázi se výroba standardizuje a dochází k realokaci výroby do zázemí regionu. Ve třetí fázi je pak výroba přesunuta do periferních regionů s nízkými náklady na výrobu tak, aby bylo dosaženo co nejmenší výrobní ceny. [7]

Další problémy se objevují s příchodem negativních externalit, které jsou s průmyslovou výrobou často úzce spojeny. Těmi mohou být např. nadměrná doprava, snižování kvality životního prostředí, nebo jiné.

Paradoxní situace nastává tehdy, jakmile očekávané aglomerační úspory při lokalizaci průmyslu přejdou v aglomerační náklady. Například doprava může regionu přinášet růst ve formě lepšího a rychlejšího spojení s okolním světem pro obyvatelstvo a snazší a levnější dopravu surovin pro podnik. Nicméně při nadměrném využívání např.

železniční dopravy mohou rozsáhla kolejiště, či provoz vlaků v okolí obydlených oblastí, přinášet hluk, nebo silně omezovat další rozvoj regionu, či města, např. liniovými stavbami (např. kolejemi). [1]

Automobilismus ani veřejná doprava nebyly v období industrializace ani zdaleka na dnešní úrovni. Často živelný růst měst kolem průmyslových podniků byl pro tu dobu typický. Vzájemná provázanost byla nevyhnutelná a sídelní struktura chaotická.

1.1.3 Přejchod k postfordistické ekonomice

Již od 80. a 90. let se hovoří o přechodu regionálních ekonomik od fordistické ekonomiky, pro kterou je typická masová produkce podpořená úsporami z rozsahu k ekonomice postfordistické, pro kterou je naopak klíčová flexibilita a diverzifikace výroby podpořená úsporami ze specializace. Takový přechod je charakterizován sektorovými a odvětvovými změnami regionálních ekonomik. Projevuje se deindustrializací a terciarizací ekonomik, kdy nabývá na významu mimo terciér také tzv. kvartér a kvintér, a to zejména při tvorbě regionálního hrubého domácího produktu a zaměstnanosti. [8]

Právě podíl terciéru (služeb), kvartéru (vědy, výzkumu a vzdělávání) a kvintéru (řídící činnosti) na zaměstnanosti a tvorbě produktu dnes odlišuje výkonné regionální ekonomiky od těch „méně výkonných“, „zaostalých“ ekonomik. [1]

Zaostalost a problematičnost (myšleno jako nesoulad existujících struktur s požadavky aktuální doby) způsobená monostrukturností ekonomického zaměření regionu, existencí negativních externalit, rigiditou prostředí, či přeměnou aglomeračních úspor na náklady, odsuzuje Staré průmyslové regiony do tzv. druhé ligy, mezi nekonkurenceschopné regiony s negativní image. [1]

Provoz dominantního průmyslového podniku přináší negativní externality nejen během jeho provozu, ale i po ukončení výroby. Úpadek takového průmyslu znamená citelný zásah do života lidí, do fungování regionu či do životního prostředí.

Dominantní zaměstnavatel nejen že propustí své zaměstnance, ale způsobí propouštění i ve všech subdodavatelských firmách, což znásobí nárůst nezaměstnanosti a sníží možnost jejich budoucího uplatnění na trhu práce. Snížením příjmů domácností je pak snížena i kupní síla, což může mít za následek úpadek dalších firem atd.

Rizikem pro životní prostředí je pak vznik tzv. brownfields. Za tímto pojmem rozumíme pozůstatek průmyslové, zemědělské či jiné aktivity (nemovitost, pozemek, areál či objekt), který je nedostatečně využívaný, zanedbaný, či dokonce kontaminovaný a nelze jej tedy vhodně a efektivně využít bez nutnosti celkové regenerace. [9]

V různých případových studiích pak lze spatřit všeobecný trend, kdy Staré průmyslové regiony čelí emigraci obyvatel do environmentálně či ekonomicky atraktivnějších regionů, což s sebou přináší i tzv. brain drain neboli odliv mozků. Ten se projevuje jako proces, kdy obyvatelé mladších věkových skupin s vyšším (nejčastěji terciárním) vzděláním odcházejí z postiženého regionu do atraktivnějších oblastí, nebo se po dostudování vysokých škol již do místa svého původního bydliště nevrátí. [10]

1.1.4 Příklady Starých průmyslových regionů

Na základě výše popsaných charakteristik můžeme konstatovat, že se v kapitalistických státech Evropy od zhruba 70. let 20. století formovala skupina regionů, které můžeme označit právě jako Staré průmyslové. [1 str. 25] Typickými zástupci jsou např. město Manchester ve Velké Británii nebo oblast Porúří v Německu.

V postsocialistických zemích se o formování takových regionů dá hovořit až v 90. letech 20. století. Jako příklad uveďme regiony Severozápad nebo Moravskoslezsko, které se nacházejí v České republice. [1]

Staré průmyslové regiony nejsou jen otázkou evropského prostoru. Regiony s podobnými problémy nalezneme po celém světě. Příkladem může být to město Detroit v USA nebo oblast Mandžuska v Číně. [1]

Každý z těchto regionů má svůj specifický vývoj. Nicméně i přes již zmíněnou značnou heterogenitu ve formování Starých průmyslových regionů lze společné rysy, jako např. přílišnou specializaci v určitém průmyslovém odvětví a následnou nezvládnutou adaptaci na měnící se trendy globální ekonomiky, najít.

Proces formování Starých průmyslových regionů tedy chápeme spíše jako negativní jev. [7]

1.2 Smršťování se měst („urban shrinking“)

Světově známý pojem „urban shrinkage“ můžeme do českého jazyka přeložit jako smršťování či zmenšování měst v populačním, nebo i socioekonomickém smyslu. Termín vznikl původně ve Spojených státech amerických v 70. letech 20. století. [11]

V Evropě politickou i vědeckou diskuzi na téma smršťování se měst vyvolala až snaha o redukci, spíše demolici, opuštěných domů v oblasti východního Německa po roce 1990, tj. po pádu socialistického režimu ve střední a východní Evropě. Nebylo pochopitelné, co se najednou po desetiletích nedostatků bytů, zvyšování jejich cen a populačního růstu měst v oblasti východního Německa, stalo tak významného, aby bylo náhle možné sehnat byt jakékoli velikosti, v libovolné zástavbě, stavu či stáří. [11]

V roce 2008 proběhl rozsáhlý průzkum, který ukázal, že v Evropě trpí procesem smršťování skoro 40 % všech měst. Jen v České republice došlo k úbytku 7-8 % populace mezi lety 1990-2005 u měst s více než 100 000 obyvateli. [11]

Smršťování měst je nejčastěji spojováno s úbytkem počtu obyvatel ve městech. Ten má několik příčin (procesů), navzájem silně provázaných.

Za základní příčiny jsou považovány:

- 1) Ekonomická restrukturalizace, tj. úbytek pracovních příležitostí v tradičním průmyslovém odvětví regionu, společně s procesem deindustrializace, který je definován jako pokles počtu pracovních míst v průmyslu na úkor služeb.
- 2) Demografické změny, kterými jsou například snižování porodnosti způsobené zejména změnou v reprodukci obyvatel nebo jeho stárnutím (ageing).
- 3) Migrace obyvatel a) do zázemí měst (suburbanizace), či b) jejich odstěhování do „vzdálenějších“, pro ně atraktivnějších regionů (environmentálně, ekonomicky), čímž trpí zejména města ve Starých průmyslových regionech. [11]

Pokud v rámci města dochází pouze k úbytku obyvatel v libovolném časovém rámci, přičemž by nebyl naplněn žádný jiný charakteristický znak, nebylo by možné město považovat za smršťující se. Takový úsudek by naopak mohl vést k chybné klasifikaci. [11]

Je třeba dbát i na rozlišení pojmů „urban shrinkage“ (smršťování měst), s pojmem „urban decline“ (úpadek měst). [12]

Zatímco „urban decline“ vyjadřuje striktně negativní jev, který lze vyjádřit jako úpadek měst, při němž dochází k celkovému snižování kvality života obyvatel ve městě, kvality bydlení a dalších demografických či socioekonomických procesů. [13] Avšak pojem „urban shrinkage“ nelze jednoznačně jako negativní označit, a to i přes to, že negativní chápání převažuje. [12]

Úbytek obyvatelstva města může totiž znamenat také pozitivní aspekty, kterými mohou být například: zlepšení environmentálního prostředí (demolice technicky nevyhovujících budov v silně zastavěných oblastech a jejich nahrazení zelení), zlepšení prostoru pro život (včetně prostoru pro seberealizaci), snížení negativních vlivů (např. intenzivní dopravy) nebo i snížení počtu obyvatel připadajících na bytovou jednotku apod. [14]

Dopady smršťování mohou na město být následující (vždy však záleží na kontextu):

- 1) Změny fyzické struktury města – dojde ke snížení poptávky po bytových i nebytových prostorech, v méně atraktivních částech měst může docházet k existenci volných bytů nebo nevyužívaných domů, v nejhorším případě k jejich degradaci a následné demolici.
- 2) Změny sociodemografické struktury a struktury domácností – začne narůstat počet tzv. singles (jednočlenných) domácností.
- 3) Stárnutí obyvatelstva – navýší se podíl osob 65+ vůči dětem (0-14). Dojde k nerovnováze v poskytování služeb, tj. školky a školy budou naddimenzované a naopak kapacita lůžek v domově pro seniory bude nedostačující.
- 4) Vznik sociálně vyloučených lokalit – může docházet k segregaci obyvatelstva na základě sociálního statusu. Vznikají pak tzv. ghetta, tj. oblasti obývané osobami s nejnižšími příjmy a nejnižším sociálním statusem (proces nazýváme gheotizace)

- 5) Úbytek financí v městském rozpočtu – dojde k úbytku příjmů města na základě úbytku počtu obyvatel a druhotně k poklesu ekonomické výkonnosti, která souvisí s odlivem mladých a vzdělaných obyvatel, tj. může dojít k procesu „brain drain“ (vysvětlen v minulé kapitole) [15]

Pokud bychom chtěli smršťující se města obecně definovat, narazíme na problém. Na tuto problematiku existuje celá řada různých pohledů a názorů, a proto v současnosti zatím neexistuje žádná, obecně uznávaná, definice smršťujícího města.

Za patrně nejuznávanější lze považovat definici od Grossmann et al., která *konceptualizuje smršťování měst jako jev vyplývající ze specifické interakce makroprocesů s lokálními strukturami. Tyto makroprocesy se vztahují k ekonomickému a demografickému vývoji, k vývoji sídelních systémů, stejně jako k environmentálním problémům či politickým a administrativním změnám. Ke smršťování měst dochází v případě, kdy výše uvedená souhra makroprocesů a faktorů způsobí snížení počtu obyvatel, což považujeme za hlavní identifikátor smršťování měst.* [14 str. 862]

Pokud bychom koncept smršťujících se měst chtěli ještě blíže definovat, určit aplikaci tohoto „konceptu“ nějaké hranice, je možné použít definici Justina B. Hollandera, v jehož článku *Planning Shrinking Cities* jsou za smršťující se regiony považovány „*hustě osídlené městské oblasti s minimálním počtem 10 000 obyvatel, které čelí ztrátám populace po více jak dva roky a procházejí ekonomickou transformací s některými známkami strukturální krize*“. [16 str. 6] Příčiny, které vidí za smršťováním měst, mohou být: „*deindustrializace, ztráta pracovních míst, suburbanizace, válka, přírodní nebo člověkem vyvolaná katastrofa, stárnutí obyvatelstva, nízká porodnost a další*“. [16 str. 6]

Proces smršťování měst nelze brát pouze jako problém aktuální doby. Jedná se totiž o problém, který může, a také pravděpodobně ovlivní vývoj mnoha měst i v budoucnu. Dle prognóz bude úbytek obyvatel nadále pokračovat i v budoucnu. Ohrožením je pro trhy s nemovitostmi, pracovní trh (brain drain), příjmy měst, ale i výzvou pro správné plánování sociální, vzdělávací, či technické infrastruktury. [11]

Za typický příklad smršťujícího města je považován stejně jako u Starých průmyslových regionů v předchozí kapitole Manchester ve Velké Británii. Za další příklady je pak možno uvést třeba Liverpool, také z Velké Británie, nebo Leipzig či Halle z Německa a mnoho dalších. [15]

1.3 Transformace české ekonomiky

Proces smršťování se měst ve střední a východní Evropě, ale i vznik Starých průmyslových regionů je v postsocialistických zemích po roce 1989 spojen především s procesem ekonomické transformace.

Ekonomická transformace je nesmírně složitý proces, který znamená celkovou změnu fungování ekonomiky, je tedy nutno změnit samotné uvažování, více než vydání několika reforem nebo změn v zákonech. Během tohoto procesu dochází ke změně podmínek, za kterých jednotlivé tržní subjekty (např. výrobní podniky, domácnosti, ale i stát) mohou dále fungovat. [17]

V případě České republiky (do roku 1993 Československé republiky), ale i dalších zemí bývalého východního bloku, slouží pojem ekonomická transformace především k označení přechodu centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. [18]

V obecné rovině je za cíl považován vznik tržního hospodářství. [18] Při rozhodování o transformaci československé ekonomiky však tak jednotný názor na cílový stav, jaký je právě v obecné rovině uváděn, nepanoval. I přes odlišné názory se však většinová shoda mezi ekonomy a politiky nakonec našla. Všichni chtěli trh. [17]

Cílem transformace české ekonomiky tak od samého počátku bylo „*vytvoření standartní tržní ekonomiky, založené primárně na soukromém vlastnictví a na tvůrčí iniciativě svobodných občanů*“. [19]

Za transformační strategii byla v Československé republice zvolena tzv. „šoková terapie“. Ta, na rozdíl od tzv. „gradualistů“, tj. zastánců pozvolné transformace, kteří věřili, že transformace je uskutečnitelná i bez velkého hospodářského poklesu (touto cestou se vydalo Maďarsko), počítala s určitým přechodným hospodářským poklesem na počátku transformace jako s nevyhnutelností pro uskutečnění strukturálních změn v ekonomice a restrukturalizaci podnikové sféry. [20]

Transformace ekonomiky měla dvě základní fáze. První byla liberalizace a stabilizace ekonomiky, druhou privatizace a restrukturalizace podniků. [20]

1.3.1 Liberalizace a stabilizace ekonomiky

Federální scénář ekonomické transformace pomocí šokové metody byl přijat v lednu 1991, čímž byla transformace československé ekonomiky zahájena rozsáhlou a okamžitou liberalizací cen (byla zrušena jejich regulace) a zavedením vnitřní konvertibility koruny (umožňovala domácím podnikům směnitelnost koruny za ostatní měny v daném kurzu). Na rozdíl od Polska, které se svými dalšími kroky váhalo, byl součástí první fáze i plán na zahájení následné privatizace. [20]

Neopomněla se ani tzv. stabilizační opatření, která snižovala dopady transformace na ekonomiku. Udržovala tak co nejnižší nezaměstnanost, zabraňovala vysoké inflaci a příliš rychlému hospodářskému růstu. [21] Taková opatření zahrnovala rozpočtovou a měnovou restrikcí (zvýšení úrokových sazeb v hospodářství), mzdovou regulaci (stanovení mzdových limitů) a devalvací měny s ukotvením měnového kurzu (znehodnocení koruny pro podporu exportu a prodeje domácích výrobků). [20]

1.3.2 Privatizace a restrukturalizace podniků

Proces privatizace je považován za tzv. jádro transformace. Zatímco o nutnosti takového kroku nikdo nepochyboval, o jeho strategii se vedly dlouhodobé spory. Obavy z předprivatizační agónie (nečinnost vedení podniků do doby výběru nového vlastníka) umocněné dalšími obavami, jako např. z rozkrádání či tunelování státních podniků, které se projeví v mnoha jiných transformačně se adaptujících státech, daly značnou výhodu nakonec zvolené rychlé formě privatizace před tou postupnou. [20]

Pro cestu rychlé privatizace nahrávala i vybraná metoda restrukturalizace státních podniků, která měla být uskutečněna až po prodeji do soukromých rukou, tj. restrukturalizaci neprováděl stát před prodejem, nýbrž ji provedl až nový vlastník. Československá privatizace probíhala centralizovaně, tak aby byla po celou dobu pod kontrolou státu. Měla celkem 3 základní formy: malou privatizaci, velkou privatizaci a tzv. restituce. [20]

Malá privatizace zahrnovala menší podniky a provozovny (zejména v oblasti obchodu a služeb). Pro jejich prodej do soukromého vlastnictví byla zvolena nejčastěji metoda přímého prodeje, tzv. aukcí, která byla řízena tzv. privatizačními komisemi. Velká privatizace se týkala středních a velkých podniků (zejména průmyslových). [20]

Rychlá privatizace obrovského množství podniků byla uskutečňována pomocí tzv. smíšené privatizace, která zahrnovala jak formy standardní (zde probíhal výběr vlastníka přímo, např. na základě předložené restrukturalizační strategie, nebo právě formou již zmíněných aukcí), tak i ty nestandardní, jakou byla v Československu privatizace kuponová. [20]

Kuponová privatizace byla dominantní metodou nediskriminačního charakteru s cílem hromadné privatizace podniků do rukou občanů za poměrně nízké ceny, a to pomocí kuponových knížek. [17]

Určitou slabinou této nestandardní metody se však staly investiční fondy. Lidé měli dvě možnosti, jak s kupony (akciemi) naložit. Mohli je buď vlastnit (měli tak akcie daného podniku), nebo je mohli vložit do investičních fondů, které jejich kupony (akcie) spravovaly. Metoda vlastnictví podílu v investičním fondu měla lidem přinést menší riziko investic. Kvůli nedokonalým zákonům a následnému vytunelování mnoha takových fondů však mnozí o peníze i akcie přišli. [17]

Restituce znamenaly návrat majetku, který byl v únoru 1948 zabaven a zestátněn, původním vlastníkům, či jejich dědicům. [20]

Samotný pojem restrukturalizace podniku není přesně definován. [20] Může mít několik významů. Chápat se dá jako změna majetkové a kapitálové struktury podniku, [22] jako celkové přeorganizování podniku, [23] ozdravení podniku v období krize [24] nebo jako komplexní změna celého podniku [25].

U ekonomik, které přecházejí od centrálně plánovaného k tržnímu hospodářství, se jedná o rozdělování větších a neefektivních podniků na menší společnosti, které dokáží fungovat efektivněji (následuje modernizace výrobních kapacit a kapitálové investice), nebo na ty, které jsou postupně utlumovány (většinou až do jejich uzavření). [20]

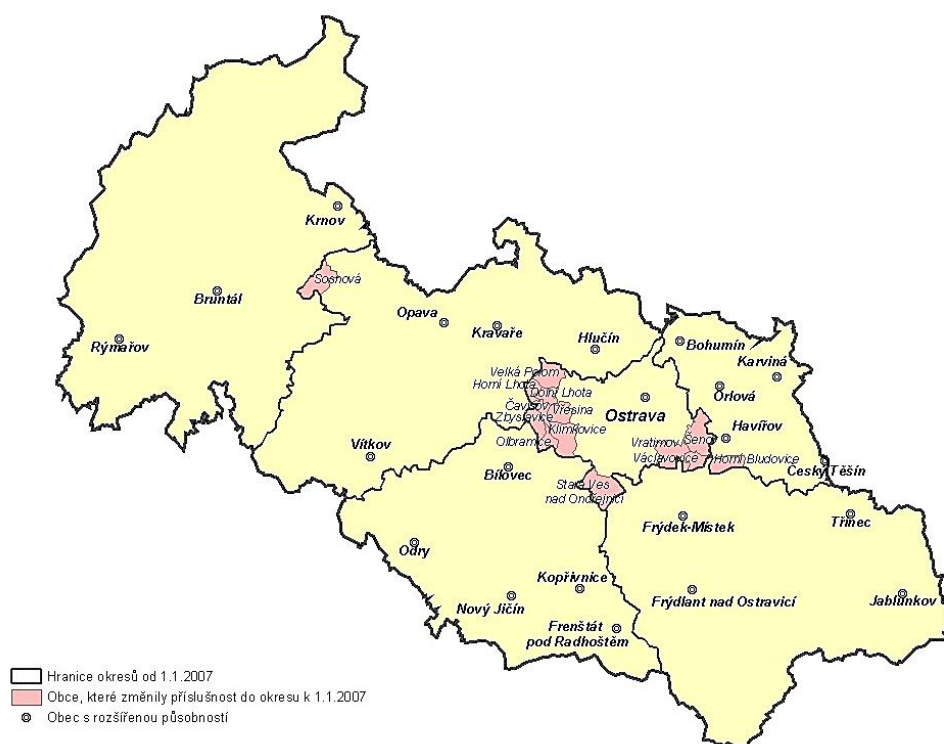
2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Statutární město Ostrava se nachází ve střední Evropě, v České republice, přesněji v její severovýchodní části asi 10 km od hranic s Polskem a asi 50 km od hranic se Slovenskem.

Ostrava je třetím největším městem v České republice. Tvoří centrum Moravskoslezského kraje, a zastává funkci krajského města. [26]

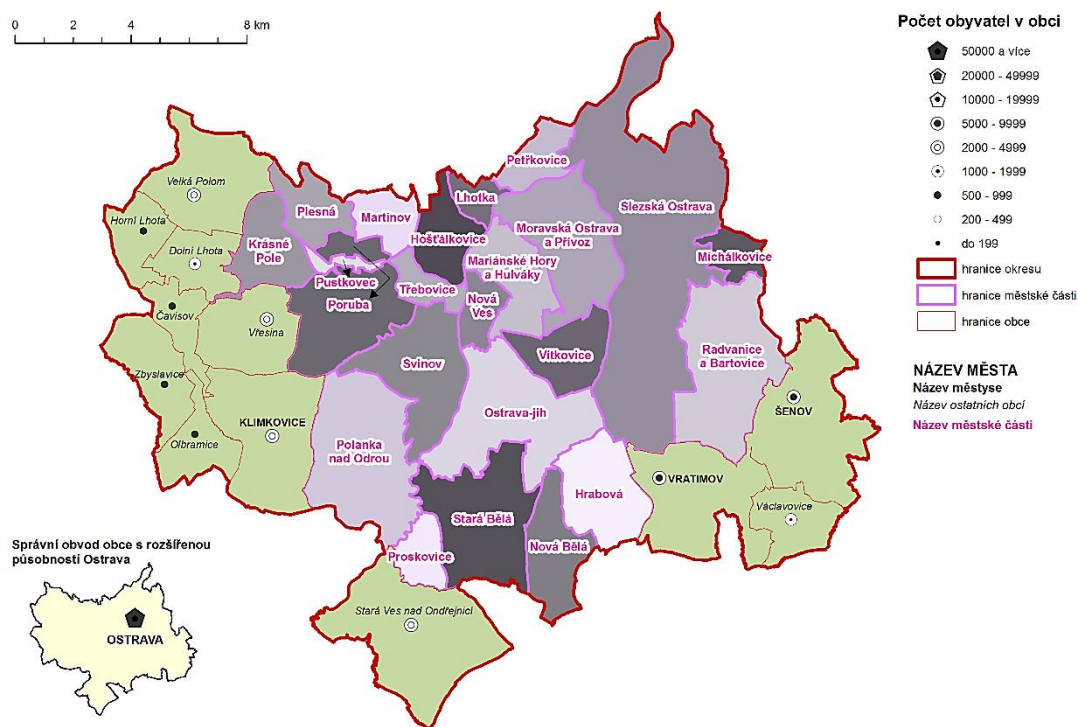
Do konce roku 2006 bylo území města totožné s okresem Ostrava-město. V roce 2007 však došlo ke změnám ve vymezení okresů, přičemž do okresu Ostrava-město přibýlo dalších 12 obcí (Čavisov, Dolní Lhota, Horní Lhota, Klimkovice, Olbramice, Stará Ves nad Ondřejnicí, Šenov, Václavovice, Velká Polom, Vratimov, Vřesina, Zbyslavice), [27] které Ostrava již od roku 2000 spravovala v rámci svého správního obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP). [28]

Od roku 2007 je tak území SO ORP Ostrava totožné s územím okresu Ostrava město, jehož centrum tvoří město (obec) Ostrava.

Obr. 1 Změny ve vymezení hranic okresů Moravskoslezského kraje k 1. 1. 2007
(zdroj: <https://www.czso.cz/>)

Statutární město Ostrava se dále dělí na 23 městských obvodů, [29] které jsou složeny z celkem 37 městských částí. [30] Seznam městských obvodů a městských částí je uveden v příloze č. 1.

Obr. 2 Administrativní rozdělení okresu Ostrava-město k 1. 1. 2016
(zdroj: <https://www.czso.cz/>)

Ve městě Ostrava žilo k 31. 12. 2015 celkem 292 681 obyvatel. [31] Při rozloze města 21 422 ha (214,22 km²) činila hustota zalidnění asi 1366 obyvatel na km². [26]

V rámci okresu, v tomto případě i SO ORP, tvoří Ostrava největší ze 13 obcí. Z celkové rozlohy 332 km² zaujímá asi 65 % plochy a z počtu 324 311 obyvatel (k 31. 12. 2015) jich 90 % žilo právě v Ostravě. [32]

Ostrava, společně se svým okolím, tvoří navíc centrum ostravské metropolitní aglomerace, která je po Praze druhou největší sídelní aglomerací v ČR. S počtem bezmála 1 miliónu obyvatel soustřeďuje 79 % obyvatel Moravskoslezského kraje na 35 % jeho rozlohy. [33]

3 HISTORICKÝ VÝVOJ MĚSTA

První zmínku o dnešní Moravské Ostravě můžeme nalézt v závěti olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku z roku 1267. V roce 1437 byla Moravská Ostrava začleněna do hukvaldského panství, ve kterém setrvala jako poddanské město až do roku 1848. [34]

Impulzem, který se později stal klíčovým momentem dějin Ostravy, bylo objevení černého uhlí v údolí Burňa v Polské (dnes Slezské) Ostravě v roce 1763 a následně v roce 1780 na vrchu Landek v Petřkovicích. Jeho pravidelná těžba byla zahájena až v roce 1787 hrabětem Wilczkem. [34]

Objem těžby na Ostravsku značně stoupal. Zatímco v roce 1832 bylo vytěženo asi 16 tisíc tun uhlí, tak za rok 1882 bylo vytěženo černé uhlí o objemu 2,617 milionů tun. [34]

Prudký růst celého regionu nastal zejména po roce 1828, kdy v reakci na výskyt černého uhlí na Ostravsku započala výstavba Rudolfovy hutě ve Vítkovicích. Jednalo se o historicky první huť v celé habsburské monarchii. Následné napojení města na Severní dráhu Ferdinandovu ve Svinově a Přívoze tento růst natolik výrazně podpořilo, že se Ostrava stala v druhé polovině 19. století jedním z nejvýznamnějších průmyslových středisek Rakouska-Uherska. Poslední překážka pro rozvoj Ostravy padla v roce 1848, kdy bylo v Českých zemích zrušeno poddanství. Ostrava tak nabyla politickou i správní svobodu a začala se měnit v moderní, průmyslové velkoměsto. [34]

Jen v dnešní Moravské Ostravě byl zaznamenán nárůst počtu obyvatel z 1 700 obyvatel v roce 1829 na skoro 14 000 obyvatel v roce 1880 (asi 8 násobek hodnoty v roce 1829), z toho asi 4 000 obyvatel pracovalo jako dělníci v nedalekých Rudolfových hutích ve Vítkovicích. Následující růst počtu obyvatel byl ještě intenzivnější a bouřlivější. Do roku 1910 žilo v Moravské Ostravě již bezmála 37 000 obyvatel (22 násobek hodnoty v roce 1829). [35]

V polovině 19. století přešla huť i část dolů do vlastnictví rodu Rothschildů, který pokračoval v rozvoji důlní činnosti v oblasti Slezské Ostravy (jámy Terezie, Lučina, Josef), Přívozu (důl Jindřich), Vítkovic (důl Hlubina), ale i v samotném centru dnešní Ostravy (jáma Šalamoun, Antonín a důl Karolina). [36] Hlavním produktem železáren rodu Rothschildů byly především kolejnice určené pro výstavbu tzv. parodráhy. Spolupráce s bratry

Gutmannovými, kteří obchodovali s uhlím, vyústila ke spojení obou společností ve Vítkovické horní a hutní těžířstvo. Nově vzniklé továrny, jako např. Schüllerova nebo Žofinská huť, jím byly postupně skupovány. Vítkovické horní a hutní těžířstvo tak na sebe začalo orientovat většinu železářských podniků v regionu. [35]

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 si Ostrava díky těžkému průmyslu, dolování černého uhlí a rostoucímu chemickému průmyslu (např. koksovň Karolina) uchovala významné hospodářské postavení a až do 2. světové války se pomalu přetvářela ve správní, společenské a kulturní centrum. [34]

K 1. 1. 1924 vznikla spojením 7 obcí (Moravské Ostravy, Přívozu, Mariánských Hor, Vítkovic, Hrabůvky, Nové Vsi a Zábřehu nad Odrou) tzv. Velká Ostrava. Počet obyvatel města tak vzrostl na 113 tisíc. [34]

Dalších 12 obcí bylo k Velké Ostravě přidruženo v roce 1941 (Slezská Ostrava, Hrušov, Muglinov, Heřmanice, Michálkovice, Radvanice, Kunčičky, Kunčice, Výškovice, Hrabová). [34]

Během druhé světové války byly největší průmyslové podniky, jako Vítkovické horní a hutní těžířstvo nebo Severní dráha Ferdinandova, pod správou říšskoněmeckých Göringových závodů. Ostravský průmysl byl v této době směřován hlavně k potřebám válečného průmyslu. V roce 1944 bylo město vážně poškozeno spojeneckými nálety. Osvobození od německé nadvlády se Ostravě dostalo 30. dubna 1945. [37]

Těžební průmysl se po skončení 2. sv. války musel potýkat s velkým vyčerpáním zdrojů, či poškozením budov. Od října 1946 byly následně všechny uhelné doly znárodnovány a začleňovány do jednoho národního podniku Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly. O další rok později pak byla znárodněna i společnost Vítkovického horního a hutního těžířstva, z které se stal 7. března 1946 národní podnik Vítkovické železářny, později Vítkovické železářny Klementa Gottwalda. [37]

Po politických změnách v roce 1948 byl vytvořen okres Ostrava město, jehož součástí bylo celkem 25 obcí. [37]

Objem produkce Vítkovických železáren Klementa Gottwalda byl pro tehdejší režim nedostačující, proto se v roce 1949 začalo se stavbou největšího hutního závodu v České

republice, Nové Huti Klementa Gottwalda. Ta byla vystavěna velmi rychle. Výroba se naplno rozběhla již na konci roku 1951. Velikost tohoto podniku lze vyjádřit rozlohou, která činila 887 ha, přičemž stavba zasahovala do tehdejších katastrů 3 obcí.

Kromě hutnického průmyslu byly budovány i další závody v oblasti chemického, potravinářského, nebo energetického průmyslu, jako např. v té době největší parní elektrárna v České republice, která se nachází v Třebovicích, s výkonem 260 MW. [34]

Masivní výstavba podniků těžkého průmyslu lákala do města stále více pracovních sil, čímž se zvedal i počet obyvatel města i regionu. Po roce 1957 byly k Ostravě připojeny obce, kde započala stavba dnešních sídlišť - Poruba a Pustkovec a dále Svinov a Třebovice. V roce 1960 došlo k velké reorganizaci územní správy, byl zrušen okres Ostrava-venkov, čímž došlo k přidružení dalších obcí (Martinova, Bartovic a Hrabové). [34]

V polovině 70. let 20. století dochází k dalšímu rozrůstání města Ostravy. K 1. 1. 1975 jsou přidruženy obce Nová Bělá, Stará Bělá a Proskovice, v dubnu 1976 obce Antošovice, Hošťálkovice, Koblov, Krásné Pole, Lhotka u Ostravy, Petřkovice, Plesná a Polanka nad Odrou. [34]

Některé obce byly během vývoje města několikrát z území vyňaty a později zase přidruženy.

Nejmladší městskou částí je od roku 1984 Dubina, kterou najdeme v městském obvodu Ostrava-Jih. Její území bylo vyčleněno z katastrů Staré Bělé, Nové Bělé, Hrabové a Hrabůvky. [34]

Nejnovějším městským obvodem je Plesná, která byla vyčleněna z městského obvodu Poruba v roce 1994. [38]

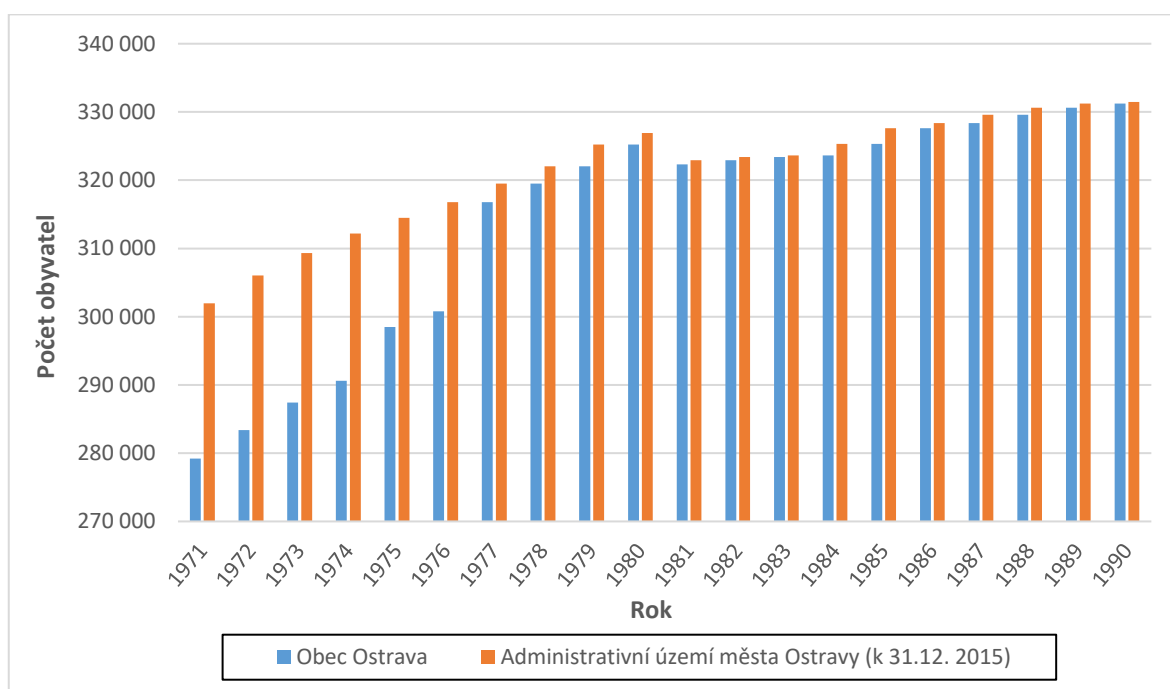
4 SOCIODEMOGRAFICKÉ ZMĚNY

4.1 Populační vývoj města Ostravy

Pro pochopení populačního zvratu, který ve městě nastal po roce 1990, je třeba jeho vývoj rozdělit do 2 časových úseků.

4.1.1 Populační vývoj v letech 1971-1990

Vývoj města Ostravy byl téměř po celou dobu spojen s populačním růstem. Období let 1971-1990 nebylo výjimkou. Populace města narůstala celkem svižným tempem. V roce 1971 žilo v Ostravě 283 392 obyvatel. Během 19 let se tento počet zvedl o 17 % až na 331 466 obyvatel. Stav v roce 1990 pak Ostrava již nikdy ve své historii nedosáhla.

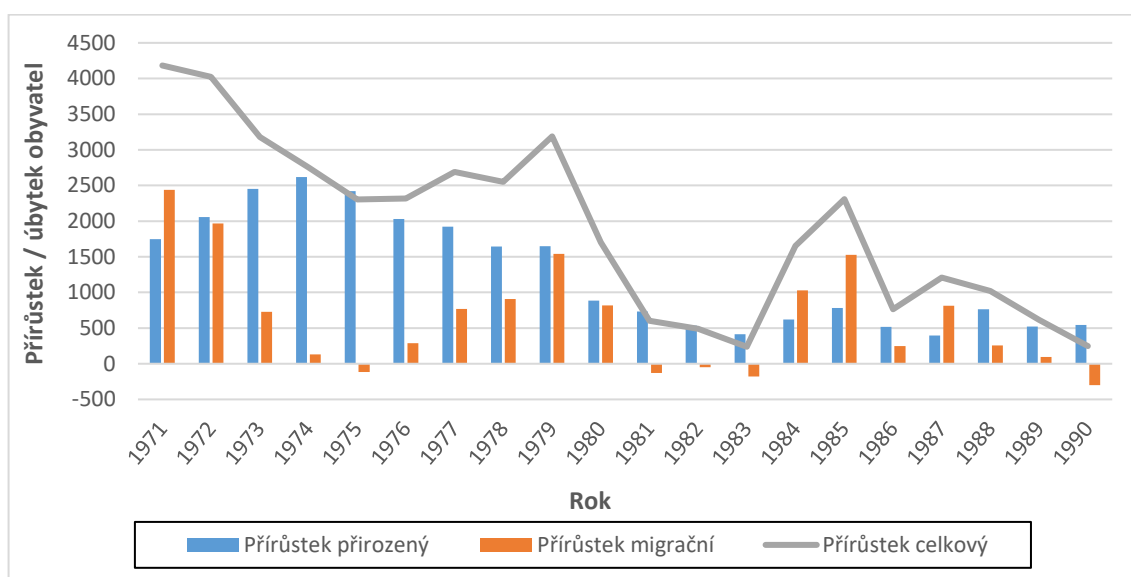
Obr. 3 Vývoj počtu obyvatel ve městě Ostrava v období 1971-1990
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

Rozdíl v počtu obyvatel, který je viditelný na obrázku č. 3 v letech 1971-1976 byl způsoben zejména změnami v počtu obcí přidružených k městu. Některé obce byly různými administrativními změnami připojovány, jiné se zase osamostatňovaly. Na obrázku č. 3 lze tedy vidět populační růst samotné obce Ostravy (modrá barva), ale i růst počtu obyvatel ve všech obcích, které jsou dnes součástí administrativního území města (oranžová barva).

V polovině 70. let 20. století bylo k Ostravě přidruženo celkem 11 obcí, a proto je největší nárůst obyvatel v obci možné vidět právě v těchto letech. V roce 1975 přidružením obcí Stará Bělá, Nová Bělá a Proskovice vzrostl počet obyvatel o 7 453 (+2,5 %). V roce 1976 kdy došlo k přidružení dalších 8 obcí, narostl počet obyvatel o dalších 15 998 (+5,3 %).

Následující pozvolný vývoj je dán nízkou intenzitou administrativních změn a je spíše ovlivněn celkovým přírůstkem obyvatelstva. Skokový pokles počtu obyvatel mezi lety 1980-1981 je stejně jako v letech 1990-1991, 2000-2001 a 2010-2011 způsoben metodikou ČSÚ, která v průběžných statistikách, vždy v letech kdy proběhne SLDB, počítá s hodnotou získanou právě pomocí cenzu.

Celkový přírůstek se skládá celkem ze 2 částí. Z přirozeného přírůstku a migračního salda. Zatímco přirozený přírůstek vyjadřuje, kolik lidí se v daném roce narodilo k počtu zemřelých osob, tak migrační saldo vyjadřuje počet obyvatel, kteří se do města přistěhovali k počtu vystěhovalých. Hodnoty těchto ukazatelů mohou nabývat kladných nebo záporných hodnot. V takovém případě se tak celkový nebo přirozený přírůstek mění na úbytek.

Obr. 4 Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku ve městě Ostrava v období 1971-1990
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

V 70. letech 20. století byl celkový přírůstek obyvatel zapříčiněn zejména vysokými přirozenými přírůstky. Tento jev způsobila prenatální politika tehdejší vlády, když se rozhodla poskytovat rodinám s dětmi finanční a jiné podpory, například ve formě státního bytu apod.

Největší přirozené přírůstky můžeme sledovat v rozmezí let 1973-1975 s vrcholem v roce 1974, kdy se narodilo o 2 619 dětí více, než kolik osob v tom roce zemřelo. Takové dlouhodobě silné přírůstky označujeme jako období „baby boomu“. V České republice se dětem narozeným v tomto období říká „Husákovy děti“.

Ukončení prenatální politiky je zřejmé i z obrázku č. 4, kde po roce 1979 jde vidět zlom v přirozeném přírůstu, který klesl skoro na polovinu. Do konce roku 1990 pak přirozené přírůstky zůstaly kladné, nicméně nedosahovaly již takových hodnot.

Zatímco v letech 1971-1979 se v průměru narodilo o 2 000 více dětí, než osob zemřelo, tak v období let 1980-1990 už jen průměrně 610 dětí.

Vývoj migračního salda lze při pohledu na obrázek č. 4 přirovnat k vlnám. Vysoké hodnoty migračního salda na začátku sledovaného období (v roce 1971 skoro +2 500) postupně klesaly, až roku 1975 dosáhly záporných hodnot (-117). Pomalý nárůst započatý o rok později dosáhl vrcholu v roce 1979, načež opět klesal až do záporných hodnot v letech 1981-1983.

Záporné migrační saldo v období 1981-1983 následované skokem k prudkému migračnímu nárůstu v letech 1984-1985, bylo způsobeno zejména dostavbou panelových sídlišť v oblasti Ostravy – Jih. Příkladem je městská část Dubina. Ta oficiálně vznikla až v roce 1984. Domy zde byly stavěny ale již před tímto rokem. Záporné migrační saldo do roku 1984 a kladné migrační saldo po tomto roce je tedy vlastně jeden pohyb obyvatelstva, který je pouze ovlivněn změnami v administrativním členění města a okolí.

Rok 1989 je posledním rokem, kdy město Ostrava dosáhlo populačního růstu migrační cestou. Počátkem roku 1990 pak nastává období migračního úpadku, který trvá až dodnes. Změna politického režimu v roce 1990 se začíná projevovat záporným migračním saldem, který bez přestávky trvá až dodnes.

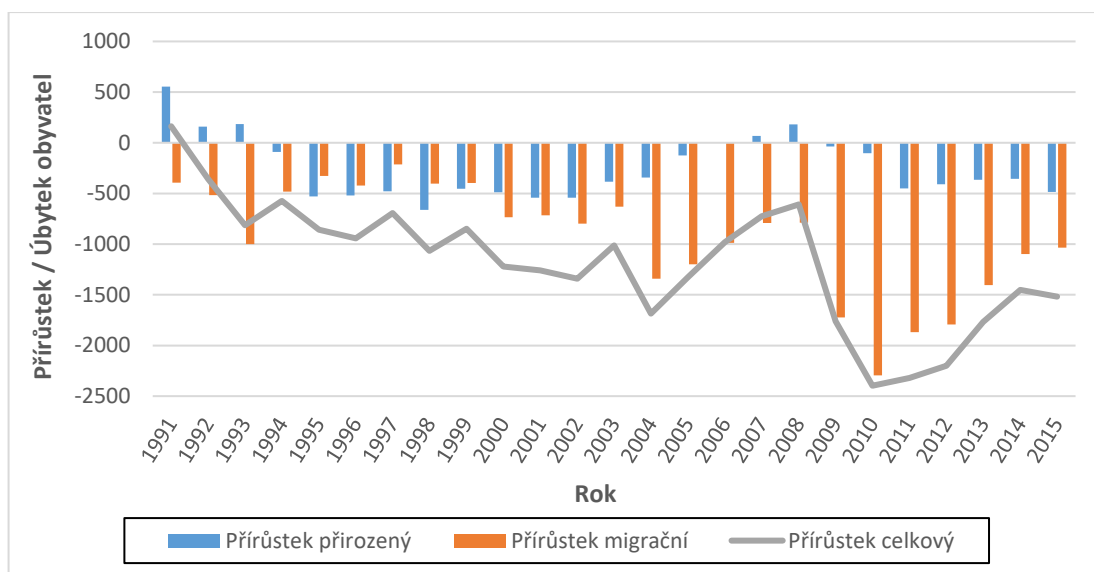
4.1.2 Populační vývoj po roce 1990

Zatímco za celé předchozí sledované období neklesl celkový přírůstek obyvatel města pod nulovou hodnotu, tak v období po roce 1990 tato situace nastala pouze jednou, a to hned na začátku, když v roce 1991 dosáhl hodnoty +163 obyvatel. Po zbytek období pak doslova nastal celkový populační úbytek.

Situace, která vznikla s příchodem politických a ekonomických změn v České republice po roce 1989, znamenala pro přirozený přírůstek města postupný propad až do záporných hodnot, a to od roku 1994. Přirozený úbytek obyvatel pak město držel celých 11 let, až do roku 2005. Teprve až v době, kdy začaly mít děti silné ročníky ze 70. let 20. století, se situace zlepšila. V období 2006-2008 město vykazovalo opět přirozený přírůstek obyvatel.

Globální ekonomická krize, která započala v roce 2008, způsobila opětovný pozvolný pokles přirozeného přírůstku až do negativních hodnot, které stále trvají.

Obr. 5 Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku ve městě Ostrava v období 1991-2015
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

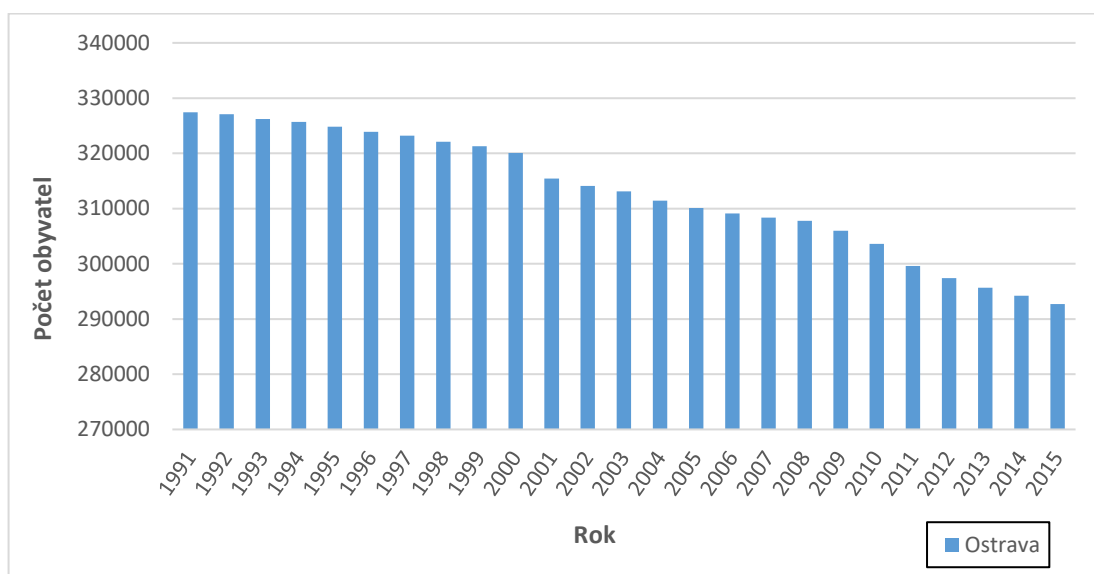
Migrační saldo města nedosáhlo po roce 1990 kladných hodnot ani jednou. Politické a ekonomické změny, které nastaly v roce 1989, se projevily hned následující rok i na migračním saldu. Intenzita záporného migračního salda navíc zesilovala až do roku 1993, kdy se z města odstěhovalo o 1 000 lidí více, než tomu bylo naopak. Během následujících 10 let se negativní bilance migrace držela v průměru okolo -550 obyvatel za rok.

Během roku 2004 dosáhla nezaměstnanost ve městě historicky nejvyšších hodnot. I to bylo důvodem k nárůstu počtu emigrujících obyvatel z města. V roce 2004 dosáhlo migrační saldo hodnoty -1 342 obyvatel. I přes následné investice města do průmyslových zón a zlepšení situace na trhu práce docházelo k docela početnému stěhování lidí z města.

Ekonomická krize v roce 2008 ovlivnila nejen přirozený přírůstek, ale i migrační saldo. Jeho už tak dost vysoké záporné hodnoty rostly astronomickým tempem. Například

v roce 2009 dosahovalo migrační saldo hodnoty -1 723 obyvatel, v roce 2010 pak -2 294 obyvatel. Vysoké záporné hodnoty se města držely i v dalším období. V letech 2010-2015 jeho průměrná hodnota dosahovala téměř -1 500 obyvatel za rok.

Záporné migrační saldo společně se záporným přirozeným přírůstkem způsobilo dlouhodobý celkový úbytek obyvatel města. Zatímco v roce 1990 nazývalo město svým domovem 331 466 obyvatel, tak v roce 2015 jejich počet činil už jen 292 681 obyvatel. Za posledních 25 let Ostrava čelí úbytku asi 12 % (-38 785) obyvatel.

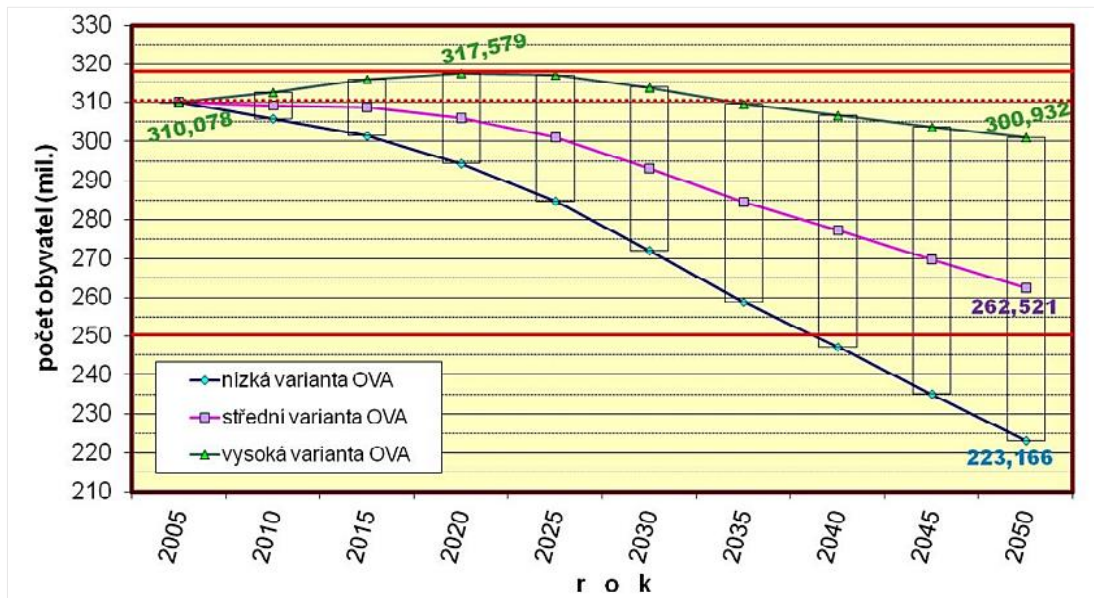
Obr. 6 Vývoj počtu obyvatel ve městě Ostrava v období 1991-2015
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

4.1.3 Prognóza vývoje počtu obyvatel města do roku 2050

Na XXII sjezdu České geografické společnosti, který proběhl v roce 2010 na Ostravské univerzitě, prezentoval RNDr. Ivan Šotkovský Ph.D. z Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava prognózu vývoje počtu obyvatel ve městě Ostrava s výhledem do roku 2050.

Na základě prognózy, kterou sestavil dle modelu českého statistického úřadu s názvem Projekce obyvatelstva do roku 2050, bylo již v roce 2005 zřejmé, že dojde k naplnění scénáře tzv. nízké až střední varianty poklesu obyvatelstva Ostravy. Stav, ke kterému by v roce 2050 dle prognózy mělo dojít, byl tedy někde mezi 223 tisíci (nízká varianta) a 262 tisíci (střední varianta). [39]

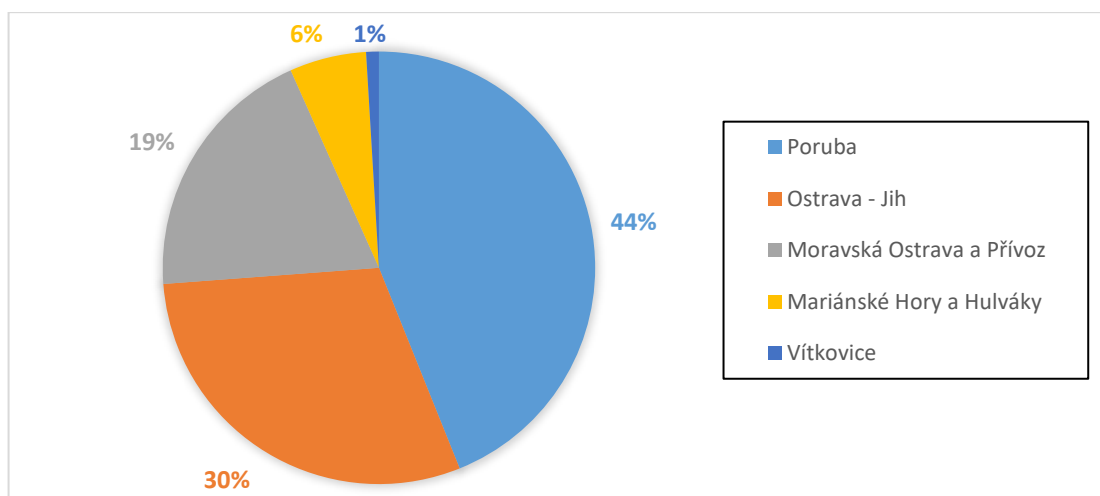
Dle jeho posledních výpočtů a z dalších podložených úsudků odhaduje v roce 2010 stav, kterého město v roce 2050 pravděpodobně dosáhne, někde okolo 220 až 230 tisíc obyvatel. Naplní se tak nejspíše nízká varianta prognózy. [39]

Obr. 7 Prognóza populačního vývoje města Ostravy do roku 2050
(zdroj: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti, převzato)

4.2 Vývoj obyvatelstva v městských obvodech

Ostrava za období mezi SLDB v roce 1991 a 2011 ztratila okolo 10,5 % obyvatel. Migrační saldo města dosáhlo hodnoty -31 147 obyvatel. Ztrátové ale nebylo celé město. Na základě vývoje počtu obyvatel v jednotlivých městských obvodech vidíme, že se ztráta obyvatel týkala jen 5 městských obvodů.

Obr. 8 Podíl městských obvodů na populačním úbytku města v letech 1991-2011
(zdroj: ČSÚ – veřejná databáze, vlastní zpracování)

Největší mírou se na poklesu počtu obyvatel podílel městský obvod Poruba, který v období 1991-2011 ztratil 26,1 % (-17 379) obyvatel. Na celkovém úbytku obyvatelstva města tak jeho podíl činil 43,9 %.

Poruba vznikla jako nový městský obvod v severní části města. Je poměrně vzdálená od centra města, přesto ho měla nahradit. Ostravské centrum pak mělo být srovnáno se zemí z důvodu těžby černého uhlí, které se pod městským centrem ukrývá v ohromných objemech a vysoké kvalitě.

Městský obvod byl vzhledem ke svému předurčení stát se centrem města vystavován s rozlehlým bulvárem uprostřed (dnešní Hlavní třída v Porubě) a s krásnými, architektonicky zajímavými budovami, zdobenými malbami v duchu socialismu. Koncentrovány zde byly důležité budovy, jako např. nová nemocnice (dnešní Fakultní nemocnice s poliklinikou, která měla nahradit městskou nemocnici v centru města), hlavní pošta (dnes už jen pro obvod Poruba), tramvajová vozovna a mnoho dalších významných budov. Severní směr výstavby byl určen jako ten „bezpečný“. Uhlí se tímto směrem nenacházelo. Nebylo zde ani riziko ztráty domova demolicemi, ani riziko poddolování. Nebyl zde navíc koncentrován ani těžký průmysl, který by obyvatele ohrožoval přímým znečištěním jako ve východní části města.

Pokles, ke kterému zde dochází, je způsoben jak přirozenou cestou (městský obvod Poruba byl vždy jeden s nejvyšším průměrným věkem obyvatel), tak cestou migrační, kdy dochází k suburbanizaci obyvatel do okolních obcí (viz kapitola 5.3).

Rozhodně dnes ale není Poruba městským obvodem, který by byl tvořen množstvím opuštěných nebo rozbitých domů, naopak si zachovává kvalitu a krásu v oblasti bydlení. Původní obyvatele nahrazuje majetnější část obyvatel, která preferuje městské bydlení. Další část bytů je zase pronajímána studentům z nedaleké Vysoké školy báňské apod.

Než o úpadku městské části se tedy dá hovořit spíše o přirozeném snižování hustoty zalidnění.

Druhým největším úbytkem obyvatel trpí městský obvod Ostrava – Jih, který ztratil 11,1 % (-11 833) obyvatel. Podíl na celkovém populačním poklesu města tvořil z 29,9 %.

Ostrava-Jih patří mezi nejnovější městské obvody v Ostravě. Je tvořen několika městskými částmi (Výškovice, Dubina a Bělský Les), kde je zástavba tvořena převážně

panelovými domy s vysokým počtem bytů. Je největším městským obvodem co do počtu obyvatel (106 973 v roce 2011) i hustoty zalidnění (cca 7 000 ob. /km²).

Městský obvod Ostrava-Jih byl v první polovině období (1991-2001) téměř populačně vyrovnaný. Ztráta v počtu obyvatel činila pouze 0,7 %. O obyvatele přicházely především městské části Hrabůvka a Zábřeh, kde se nachází celkem starý bytový fond, z velké části tvořený bývalými dělnickými domy. Byty v takových domech nabízely málo prostoru a o mnoho nižší kvalitu bydlení ve srovnání s novými byty na panelových sídlištích. Lidé se proto přelévají ze staré zástavby do nové, především na sídliště Dubina a Bělský Les, které byly v tomto období dostavovány.

K poklesu obyvatel městského obvodu tak dochází převážně až v druhé polovině sledovaného období (2001-2011), kdy Ostrava-Jih ztratila 10,4 % obyvatel. Po roce 2001 čelí městský obvod silnému suburbanizačnímu trendu, kdy obyvatelé odcházejí do populačně menších obcí za hranice města, či do menších obvodů s větším zastoupením zástavby rodinných domů. Prostředí největšího městského obvodu s hustou zástavbou a nízkou environmentální kvalitou není všem obyvatelům zcela vyhovující. Mnozí obyvatelé tak vzali bydlení na panelovém sídlišti pouze jako přechodné bydliště po dobu několika let.

Centrální obvod Moravská Ostrava a Přívoz je třetím nejubytkovějším městským obvodem. Během 20 let zde došlo k poklesu počtu obyvatel o 20 % (-7 718) obyvatel. Na celkovém poklesu města se tak městský obvod podílel asi z 19,5 %.

Pokles počtu obyvatel je ze začátku období (1991-2001) zapříčiněn hlavně přeměnou městského centra a okolí, kdy byly byty přestavovány na obchodní prostory či kanceláře. Původně čistě residenční domy tak změnilly své zaměření na smíšenou, nebo čistě obchodní funkci.

K většímu poklesu počtu obyvatel však došlo v období po roce 2001, kdy postupně dochází k úpadku městského centra. Služby ve formě obchodů, kaváren, restaurací a dalších mizí z centra města a pomalu se přesouvají do nově vzniklých nákupních center na okrajích měst. Městské centrum se tak stává neatraktivním pro podnikatele ale i pro residenty. Populační pokles je navíc umocněn vznikem sociálně vyloučených lokalit v městské části Přívoz, zejména v oblasti hlavního nádraží (tzv. přednádraží), ale i úbytkem počtu již nevyhovujících domů (v období 2001-2011 bylo zdemolováno 82 domů).

Vývoj městského obvodu Mariánské Hory a Hulváky je i dnes dán jeho polohou mezi městským centrem a Porubou. Dalo by se říci, že je přímo vybízející k podnikatelské činnosti. Příkladem je ulice 28. října, která je po celé své délce obklopena různými obchůdky, obchody, kanceláři nebo firmami a tvoří tak páteř celého obvodu.

V období 1991-2011 přišla městská část o 18,5 % (-2 272) obyvatel. Byla tedy čtvrtým nejúbytkovějším městským obvodem s 5,7 % podílem na celkovém úbytku obyvatelstva města.

Problémovou částí městského obvodu jsou hlavně oblasti mimo páteřní ulici. Celkem starý a zchátralý bytový fond je pro tuto oblast typický. Zejména v první polovině sledovaného období (1991-2001) docházelo k demolicím obytných domů, např. v oblasti chemických závodů. Jen v městské části Mariánské Hory bylo do roku 2001 zbouráno na 90 domů. Po městské části Hrušov se tak jedná o druhý nejvyšší počet demolic ve městě.

Posledním městským obvodem, který se podílel na populačním úbytku města 1%, byl městský obvod Vítkovice, ve kterém za období 1991-2011 ubylo 5,4 % (-376) obyvatel.

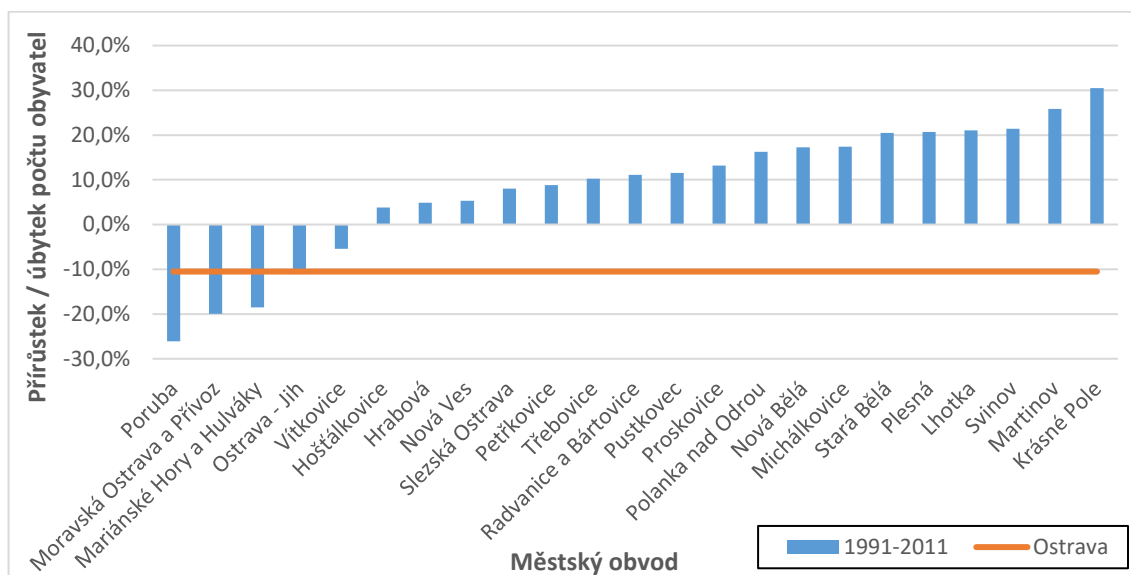
Vítkovice jsou specifickým městským obvodem, který je typickým příkladem chaotického uspořádání městského prostoru. Jednotlivé části Vítkovických železáren jsou propojeny železničními vlečkami a množstvím potrubního vedení, které doslova krájí obytný prostor místních obyvatel na oddělené bloky.

Neatraktivnost takového prostoru znamenala v 90. letech 20. století příchod obyvatel s nižším sociálním statutem, s velkým zastoupením romských rodin. Vznik množství sociálně vyloučených lokalit pak byl jen otázkou času. I díky tomuto trendu byl obvod do roku 2001 populačně přírůstkový (+3,3 % obyvatel).

Po roce 2001 je tomu přesně naopak. Zaprvé došlo k rozptýlení části nepřizpůsobivých obyvatel do jiných městských obvodů, zadruhé byl započat určitý proces regenerace. Postupně jsou likvidovány liniové stavby, které tvořily hranice jednotlivých bloků domů, jako např. železniční vlečky, potrubí apod., opravují se zanedbaná veřejná prostranství, jsou likvidovány již nepotřebné průmyslové stavby, a tím zvětšován životní prostor obyvatel a mnoho dalšího. Původně průmyslové, či kancelářské budovy Vítkovických železáren, které byly desítky let za plotem průmyslového podniku, jsou postupně zapojovány do běžného městského prostředí a přeměňovány na kanceláře nebo prostory vhodné pro podnikání (tento jev je navíc umocněn projektem za zlepšení

environmentálního stavu s názvem Zelená osa Vítkovic na ulici Ruská). [40] Postupná přeměna Vítkovic tak přináší určitou oběť, kterou je v tomto případě mírný populační pokles.

Všech ostatních 18 městských obvodů Ostravy vykázalo v období 1991-2011 naopak nárůst počtu obyvatel až o 30,5 %.

Obr. 9 Změna počtu obyvatel v městských obvodech města Ostravy v období 1991-2011 (%)
(zdroj: ČSÚ – veřejná databáze, vlastní zpracování)

Populačně ziskové městské obvody jsou tvořeny převážně těmi, které mají vyšší environmentální kvalitu, zástavbu rodinných, či nízkopodlažních domů, menší počet obyvatel, a také nižší hustotu zalidnění.

Výjimku tvoří pouze městské obvody Radvanice a Bartovice, část městského obvodu Slezská Ostrava a městský obvod Michálkovice. I přes to, že se jedná o obvody, které jsou také tvořeny převážně rodinnými a nízkopodlažními domy, mají menší počet obyvatel a nižší hustotu, tak environmentální kvalitu rozhodně nenabízí. Hlavní roli v růstu počtu obyvatel zde hraje zcela jiný faktor, kterým je cena pozemků.

V obvodech na severu Ostravy, jakými jsou např. Krásné Pole nebo Třebovice stojí metr čtverečný pozemku, určeného k zástavbě rodinnými domy, okolo 1 000–2 000 Kč/m². V Radvanicích, Bartovicích, Michálkovicích nebo právě v části Slezské Ostravy pak cena osciluje okolo 500–1 000 Kč/m². Cena pozemků v těchto obvodech bývá nižší z několika důvodů. Těmi jsou např. poddolované území (důsledek těžby černého uhlí, způsobuje

propady), nebo vyšší znečištění, které je produkováno nedalekým závodem společnosti ArcelorMittal Ostrava a.s. v Kunčicích (původně Nová huť Klementa Gottwalda).

Nejvíce přírůstkové byly v období 1991-2011 městské obvody Slezská Ostrava (+20,1 %), Svinov (+10,9 %), Krásné Pole (+9,9 %), Stará Bělá (+9,1 %) a Polanka nad Odrou, taktéž s 9,1 % nárůstem počtu obyvatel.

Pokud sečteme populační přírůstek všech rostoucích 18 městských obvodů, dostaneme se na hodnotu +8 431 osob. Ztráta, kterou vykázalo výše zmíněných 5 populačně úbytkových obvodů, dosahuje -39 578 osob. I podle těchto hodnot je patrný silný odliv obyvatel z města Ostravy.

4.3 Populační vývoj ve SO ORP Ostrava

Během posledních 25 let (1991-2015) město Ostrava obyvatele pouze ztrácelo. Jeho zázemí tvořené dalšími 12 obcemi v rámci SO ORP (který je totožný s územím okresu Ostrava-město) však výrazně populačně nabývalo. Celkový kladný přírůstek, který zaznamenávaly po celé sledované období, navíc nebyl důsledkem přirozeného přírůstu, nýbrž tím migračním.

Aby bylo možno data porovnávat, jsou hodnoty migrace vypočteny v hrubé míře migračního salda (HMMS), která je vypočítána jako migrační přírůstek (úbytek) na 100 obyvatel středního stavu tak, aby vycházel v procentech (jindy se přepočítává i na 1 000 obyvatel, výsledek pak vychází v promilích).

Od roku 1991 byla nejvíce migračně přírůstková obec Horní Lhota na severozápadě Ostravy. Hodnota HMMS v této obci za celé sledované období dosáhla hodnoty 48,51 %. V obci žilo k 1. 1. 1991 celkem 502 obyvatel, zatímco k 31. 12. 2015 jich v obci žilo již 809. Nárůst v počtu obyvatel za 25 let činil 61,2 %. Přirozený přírůstek přitom skončil v záporných hodnotách.

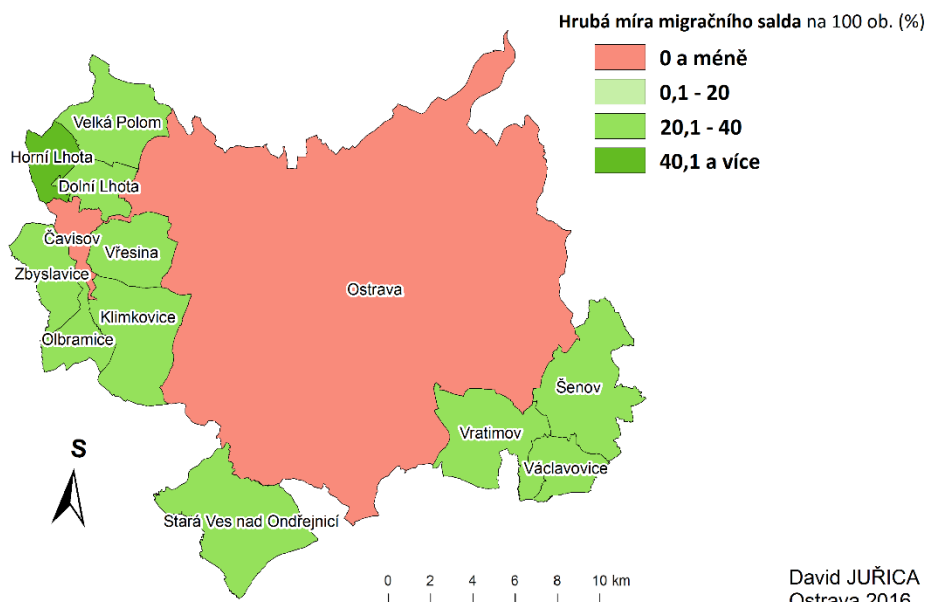
Další skupinou migračně silně rostoucích obcí v SO ORP Ostrava s HMMS nad 20 % byly obce Václavovice (HMMS 32,81 %), Olbramice (HMMS 30,46 %), Vřesina (HMMS 27,51 %), Velká Polom (HMMS 25,91 %), Šenov (HMMS 23,76 %) a Dolní Lhota s HMMS 20,58 %. Jen 2 obce z výše uvedených měly od roku 1991 kladný přirozený přírůstek (Velká Polom +54 obyvatel a Olbramice +2 obyvatelé).

Největší nárůst populační velikosti obce z výše zmíněných zaznamenala obec Olbramice (+37,9 % / +183 ob.), následovaná obcemi Velká Polom (+34,4 % / +521 ob.) a Václavovice (+32,9 % / +486 ob.). Nejnižší nárůst absolutního počtu obyvatel pak zaznamenala Dolní Lhota (+17,1 % / +212 ob.).

Hrubou míru migračního salda mezi 14-20 % vykazalo 5 obcí. Klimkovice (HMMS 19,85 %), Zbyslavice (HMMS 19,33 %), Stará Ves nad Ondřejnicí (HMMS 18,95 %), Čavisov (HMMS 15,52 %) a Vratimov s HMMS 14,59 %. Opět pouze 2 obce byly zároveň i přirozeně přírůstkové (Klimkovice +32 obyvatel a Čavisov +19 obyvatel).

Význam migrace na růstu obcí v SO ORP Ostrava lze ukázat na příkladu obce Vratimov, která se i přes ztrátu v přirozeném přírůstku (-552 obyvatel), dokázala migračním saldem v hodnotě 1 021 obyvatel udržet celkový kladný přírůstek.

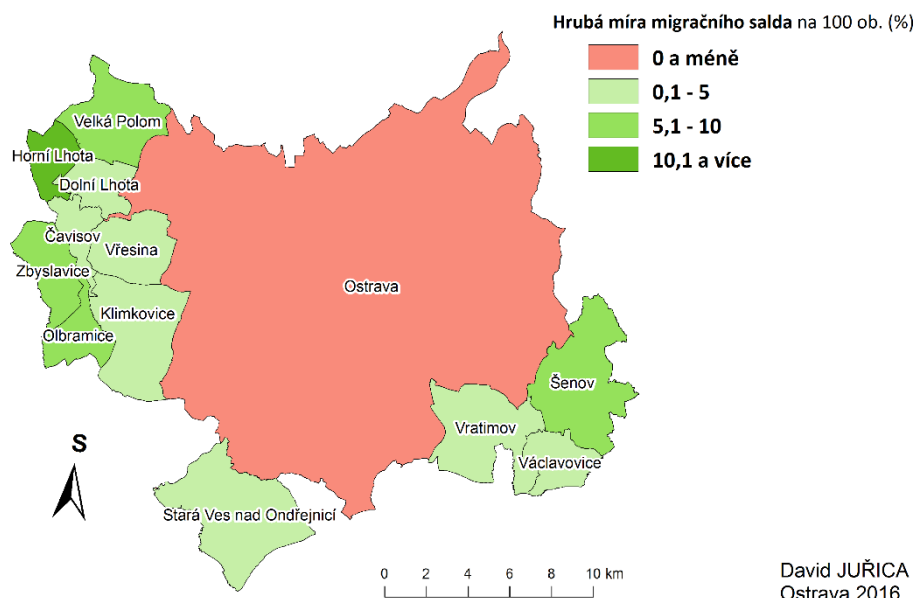

Obr. 10 Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 1991-2015
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

Město Ostrava v rámci celého SO ORP jako jediné vykazuje v přirozeném přírůstku i v migračním saldu záporné hodnoty (viz. kapitola 5.1.2). Jeho hrubá míra migračního salda činila -7,53 %. Město tak přišlo o více než 6 200 obyvatel přirozenou cestou a o více než 23 500 obyvatel cestou migrační.

Je téměř jisté, že se ve velké míře jedná o proces suburbanizace obyvatel Ostravy, kteří touží po vlastním domě s lepším environmentálním prostředím v dosažitelné blízkosti města, na které jsou zvyklí, kde pracují, mají rodinu atd.

V prvním období, mezi lety 1991 a 2001, docházelo pouze k pozvolné migraci obyvatelstva. Jediná obec Horní Lhota vykazovala HMMS větší než 10 % (14,3 %). Další 4 obce pak HMMS vykazovaly na lehce nižší úrovni než 6 % (Olbramice, Velká Polom, Šenov a Zbyslavice). Ostatní obce pak dosahovaly hodnoty HMMS od 0,15 do 4,62 %.

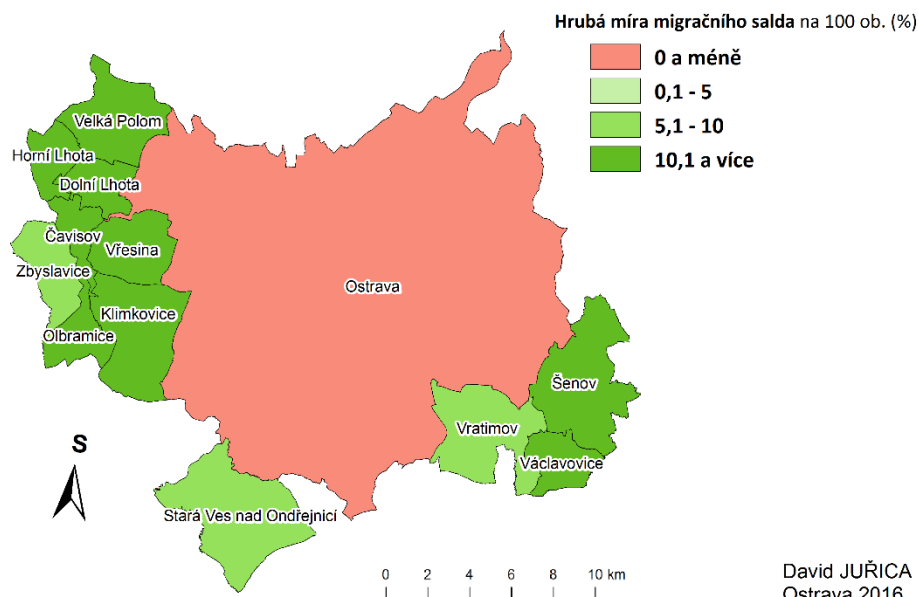
Obr. 11 Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 1991-2001
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

Zvrat nastal po roce 2001. V období let 2001-2011 vykázaly pouze 3 obce hodnotu HMMS nižší než 10 %. (Vratimov 9,34 %, Stará Ves nad Ondřejnicí 9,07 % a Zbyslavice 9,07 %).

Naopak nad 20 % HMMS se v letech 2001-2011 dostala obec Horní Lhota, která byla stále nejoblíbenější obcí v oblasti migrace, a obec Václavovice. Hodnoty HMMS, kterých dosáhly, činily 25,19 % v Horní Lhotě a 22 % ve Václavovicích.

Ostatní obce SO ORP Ostrava pak svou HMMS vměstnaly do intervalu 10-20 %.

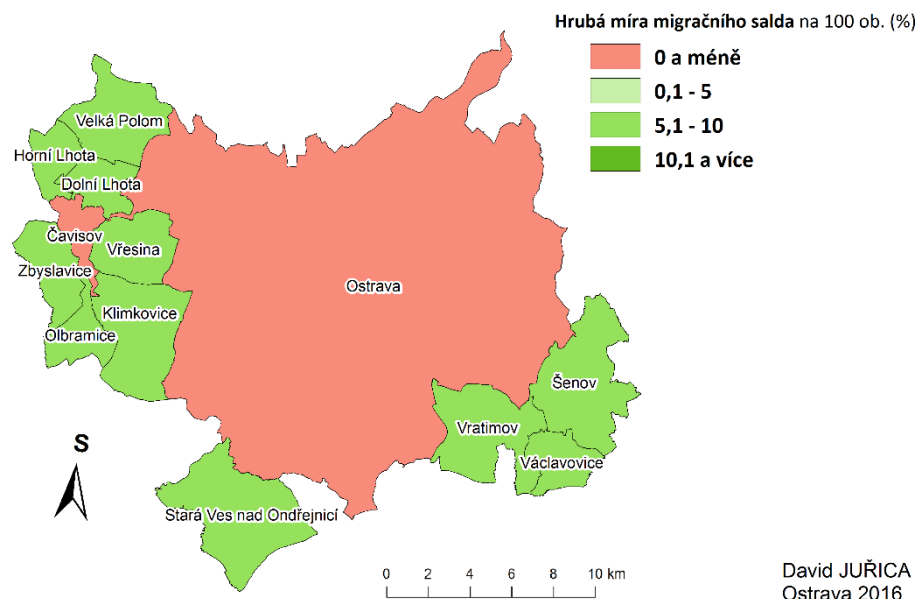
Vývoj v obou obdobích (1991-2001 a 2001-2011) značně koresponduje s HMMS města Ostravy. Zatímco HMMS v letech 1991-2001 dosahovala za město -1,51 %, v období 2001-2011 se HMMS zvedla na -3,63 %. Je tedy patrná určitá korelace v migraci mezi městem a okolními obcemi v rámci SO ORP. Lze tedy odvodit, že většina obyvatel, která se odstěhovala z Ostravy, mířila do okolních obcí v rámci suburbanizačních pohybů.

Obr. 12 Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 2001-2011
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

K opětovnému zpomalení populačního růstu obcí došlo po roce 2011. Všechny obce se se svou hrubou mírou migračního salda vměstnaly do intervalu 5-10 %. Výjimku tvořila pouze obec Čavisov, která se v posledním sledovaném období dostala v HMMS do záporných hodnot (-1,57 %) a přidala se tak k městu Ostrava (-2,42 %).

Nejziskovější obcí zůstala i přes sníženou HMMS oproti předchozím obdobím obec Horní Lhota s HMMS 9,57 %.

Obr. 13 Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 2011-2015
(zdroj: ČSÚ – databáze demografických údajů za obce ČR, vlastní zpracování)

4.4 Migrace mimo okres Ostrava-město

Populační přírůstky obcí ve SO ORP Ostrava ani zdaleka nedosahují hodnot, které by mohly zvrátit negativní bilanci okresu Ostrava-město způsobenou populační ztrátou města Ostravy.

Migrační saldo (MS) mezi okresem Ostrava-město a zbytkem republiky za období 2010-2015 dosahovalo záporných hodnot u 66 okresů ze 77 existujících (počítána je i Praha).

Pouze s 10 okresy má Ostrava-město kladné migrační saldo (tj. do okresu Ostrava-město se přistěhuje z daného okresu více obyvatel, než je tomu naopak). V 9 případech kladného MS se jedná o hodnoty od +1 po +43 osob. Dlouhodobě významný migrační směr existuje do okresu Ostrava-město pouze z okresu Karviná. Hodnota migračního salda mezi těmito okresy dosáhla za posledních 5 let +1 357 osob.

I přes několik kladných hodnot MS se v rozmezí let 2010-2015, po odečtení migrací směřujících do okresu Ostrava-město, odstěhovalo 8 319 osob do jiných okresů v rámci republiky.

Nejčastějším cílem byl Moravskoslezský kraj (MSK). Migrace do blízkých okresů umožňuje zachování zažitých vazeb na okres, případně město Ostravu (na rodinu, práci, přátele apod.). Do MSK se v období 2010-2015 vystěhovalo o 3 683 osob více, než tomu bylo naopak. Lidé nejčastěji mířili do sousedících okresů, kterými jsou okres Frýdek-Místek s hodnotou MS +2 261 obyvatel, Opava (+1 165) a Nový Jičín (+573).

Druhým nejsilnější proud migrace mířil do Prahy. Od roku 2010 se do hlavního města odstěhovalo o 2 294 osob více, než se do okresu Ostrava-město z Prahy přistěhovalo.

Do ostatních krajů České republiky mířilo ve výsledku migračního salda méně než 1 000 osob. Nejvyšší hodnoty MS do 1 000 se týkaly kraje Středočeského (-774 osob). Zejména okresů Praha-východ (-158) a Praha-západ (-154).

S hodnotami MS nad -100 pak najdeme ještě okres Brno-město (-276 osob), Olomouc (-168) a okres Vsetín (-153). U zbytku ze 66 okresů, s kterými má Ostrava-město záporné MS, nabývá hodnota MS ne příliš významných, záporných hodnot (-1 až -64).

Jediným krajem, který v celkovém součtu znamenal pro okres Ostrava-město příliv obyvatel, byl kraj Karlovarský, odkud se do okresu Ostrava-město přistěhovalo o 1 osobu více, než tomu bylo naopak.

4.5 Změna věkové struktury

V rámci tří hlavních věkových skupin došlo mezi lety 1991-2011 k poměrně velkým změnám. Město je již od roku 1993 téměř stále přirozeně úbytkové (výjimkou byly mírné přirozené přírůstky v letech 2006-2008). To znamená, že více lidí během daného období umře, než se nově narodí. Takový dlouhodobý trend velmi výrazně ovlivňuje nejmladší věkovou skupinu obyvatelstva, ve věku 0-14 let, která se označuje jako předproduktivní.

V roce 1991 tvořili obyvatelé ve věku 0-14 let 20,8 % podíl na celkové populaci města. Dlouhodobý přirozený úbytek ale zapříčinil, že v roce 2001 tvořila předproduktivní skupina obyvatel pouze 16,4 %, v roce 2011 pak už jen 13,7 % obyvatel města. Na obrázku č. 14 je vidět tento vývoj v grafické podobě. V absolutních hodnotách došlo k poklesu předproduktivní složky během období 1991-2011 o 27 596 osob. Stala se tak jedinou skupinou, která klesala po celé sledované období.

Tab. 1 Věkové složení obyvatelstva v letech 1991, 2001 a 2011

	1991	2001	2011
0 - 14	20,8%	16,4%	13,7%
15 - 64	67,8%	71,0%	69,7%
65 +	11,3%	12,7%	16,2%
nezjištěno			0,4%

(zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

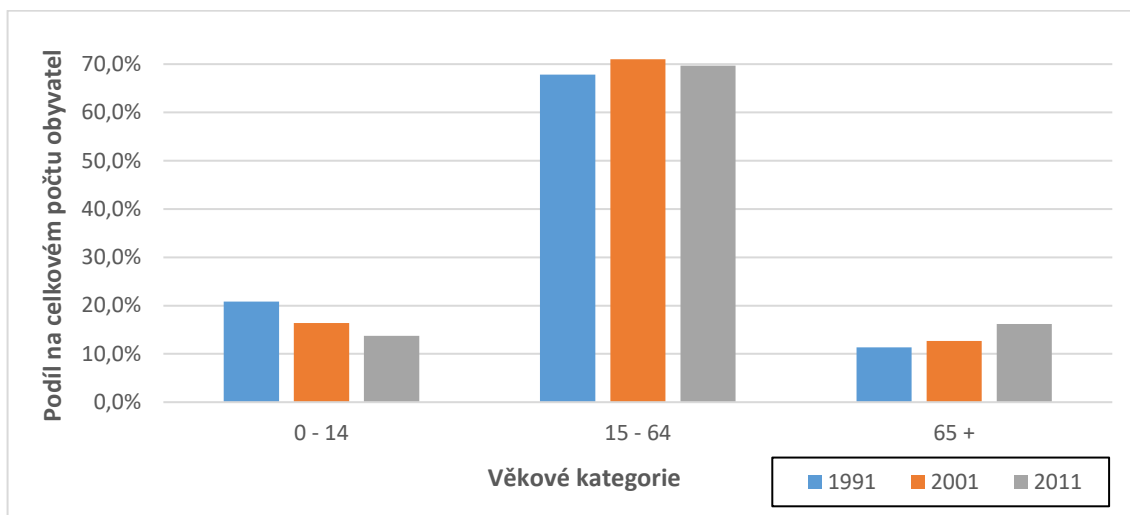
Obyvatelstvo v tzv. produktivním věku zahrnuje všechny obyvatele ve věku 15-64 let. V roce 1991 tato skupina tvořila 67,8 % podíl na celkovém počtu obyvatel města. Během 90. let 20. století byla tato skupina navíc doplněna o silné ročníky z let 1975-1979 a dosáhla nárůstu až na 71 % podíl na populaci města v roce 2001.

Avšak po roce 2001 došlo ke zintenzivnění suburbanizačních tendencí, které nejvíce postihují právě produktivní složku obyvatelstva města. Navíc začaly přecházet silné ročníky, narozené během 2. světové války (1939-1945), do poproduktivního věku (65+). Tyto 2 hlavní události znamenaly pro produktivní skupinu obyvatel propad v podílu na celkové populaci města o -1,3 procentního bodu a silný nárůst podílu skupiny obyvatel s věkem 65+.

I přes propad podílu na celkovém počtu obyvatel v druhé polovině sledovaného období, a dokonce i přes propad absolutního počtu obyvatel ve věku 15-64 let o 15 687 osob

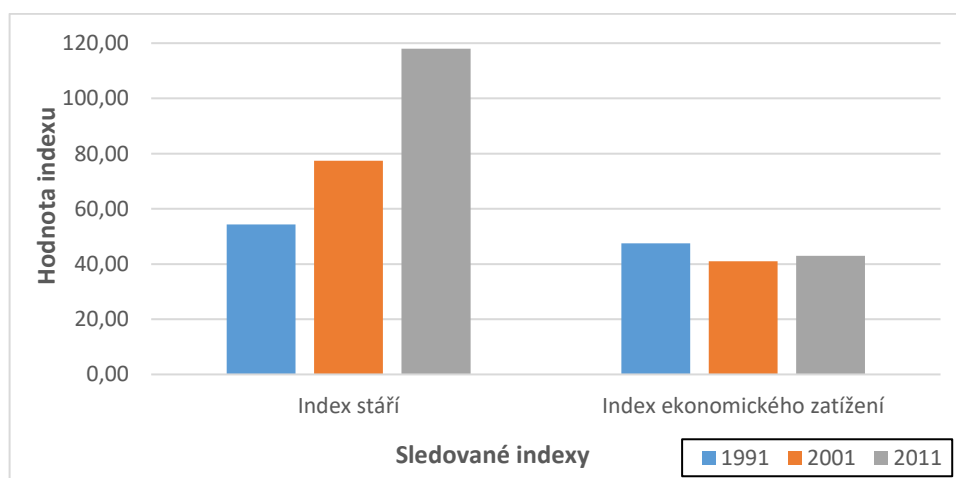
(1991-2011), zaznamenala skupina osob v produktivním věku celkový nárůst podílu o 1,9 procentního bodu (na 69,7 %) v roce 2011, oproti stavu v roce 1991.

Obyvatelé ve věku 65 a více let svůj podíl na celkovém počtu obyvatel města jako jediní navyšovali v obou obdobích. V Období 1991-2001 sice jen o 1,4 procentního bodu, nicméně v období 2001-2011 právě přechodem silných ročníků z 2. sv. války do této skupiny, se jejich podíl navýšil o 3,5 procentního bodu na 16,2 % podíl v roce 2011.

Obr. 14 Vývoj podílu věkových skupin na celkovém počtu obyvatel Ostravy v období 1991-2011 (zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

S klesajícím podílem dětí na celkové populaci a současně rostoucím podílem osob s věkem 65 let a více je spojen rostoucí index stáří. Index stáří vyjadřuje, kolik osob ve věku 65 a více let připadá na 100 osob ve věku 0-14 let.

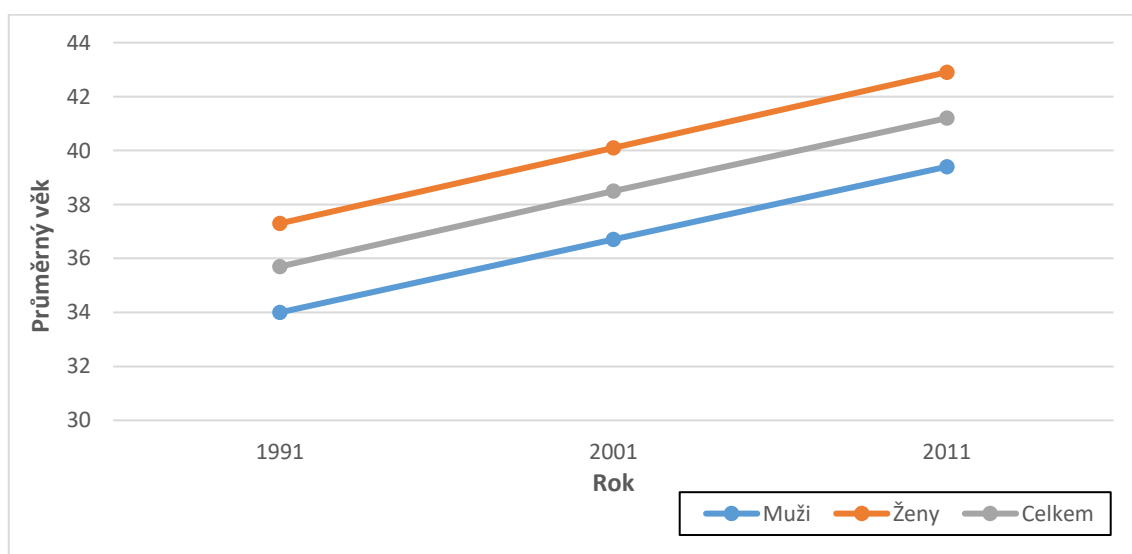
Obr. 15 Vývoj indexu stáří a indexu ekonomického zatížení ve městě Ostrava v období 1991-2011 (zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

V případě města Ostravy se index stáří zvedl během let 1991 až 2011 na více jak dvojnásobek. Zatímco v roce 1991 byla jeho hodnota 54,3 (což znamená, že na 54,3 osob starších 65 let připadlo 100 osob ve věku 0–14 let), tak v roce 2011 nabýval již hodnoty 118. Přitom ještě v roce 2001 se tento index pohyboval okolo 77,5.

Na druhou stranu index ekonomické závislosti, který znázorňuje počet obyvatel ve věku 0-14 let společně s obyvateli 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 15-64 let, dopadl v roce 2011 oproti roku 1991 lépe (nižší hodnota je lepší).

V období 1991-2001 došlo k poklesu ekonomicky neproduktivní části obyvatel (0-14 a 65+) o 9,2 %, zatímco obyvatelé produktivní skupiny (15-64) zaznamenali nárůst o 4,7%. Index ekonomické závislosti tak skončil s lepším výsledkem, když klesl ze 47,4 na 40,9 v roce 2001. Během druhého období (2001-2011) jeho hodnota opět stoupla. Příčinou je zejména snížení podílu ekonomicky produktivní části obyvatelstva na jeho celkovém počtu o 1,9 %, zatímco ekonomicky neproduktivní část obyvatelstva vzrostla o 11,1 %. Index ekonomické závislosti tak vzrostl na hodnotu 42,9 na konci roku 2011.

S rostoucím podílem poproduktivní složky na celkovém počtu obyvatel roste i průměrný věk. Průměrný věk obyvatel města v roce 1991 činil 35,7 let (34 let u mužů a 37,3 let u žen). Během následujícího SLDB se průměrný věk zvýšil celkem o 7,8 %, tj. na 38,5 let (36,7 let u mužů a 40,1 let u žen). V posledním období do roku 2011 již průměrný věk obyvatel města přesáhl hranici 40 let, a dosáhl hodnoty 41,2 (39,4 let u mužů a 42,9 let u žen).

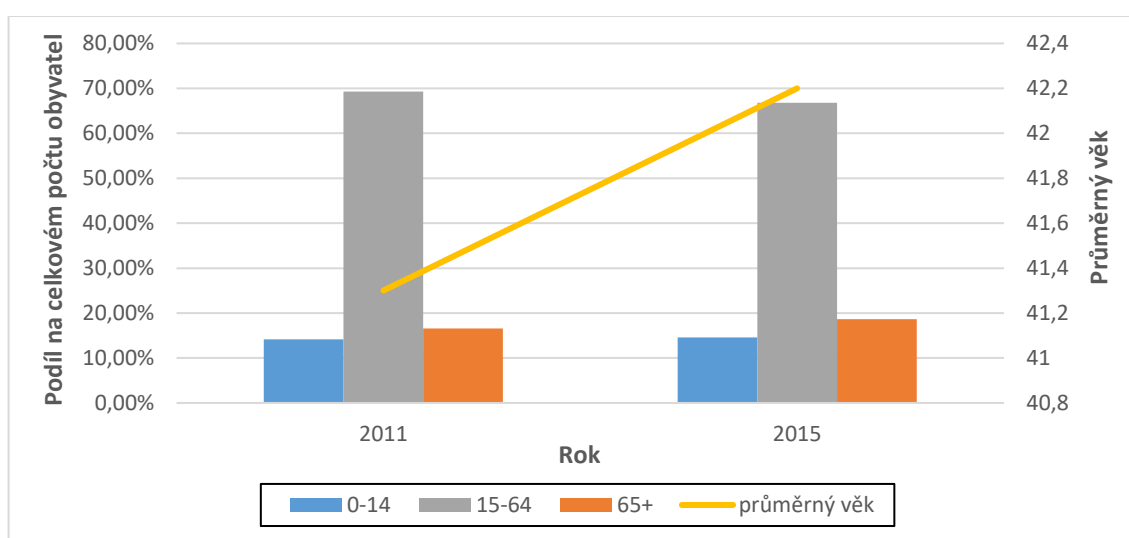

Obr. 16 Vývoj průměrného věku obyvatel města Ostravy v období 1991-2011 dle pohlaví (zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

Průměrný věk se tedy za posledních 20 let ve městě Ostrava zvedl o 15,4 %, což v absolutních hodnotách činí v průměru nárůst o 5,5 let (5,4 let u mužů a 5,6 let u žen).

Pokud data získaná ze SLDB z roku 2011 doplníme o data z veřejné databáze ČSÚ k 31. 12. 2015 vidíme, že i po roce 2011 stále klesá podíl ekonomicky produktivního obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel města. Podíl obyvatelstva ve věku 15-64 let na konci roku 2015 dosahoval již jen 66,8 % (69,7 % v SLDB 2011). I přes mírné zvýšení podílu dětské složky na celkovém stavu obyvatelstva neustále roste průměrný věk. Růst průměrného věku podporuje jak pokles podílu ekonomicky produktivního obyvatelstva, tak i opětovně silný nárůst podílu (rostl i počet) obyvatel s věkem vyšším než 65 let. Průměrný věk tak na konci roku 2015 činil 42,2 let.

K 31. 12. 2015 vykazuje Ostrava navíc vyšší hodnoty i u indexu stáří (127,5), ale i u indexu ekonomické závislosti, kde nabývá hodnoty 49,8.

Obr. 17 Podíl věkových skupin na celkovém počtu obyvatel a průměrný věk v období 2011-2015 (zdroj: ČSÚ - SLDB 2011, veřejná databáze, vlastní zpracování)

Stárnutí populace, které se různou měrou dotýká všech států světa, není žádným výjimečným procesem, který by probíhal jen ve městě Ostrava. Ke stárnutí dochází již dlouhodobě. Je zapříčiněno zejména kvalitnější a dostupnější zdravotní péčí, dostupnou sociální infrastrukturou, lepší stravou a lepším životním prostředím. Do poloviny 21. století má navíc skupina obyvatel starších 65 let tvořit až dvojnásobek hodnoty ve srovnání se současným stavem (dle projekce ČSÚ 2013).

5 TRH PRÁCE

5.1 Struktura zaměstnanosti

Podle dat ze SLDB za rok 1991 bylo na území města celkem 172 268 ekonomicky aktivních obyvatel (EAO). Téměř 52 % (89 258) z EAO bylo zaměstnáno v sekundárním sektoru, tj. v průmyslu nebo ve stavebnictví. Dalších 41,2 % (71 032) EAO města pak pracovalo v sektoru služeb, tj. v terciárním sektoru. Na posledním místě s podílem 1,8 % (3 351) EAO se umístil sektor primární, který je tvořen převážně zemědělstvím. Celkem 8 823 (5,1 %) EAO zaměření své činnosti neudalo. Takový stav byl zcela typický pro silně industrializovanou společnost, která byla navíc ovlivněna tehdejší politickou situací a plánovaným hospodářstvím.

Tab. 2 Podíl EAO (zaměstnaných) v jednotlivých hospodářských sektorech v letech 1991-2011

	1991		2001		2011	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Primér	3 155	1,8%	952	0,6%	479	0,4%
Sekundér	89 258	51,8%	56 267	35,1%	37 250	30,1%
<i>z toho stavebnictví</i>	14 060	8,2%	13 323	8,3%	7 749	6,5%
Terciér	71 032	41,2%	88 928	55,5%	67 697	54,8%
Neudáno	8 823	5,1%	14 063	8,8%	13 517	10,9%
Celkem	172 268	100,0%	160 210	100,0%	118 943	96,2%
<i>Poznámka:</i>	<i>EAO</i>		<i>EAO</i>		<i>Zaměstnaní</i>	

(zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

Během následujících 10 let došlo k výrazné proměně ve struktuře zaměstnanosti, která je spojována především s procesem deindustrializace a terciarizace ekonomiky. Ta v podmínkách České republiky, jako bývalé socialistické země tehdejšího východního bloku, nastala právě v období mezi lety 1991-2001 (probíhala již od roku 1990, data však jsou uvedena až od roku 1991).

Nejzásadnější propad lze spatřit u sektoru, který v roce 1991 tvořil většinu zaměstnanosti. Podíl na zaměstnanosti EAO v sekundárním sektoru klesl z 51,8 % na 35,1 % podíl v roce 2001, což je pokles o 16,7 procentního bodu, tj. o 32 %. V absolutních hodnotách se jedná o pokles 32 991 zaměstnaných v tomto sektoru. Pokles zaznamenal i sektor primární, kde došlo k poklesu podílu na zaměstnanosti o 1,2 procentního bodu, tj. o 66 % na 952 zaměstnaných v roce 2001. Takové propady v zaměstnanosti byly

způsobeny zejména ukončením těžby černého uhlí na Ostravsku (poslední vytěžený vozík s černým uhlím vyfáral v roce 1994) a postupnou privatizací následovanou tvrdou restrukturalizací zejména průmyslových podniků.

K zachycení poklesů zaměstnanosti v primárním a sekundárním sektoru měl sloužit rostoucí sektor terciární. Jeho absorpční schopnosti však nedosahovaly potřebného výkonu. V roce 2001 zaměstnával terciární sektor 88 928 zaměstnanců, což je proti roku 1991 nárůst pouze o 14,3 procentního bodu (34 %), tj. o 17 896 zaměstnaných.

Vzhledem k tomu, že primární se sekundárním sektorem vykázaly pokles zaměstnanosti o 35 194 zaměstnaných a terciární sektor nárůst pouze o 17 896, došlo ke snížení celkové zaměstnanosti EAO v Ostravě o -12 058 zaměstnaných (po odečtení navýšeného počtu zaměstnanců, kteří neuvodli sektor jejich ekonomické činnosti).

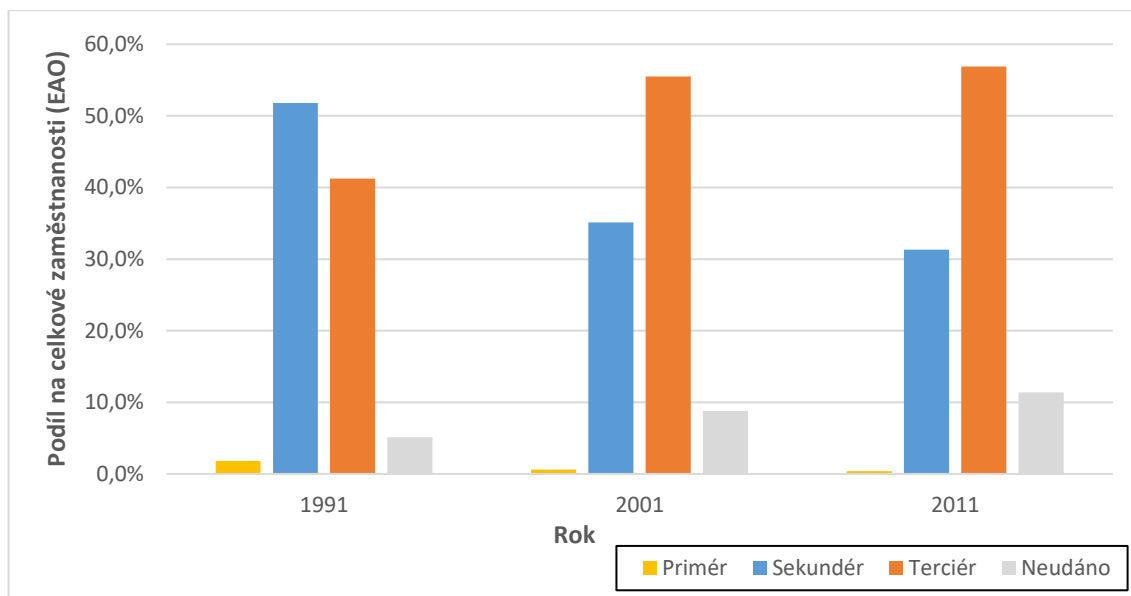
Při posledním SLDB v roce 2011 došlo ke změně zpracování dat. Podíly jsou tedy uvedeny jen z osob zaměstnaných, ne z celkového počtu EAO jako tomu bylo v cenzech minulých (tj. nejsou zde započítány osoby nezaměstnané).

Po roce 2001 docházelo k dalšímu poklesu zaměstnanosti v primárním a sekundárním sektoru na úkor terciárního. V primárním sektoru v roce 2011 pracovalo už jen 479 zaměstnanců, tj. 0,4 % podílu celkové zaměstnanosti. Došlo tedy k poklesu o 0,2 procentního bodu (49,7 %) stavu v roce 2001.

O 33,8 % zaměstnaných poklesl sektor sekundární, který vykázal v období 2001-2011 ztrátu dalších 19 017 zaměstnaných, tj. došlo ke ztrátě dalšího 2,8 procentního bodu. Zatímco se v období 1991-2001 na poklesu sekundárního sektoru téměř nepodílelo stavebnictví, v tomto období již pokleslo také, a to rovnou o 41,8 %.

Čím je období po roce 2011 zvláštní, je pokles i terciárního sektoru. Ten v období 2001-2011 klesl o 23,9 % na počet 67 697 zaměstnaných. I přes razantní pokles počtu zaměstnaných v terciárním sektoru se jeho podíl na zaměstnanosti za období 2001-2011 snížil jen mírně na 54,8 % (pokles o 0,7 procentních bodů).

Pokles v počtu zaměstnaných ve všech sektorech (po odečtení opět navýšeného počtu zaměstnanců, kteří neuvodli sektor jejich ekonomické činnosti) činil mezi lety 2001 a 2011 celých 36 565. V případě že bychom k tomuto rozdílu přičetli i počet nezaměstnaných osob v roce 2011, pokles by vycházel někde okolo 18 329 osob.

Obr. 18 Podíl hospodářských sektorů na celkové zaměstnanosti v letech 1991, 2001 a 2011
(zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, 2001 a 2011, vlastní zpracování)

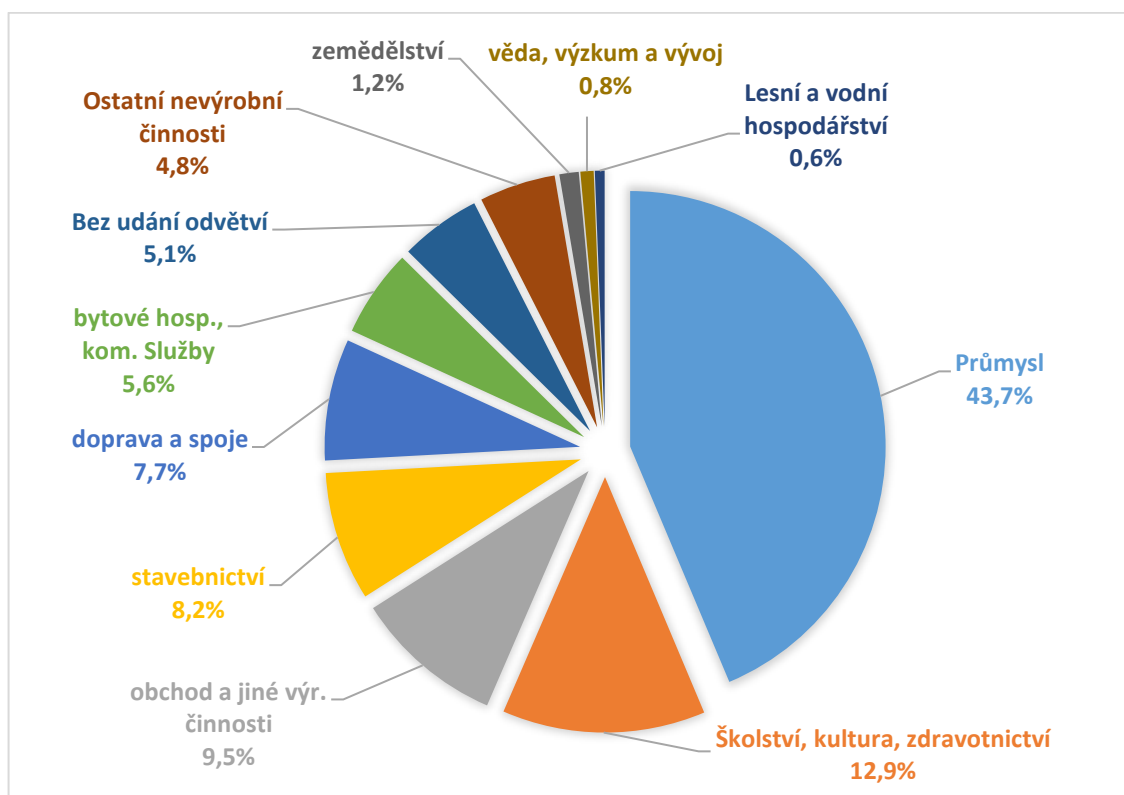
Ve městě Ostrava bylo ke SLDB v roce 2011 celkem 141 881 EAO (123 645 zaměstnaných), což je oproti roku 1991 o 30 387 (-17,6 %) EAO méně. V absolutních počtech došlo k poklesu všech sektorů. V podílech na zaměstnanosti je ale trend terciarizace ekonomiky již viditelný. Jediným rostoucím sektorem (v období 1991-2011) byl v podílu na zaměstnanosti (EAO) podíl terciární, který vzrostl o 32,8 %. Jeho zvyšující se podíl je způsoben poklesem sektoru primárního (-78,8 %) i sektoru sekundárního (-41,9 %).

Je nutno dodat, že hodnoty ze SLDB z roku 2011 jsou hodně ovlivněné změnou metodiky ČSÚ, kdy jsou definitivní výsledky počítány a) na základě obvykle bydlícího obyvatelstva, místo na základě dříve počítaného trvale bydlícího obyvatelstva b) na základě změny v udávaném počtu obyvatel dle ekonomické aktivity, kde nejsou započítány osoby nezaměstnané c) hodnoty nedávají v součtu 100 % d) podíl osob, které své ekonomické zaměření neudálo, se zvýšil na téměř 11 % (dvojnásobek s hodnotou v roce 1991).

5.1.1 Zaměstnanost v odvětvích národního hospodářství (1991)

Podíl ekonomicky aktivních obyvatel činil v roce 1991 52,6 % všech obyvatel města. V absolutní počtu se jednalo o 172 268 osob. Podle odvětví národního hospodářství spadalo nejvíce EAO do odvětví průmyslu, kde pracovalo celkem 75 198, tj. 43,7 % EAO. Dalšími velmi významnými byla odvětví školství, kultury a zdravotnictví s podílem 12,9 % (22 143) EAO, obchod a jiné výrobní činnosti (9,5 %, 16 326 EAO), stavebnictví (8,2 %, 14 180 EAO).

14 060 EAO), doprava a spoje (7,7 %, 13 253 EAO) a odvětví bytového hospodářství společně s kom. službami, kam spadalo 9 565 (5,6 %) EAO.

Obr. 19 Podíl EAO v jednotlivých odvětvích národního hospodářství v roce 1991
(zdroj: ČSÚ - SLDB 1991, vlastní zpracování)

Další odvětví tvořila méně než 5% podíl na celkovém počtu EAO. Ostatní nevýrobní činnosti tvořily 4,8% podíl, zemědělství 1,2%, věda, výzkum a vývoj 0,8% a odvětví lesního a vodního hospodářství 0,6%. Obyvatelstvo, které své odvětví neuvědlo, tvořilo 5,1 % (8 823) EAO.

5.1.2 Vývoj zaměstnanosti na počátku transformace

Politické a ekonomické změny, které nastaly po roce 1989, strukturu zaměstnanosti razantně měnily. Dle analýzy stavu a vývoje trhu práce v Ostravě z března roku 1993 [41] je v období 1990-1992 patrný velmi intenzivní pokles zaměstnanosti ve většině odvětví (data jsou uvedena za odvětví sledovaná Úřadem práce v Ostravě).

Neperspektivnost uhelného hornictví byla příčinou, proč se odvětví paliv, energetiky a chemie stalo po roce 1990 nejztrátovějším v počtu zaměstnanců. Během 2 let toto odvětví

přišlo o 13 643 zaměstnaných. Došlo tedy k poklesu podílu na zaměstnanosti o 33,6 %. Zatímco v roce 1990 odvětví tvořilo 15,6% podíl na celkové zaměstnanosti v Ostravě (31 957 osob), tak v roce 1992 tvořilo podíl už jen 10,3 % (18 314 osob).

Druhým nejztrátovějším odvětvím v počtu zaměstnanců bylo odvětví obchodu, služeb a peněžnictví. Celkem odvětví přišlo o 13 212 zaměstnaných a svůj podíl tak snížilo z 13,3 % v roce 1990 na 7,9 % v roce 1992 (-40,3 % podílu na zaměstnanosti). Pokles v odvětví obchodu, služeb a peněžnictví byl v tomto období silně ovlivněn privatizací, kdy byly obchody a menší podniky prodávány zejména formou tzv. aukcí. Nový majitel následně potřeboval omezit dříve běžnou „umělou zaměstnanost“ a začal propouštět, aby se stal konkurenceschopným.

Tab. 3 Vývoj zaměstnanosti v odvětvích sledovaných ÚP Ostrava v období 1990-1992

	1990	1992	1990-1992
Paliva, energetika a chemie	31957	18314	-13643
Obchod, služby a peněžnictví	27252	14040	-13212
Hutnictví a strojírenství	67520	55469	-12051
Stavebnictví	15969	11913	-4056
Lehký zpracovatelský průmysl	9602	6635	-2967
Doprava a spoje	16312	13926	-2386
Školství, kultura, zdravotnictví	30274	29186	-1088
Drobné a střední podnikání	6257	27634	21377
Celkem	205143	177117	-28026

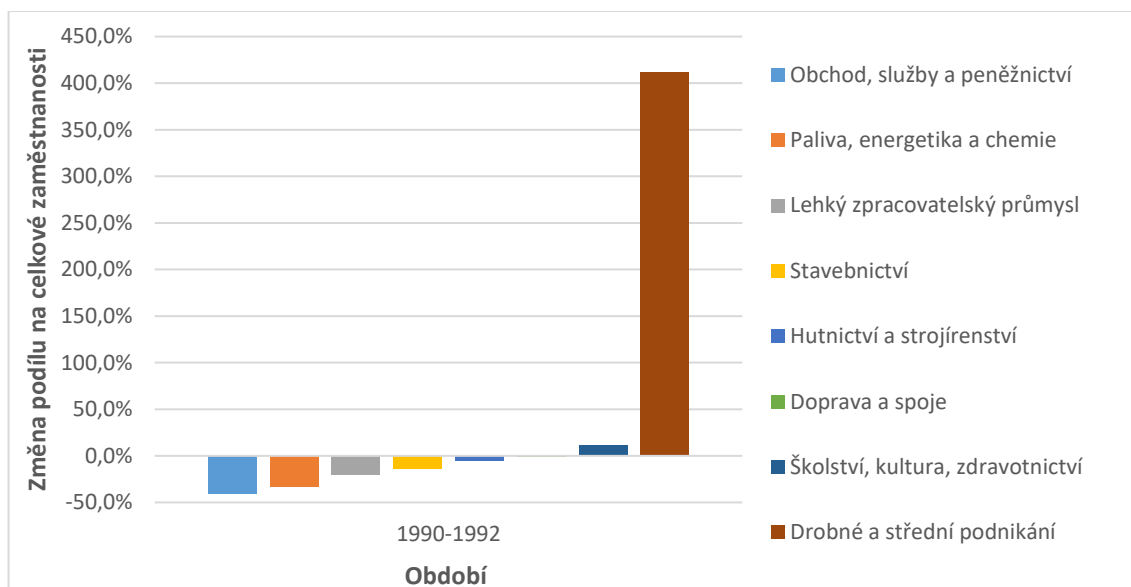
(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, vlastní zpracování)

Hutnictví a strojírenství je v Ostravě tradičně nejsilnějším odvětvím, proto pokles o 12 051 zaměstnaných činil v podílu na zaměstnanosti úbytek pouze 4,8 %. V hutnictví a strojírenství bylo v roce 1990 zaměstnáno 67 520 (32,9 %) osob. Do roku 1992 se tento počet snížil na 55 469 a odvětví tak tvořilo 31,3 % podíl na zaměstnanosti.

Dalšími ztrátovými odvětvími byly ještě lehký zpracovatelský průmysl, který snížil svůj podíl na celkové zaměstnanosti během 2 let o 20 % (-2 967 zaměstnaných), stavebnictví o 13,6 % (-4 056) a doprava a spoje o 1,1 % (-2 386).

Vzhledem k pokračujícímu transformačnímu procesu a probíhající privatizaci státních a družstevních podniků naopak rostlo především odvětví drobného a středního podnikání. Zatímco v roce 1990 se zde řadilo 6 257 osob s 3,1% podílem na celkové zaměstnanosti, tak v roce 1992 bylo toto odvětví tvořeno již 27 634 osobami. Podíl na celkové zaměstnanosti se tak zvedl asi o 411,5 %, tj. na 15,6% podíl.

Za rostoucí lze považovat i odvětví školství, kultury a zdravotnictví. Podíl tohoto odvětví se během 2 let zvýšil z 14,8 % na 16,5% podíl na zaměstnanosti. Došlo tedy k nárůstu o 11,7 % podílu. To vše i přes pokles absolutního počtu (-1 088) zaměstnaných.

Obr. 20 Změna v podílu jednotlivých odvětví na celkové zaměstnanosti ve městě Ostrava v období 1990-1992 (%)

(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, vlastní zpracování)

Činnost v období mezi lety 1990-1992 skončily například Služby města Ostravy, Restaurace a jídelny sever a jih nebo Technické a zahradní služby města Ostravy, které spadaly do oblasti služeb. Dále například Státní podnik Kovopodnik v oblasti lehkého zpracovatelského průmyslu, či Pozemní stavitelství s. p. v oblasti stavebnictví a další.

Podniky, které se na poklesu zaměstnanosti podílely v rámci svých restrukturalizačních plánů, byly například OKD a. s., kterou trápil útlum těžby černého uhlí v ostravské oblasti, družstvo umělecké výroby Zlatník, společnost Metasport a.s. nebo Strojně dopravní služby v odvětví lehkého a zpracovatelského průmyslu, také Ostravské dopravní opravny a strojírna s.r.o. a některé složky ČD v odvětví dopravy a spojů.

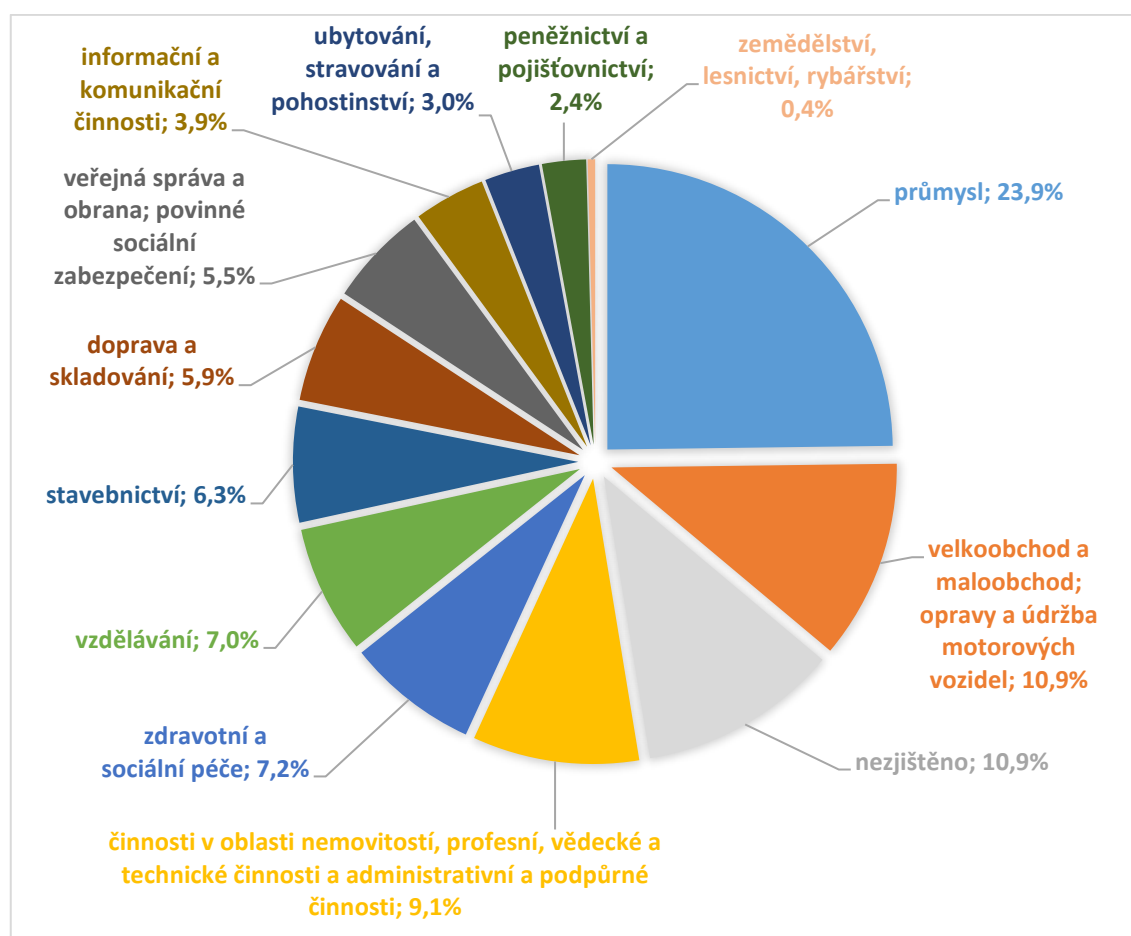
Během krátkého období 2 let (1990-1992) tak bylo na Ostravsku zrušeno necelých 30 000 pracovních míst.

5.1.3 Zaměstnanost v odvětvích dle ekonomické činnosti (2011)

Podíl ekonomicky aktivních osob v roce 2011 tvořil 47,9 % obyvatelstva města. V absolutním počtu se jednalo o 141 881 osob, z toho bylo 123 645 zaměstnaných.

Ve SLDB v roce 1991 byla struktura udávaná podle ekonomické aktivity v odvětvích národního hospodářství a byla počítána z celkového počtu EAO. V roce 2011 jsou data uváděná na základě ekonomické činnosti (CZ-NACE) a jsou počítána pouze ze zaměstnaných osob. Stav v roce 2011 lze tedy jen popsat, nikoli však detailně porovnat.

Průmysl během posledního SLDB tvořil již pouze 23,9% podíl na celkové zaměstnanosti, zemědělství, které bylo již udáváno společně s lesním a vodním hospodářstvím 0,4%.

Obr. 21 Podíl zaměstnaných osob v jednotlivých odvětvích dle ekonomické činnosti v roce 2011
(zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování)

Po odečtení 10,9% podílu zaměstnaných osob s nezjištěnou ekonomickou činností a 3,6% podílu osob chystajících se na nástup do prvního zaměstnání lze říci, že zbytek ekonomických činností byl tvořen službami.

Největší skupinou ekonomických činností, kterou bychom mohli zařadit mezi služby, je velkoobchod maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel. Tato skupina tvořila v roce 2011 10,9% podíl na celkové zaměstnanosti. Následována byla skupinou činností

v oblasti nemovitostí, profesní, vědecké a technické a administrativní a podpůrné činnosti, která tvořila 9,1% podíl. Nad 5 % podílu na zaměstnanosti měly ještě skupiny zdravotní a sociální péče (7,2 %), vzdělávání (7,0 %), stavebnictví (6,3 %), dopravy a skladování (5,9 %) a skupina činností veřejné správy a obrany včetně povinného sociálního zabezpečení (5,5 %).

S 3,9 % byly zastoupeny informační a komunikační činnosti, s 3,0 % skupina ubytování, stravování a pohostinství a nejméně zastoupenou byla skupina peněžnictví a pojišťovnictví s 2,4 % podílu na celkové zaměstnanosti v Ostravě.

5.2 Struktura nezaměstnanosti

Město Ostrava patří dlouhodobě mezi strukturálně nejpostiženější regiony České republiky. Vysoká nezaměstnanost, která je dnes již pro Ostravsko typická, přišla s obdobím, kdy postupně docházelo k útlumu těžkého průmyslu, těžby černého uhlí a k rozsáhlé restrukturalizaci podniků.

5.2.1 Změny v metodice nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti, pomocí které se nezaměstnanost počítala až do ledna 2013, prošla během svého užívání mnoha úpravami.

Míra registrované nezaměstnanosti, která bude dále v práci použita, byla do roku 2004 (s mírnými změnami v roce 1991, 1993 a 1997) počítána jako podíl, kde byl v čitateli počet neumístěných uchazečů o zaměstnání a ve jmenovateli tzv. disponibilní pracovní síla. (zaměstnaní z VŠPS + neumístění uchazeči). V této podobě se označuje jako „původní metodika“. [42]

Po vstupu ČR do Evropské unie, tj. po roce 2004, byla míra registrované nezaměstnanosti počítána podle „nové metodiky“ jako podíl, kde v čitateli byl počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání a ve jmenovateli součet zaměstnaných z VŠPS, pracujících cizinců registrovaných na úřadech práce, nebo s platným povolením k zaměstnávání, či živnostenským oprávněním a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání. [42]

Nově užívaný ukazatel s názvem podíl nezaměstnaných osob, užívaný po roce 2013, je s původním ukazatelem nesrovnatelný. Počítá se jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. [43]

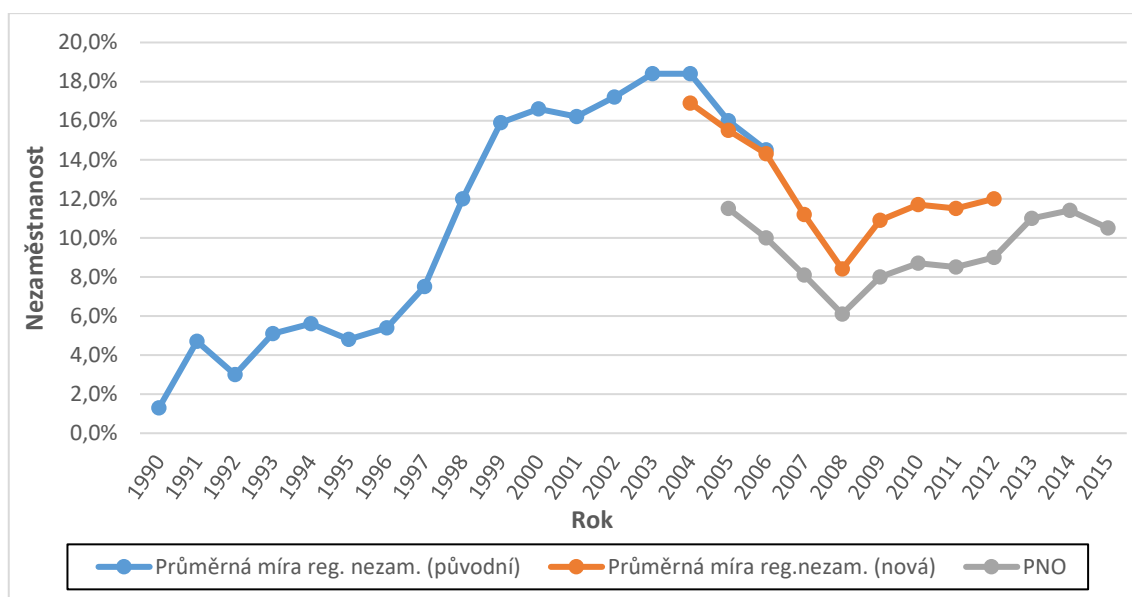
5.2.2 Vývoj nezaměstnanosti po roce 1990

Vzhledem k neustálým změnám metodiky výpočtu nezaměstnanosti je obtížné zachytit její celkovou trajektorii po roce 1990 v nějaké ucelené podobě.

Průměrná míra registrované nezaměstnanosti v její původní podobě (dále jen průměrná míra nezaměstnanosti) dosahovala v roce 1990 1,3 %. I přes pokles v roce 1992 narostla její hodnota na 5,6 % v roce 1994. Propad průměrné míry nezaměstnanosti během následujícího roku o 0,8 procentního bodu byl ale na několik dalších let poslední dobrou zprávou pro trh práce v Ostravě. Až do roku 2000 průměrná míra nezaměstnanosti pouze stoupala. Největší intenzitu růstu nabrala mezi lety 1996 a 1999, kdy se z 5,4 % (1996) vyhoupla během 3 let na 15,9 % (1999). Růst pak pokračoval i během následujícího roku, i když už s menší intenzitou. Během roku 2000 dosáhla průměrná míra nezaměstnanosti 16,6 %. V roce 2001 došlo k poklesu nezaměstnanosti o 0,4 procentního bodu. To ale růst nezaměstnanosti na historicky nejvyšší hodnoty, které následovaly v letech 2003 a 2004, nezastavilo. Nejvyšší průměrná míra nezaměstnanosti se v Ostravě zastavila na hodnotě 18,4%.

Rok 2004 byl rokem, kdy ČR vstoupila do Evropské unie (EU). Od července téhož roku došlo k již zmíněné změně metodiky, která umožnila mezinárodní srovnání s ostatními zeměmi EU v oblasti nezaměstnanosti. Podle staré metodiky, která je dopočítána až do roku 2006, je zřetelné snížení průměrné míry nezaměstnanosti o 1,4 procentního bodu v roce 2005 a o dalšího 1,5 procentního bodu na hodnotu 14,5 % v roce 2006. Dle nové metodiky se jednalo o 16,9 % v roce 2004 a následné snížení o 2,6 procentního bodu na 14,3 % v roce 2006.

Díky zpětně dopočítaného podílu nezaměstnaných osob (dále jen PNO) do roku 2005 lze uvést hodnoty i v této míře. Rok 2005 je jediným rokem, kdy je možné porovnat výši všech udaných možností, k vyjádření hodnoty nezaměstnanosti v Ostravě.

Obr. 22 Průměrná míra registrované nezaměstnanosti dle původní i nové metodiky a podíl nezaměstnaných osob ve městě Ostrava v období 1990-2015

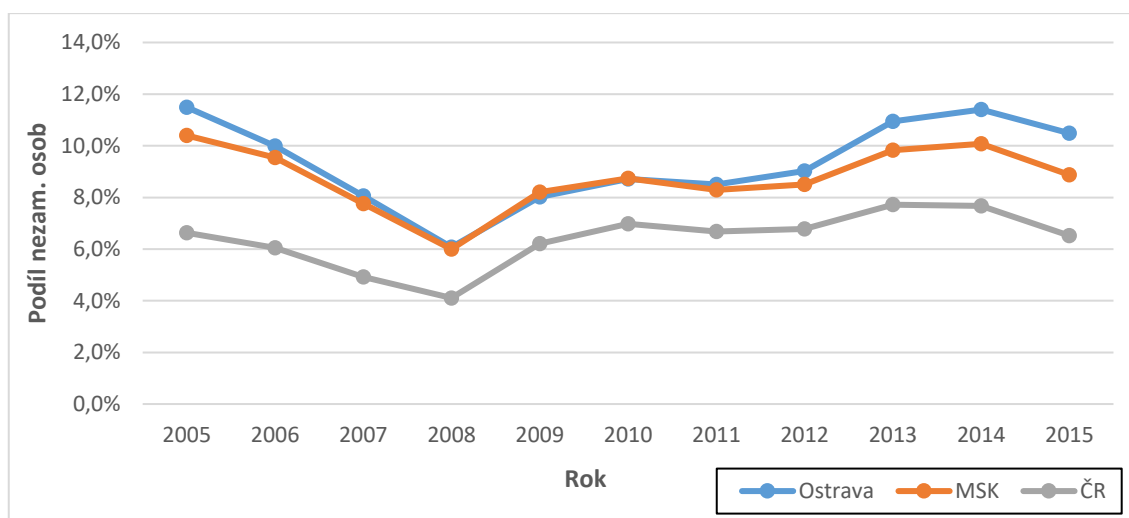
(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, vlastní zpracování)

Dle staré metodiky dosáhla v roce 2005 průměrná míra registrované nezaměstnanosti 16,0 %, dle nové metodiky pak 15,5 %. Průměrný PNO ve stejném roce vycházel 11,5 %. Je tedy vidět, že různé metodiky dokáží vyšší nezaměstnanosti pojmout opravdu různorodě. Rozdíl 4,5 procentního bodu totiž není zanedbatelný a při nesprávné interpretaci, či pokusu o porovnání těchto měr může dojít k desinformaci o aktuální situaci.

Ozdravování trhu práce po roce 2004 trvalo až do příchodu ekonomické krize v roce 2008, kdy dle nové metodiky dosahovala průměrná míra nezaměstnanosti 8,4 %, dle PNO 6,1 %. Dopady ekonomické krize si svou daň vybraly ale i zde. Způsobily nepřetržitý růst nezaměstnanosti až do roku 2014, kdy hodnota PNO dosáhla 11,4 %. Došlo tedy k nárůstu oproti roku 2008 o 4,9 procentního bodu. Během posledního sledovaného roku (2015), podíl nezaměstnaných osob klesl na 10,5 %.

Město Ostrava minimálně za posledních 10 let vykazuje vyšší nezaměstnanost než je krajský nebo celostátní průměr.

Průměrný podíl nezaměstnaných osob v Ostravě dosáhl jen jednou, a to v roce 2009, nižší hodnoty (o 0,2 procentního bodu) než celý Moravskoslezský kraj (MSK). Oproti průměrnému podílu nezaměstnaných osob v rámci ČR je na tom město dlouhodobě celkem špatně. Hodnota PNO se ve městě pohybuje cca o 3 procentní body výše než je republikový průměr.

Obr. 23 Podíl nezaměstnaných osob v ČR, MSK a městě Ostrava v období 2005-2015
(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, vlastní zpracování)

5.2.3 Změny ve struktuře nezaměstnaných osob

Celkem 9 715 osob nemělo v Ostravě ke konci roku 1991 zaměstnání. Ve většině (56,6 %) se jednalo o ženy. K 31. 12. 2015 nemělo zaměstnání 20 496 osob a poměr mezi muži a ženami byl téměř vyrovnaný. Ženy tvořily 49,2% podíl mezi nezaměstnanými.

Tab. 4 Struktura nezaměstnaných osob dle věku v letech 1991 a 2015

Věk	1991	2015
Do 19 let	18,3%	4,0%
20-24	12,9%	7,9%
25-29	15,4%	10,2%
30-39	26,4%	21,9%
40-49	20,1%	23,0%
50-54	5,2%	12,4%
55-60	1,6%	13,1%
60 a více let	0,1%	7,5%

(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, ČSÚ – veřejná databáze, vlastní zpracování)

Největší problém sehnat zaměstnání měla ke konci roku 1991 skupina obyvatel ve věku 30-39 let. Její podíl 26,4 % na celkové nezaměstnanosti byl ze všech skupin nejvyšší. Další skupinou v pořadí byly osoby ve věku 40-49 let s 20,1% podílem. Třetí nejvyšší podíl na nezaměstnanosti tvořili mladí lidé ve věku do 19 let.

V roce 2015 je situace trochu jiná. Nejohroženější skupinou obyvatel na trhu práce v Ostravě ke konci roku 2015 byly osoby ve věku 40-49 let. Jejich podíl na nezaměstnanosti

činil 23 %. Těsně za nimi se umístila skupina nezaměstnaných osob ve věku 30-39 let, jejíž podíl dosahoval 21,9 %.

Problém, který lze v roce 2015 spatřit, je narůstající nezaměstnanost u osob nad 40 let. Celkem 3 ze 4 skupin nejpočetněji nezaměstnaných najdeme právě ve skupinách s věkem přesahujícím 40 let.

Z pohledu délky nezaměstnanosti lze za největší problém označit nezaměstnanost dlouhodobou. Komparace s rokem 1991 je svým způsobem zbytečná, neboť během minulého režimu platila povinnost pracovat. I proto v roce 1991 najdeme mezi nezaměstnanými převážně osoby s kratší délkou nezaměstnanosti. Nejpočetnější skupinou byly osoby, které práci hledaly kratší dobu než 3 měsíce (37,5 %), následované skupinou obyvatel hledajících práci od 3 do 6 měsíců (29,7 %) a tou, kam se řadily osoby, které práci hledaly od 6 do 9 měsíců (17,8 %).

Právě vzestupná posloupnost podílů na nezaměstnanosti je důkazem, že transformace ekonomiky, privatizace podniků a jejich následná restrukturalizace byly teprve na počátku.

Tab. 5 Struktura nezaměstnaných osob dle délky nezaměstnanosti v letech 1991 a 2015

Délka nezaměstnanosti	1991	2015
Do 3 měsíců	37,5%	19,1%
3 - 6 měsíců	29,7%	13,3%
6 - 9 měsíců	17,8%	8,3%
9 - 12 měsíců	9,8%	6,0%
12 měsíců a více	5,2%	53,0%

(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, ČSÚ – veřejná databáze, vlastní zpracování)

Dnešní situace je poněkud pestřejší. Jak již bylo zmíněno, problémem se zdá být dlouhodobá nezaměstnanost. Celých 53 % z těch, kteří nemají zaměstnání, řadíme mezi dlouhodobě nezaměstnané, tj. osoby, které jsou nezaměstnané (12 a více měsíců). Otázkou pak je, zda se jedná o osoby, které práci vůbec hledají, nebo se z většiny jedná o ty, které využívají dávek štědrého sociálního systému a práci již „nepotřebují“.

Pokud se na nezaměstnané podíváme z pohledu vzdělanostní struktury, dojdeme k závěru, že i zde došlo ke změnám. Největší podíl z nezaměstnaných osob dnes tvoří obyvatelé, kteří dosáhli neúplného středního vzdělání (vč. vyučených) bez maturity (38,1 %), těsně následováni obyvateli, kteří své vzdělání završili základním vzděláním, či

školu nedokončili (37,5 %). Obyvatelé s vyšším vzděláním tj. s úplným středoškolským nebo vysokoškolským, dosahují menších podílů na nezaměstnanosti.

V roce 1991 byla situace jiná, nicméně je nutno poznamenat, že se lišila i situace na trhu práce. Největší problém s nezaměstnaností měli obyvatelé s úplným středoškolským vzděláním s maturitou, kteří tvořili 38,8% podíl mezi nezaměstnanými. Následováni byli nezaměstnanými se základním vzděláním s 31,8% podílem a skupinou s neúplným středoškolským vzděláním (vč. vyučených) bez maturity s 22,1% podílem na celkové nezaměstnanosti.

Tab. 6 Struktura nezaměstnaných osob dle dosaženého vzdělání v letech 1991 a 2015

Dosažené vzdělání	1991	2015
Bez vzdělání	1,0%	0,1%
Základní (vč. neukončeného)	31,8%	37,5%
Neúplné střední (vč. vyučených) bez maturity	22,1%	38,1%
Úplné střední s maturitou	38,8%	17,5%
Vysokoškolské	6,3%	6,8%

(zdroj: Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě, ČSÚ – veřejná databáze, vlastní zpracování)

Největší pozitivní změnu zaznamenala v období 1991-2015 skupina obyvatel s úplným středoškolským vzděláním, která svůj podíl z roku 1991 (38,8 %) stáhla na 17,5% podíl v roce 2015. Vzhledem k rostoucímu počtu pracovních míst, zejména ve firmách v průmyslových zónách, např. v oblasti automobilového průmyslu, byl tento trend očekáván. Opačný trend pak zaznamenala skupina s neúplným středoškolským vzděláním, jejíž podíl vzrostl z 22,1 % v roce 1991 na 38,1% podíl v roce 2015.

Dle stavu v roce 2015 lze tedy říci, že vyšší vzdělání znamená mnohem větší šanci na, získání práce.

5.3 Největší zaměstnavatelé

Česká ekonomika se se po roce 1989 postupně transformuje z centrálně plánované na ekonomiku tržní. Dříve státní podniky a družstva byly nuceny se pomocí privatizačních procesů a následné reorganizaci stát konkurenceschopnými v podmínkách dnešního silně globalizovaného světa.

Tyto procesy byly spojeny především s propouštěním zaměstnanců, kteří do té doby tvořili tzv. „umělou zaměstnanost“. Postupné vyčleňování částí podniků pak způsobilo

rozpad dříve obřích, dominantních kolosů s několika desítkami tisíc zaměstnanců a jejich postupnou přeměnu či úpadek. Mezi největšími zaměstnavateli tak dnes již nenajdeme žádného tak velkého zaměstnavatele, jako jsem mohl vidět před rokem 1989.

5.3.1 Největší zaměstnavatelé před ekonomickou transformací

Největšími zaměstnavateli v oblasti průmyslu byly před rokem 1989 tři dominantní podniky. Vítkovické železářny Klementa Gottwalda (VŽKG), Ostravsko-karvinský revír (OKR) a Nová huť Klementa Gottwalda (NHKG), které společně zaměstnávaly téměř 80 000 osob.

Největší z nich, s 35 032 zaměstnanci, byl podnik Vítkovických železáren Klementa Gottwalda. Po podrobnějším zkoumání lze tento podnik rozdělit do několika úseků, v rámci kterých nejvíce osob (9 282) pracovalo na úseku ředitelství. Ve válcovnách pak 6 239 osob, na ocelárně (4 876), na výrobě mostních konstrukcí (3 769) a mechanice (3 139). Ostatní úseky VŽKG zaměstnávaly méně než 3 000 osob.

Ostravsko – karvinský revír, společnost, která sdružovala dříve „kamenouhelné“ doly na Ostravsku a Karvinsku, obsadila druhou pozici s 23 249 zaměstnanými. Nejvíce osob pracovalo na dole Ostrava (6 753), dole Vítězný Únor (5 460), dole Jan Šverma (4 037) a na dole Rudý Říjen (3 394). Ostatní doly spadající pod OKR zaměstnávaly méně než 3 000 zaměstnanců.

Tab. 7 Největší zaměstnavatele v Ostravě v roce 1987

Pořadí	Název podniku	Počet zaměstnanců
1.	Vítkovické železářny Klementa Gottwalda (VŽKG)	35 032
2.	Ostravsko - karvinský revír (OKR)	23 249
3.	Nová Huť Klementa Gottwalda (NHKG)	21 572
4.	Moravské chemické závody	2 909
5.	Ostravsko-karvinské elektrárny	2 439
6.	Hutní montáže Ostrava	1 581
7.	Železniční opravny a strojírny	1 288
8.	Severomoravské energetické závody	1 131
9.	Tesla Lanškroun, závod Ostrava	1 119
10.	Severomoravský průmysl masný	1 073
11.	Severomoravské pekárny a cukrárny	1 006

(zdroj: Databáze podniků CRR PřF MU 1987, vlastní zpracování)

Dnes je možno tuto společnost najít pod názvem OKD a.s. Její sídlo se na území města nyní již nenachází a počet zaměstnanců již zdaleka nedosahuje takových hodnot. Společnost je od května 2016 v dlouhodobém úpadku se snahou o reorganizaci a záchranu pracovních míst. [44]

Nová Huť Klementa Gottwalda byla před rokem 1989 třetím největším podnikem na Ostravsku. Počet zaměstnanců činil 21 572. Vznik tohoto závodu tehdy měly iniciovat VŽKG ve snaze o vymanění vlastní výroby z centra města. Nicméně se časem závod osamostatnil a zajišťoval komplexní hutní výrobu s mnoha dalšími provozy po boku právě VŽKG. Ostatní podniky na území města zaměstnávaly méně než 3 000 zaměstnanců. Největším z nich byly Moravské chemické závody, které po roce 1990 přešly úspěšnou transformací na akciovou společnost. Dnešní název BorsodChem MCHZ, s.r.o. je výsledkem akvizice ze strany strategického partnera v roce 2000. [45]

Mnoho z dalších podniků bylo navázáno na výše zmíněné 3 dominantní podniky nebo na místo výskytu a těžby černého uhlí. Takovými podniky byly například Hutní montáže Ostrava, Železniční opravny a strojírny (zajišťovaly dopravu mezi podniky, doly apod.), nebo Severomoravské energetické závody, které spalováním uhlí v tepelných elektrárnách dodávaly tolik potřebnou elektrickou energii nejen hutnickému, ale i dalšímu průmyslu. Velmi důležitou stavbou, díky které byla umožněna dostatečná dodávka elektrické energie na Ostravsku, byla tehdy největší elektrárna, která se nachází v Třebovicích, s výkonem 260 MW.

Elektrotechnický průmysl mezi největšími zaměstnavateli (nad 1 000 zaměstnanců) zastupoval podnik Tesla Lanškroun, odštěpný závod Ostrava s 1 119 zaměstnanci. Potravinářský průmysl pak Severomoravský průmysl masný (1 073), či Severomoravské pekárny a cukrárny (1 006). Další podniky měly méně než 1 000 zaměstnanců.

5.3.2 Největší zaměstnavatelé dnes

Před rokem 1989 byla třetím největším zaměstnavatelem, s 21 572 zaměstnanci, Nová Huť Klementa Gottwalda v Ostravě Kunčicích. K 31. 12. 2015 šlo již o největší podnik na území města. Poloha zůstala stejná, výrobní činnost také, pouze jméno se změnilo. Dnes se podnik nazývá ArcelorMittal Ostrava a.s. a zaměstnává 4 089 zaměstnanců.

Zatímco životní prostředí nebylo do roku 1989 příliš aktuálním tématem, dnes je toto téma skloňováno na několik způsobů, zvláště ve vztahu k této společnosti.

Společnost má dnes na Ostravsku problém s veřejností, která není příliš spokojena se znečištěním ovzduší způsobeným jejím provozem. ArcelorMittal Ostrava a.s. je si vědoma svého podílu na znečištění, které je znatelné zejména ve východní části Ostravy, a pomocí různých filtrů zamezuje pronikání znečištění mezi obyvatele. Poslední investicí byly tkaninové filtry v hodnotě 1 miliardy korun, který by měly být mimo jiné schopny zachytit i prachové částice menší než PM₁₀ (tj. PM_{2,5} a PM₁). [46]

Fakultní nemocnice Ostrava je se 3 270 zaměstnanci druhým největším zaměstnavatelem v Ostravě. Nemocnice se nachází v Ostravě-Porubě a je neustále rozšiřována o nové pavilony. Třetím největším zaměstnavatelem je Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava s 2 555 zaměstnanci, která je největší vysokou školou v MSK.

Tab. 8 Největší zaměstnavatele v Ostravě k 31. 12. 2015

Pořadí	Název společnosti	Počet zaměstnanců	Odvětví
1.	ArcelorMittal Ostrava, a. s.	4 089	hutnictví
2.	Fakultní nemocnice Ostrava	3 270	zdravotnictví
3.	VŠB-TU Ostrava	2 555	vzdělávání
4.	Tieto Czech s. r. o.	2 035	IT
5.	Městská nemocnice Ostrava	1 976	zdravotnictví
6.	Dopravní podnik Ostrava, a. s.	1 889	doprava a spoje
7.	SUNGWOO HITECH, s. r. o.	1 510	automobilový průmysl
8.	Česká pošta, s. p., Severní Morava	1 400	doprava a spoje
9.	VÍTKOVICE HEAVY MACHINERY, a. s.	1 301	strojírenství
10.	VÍTKOVICE POWER ENGINEERING, a. s.	1 203	strojírenství
11.	H R U Š K A, spol. s. r. o.	1 203	obchod
12.	Ostravská univerzita	1 171	vzdělávání
13.	KES - kabelové a elektronické systémy, s. r. o.	1 150	automobilový průmysl

(zdroj: www.ostrava.cz, Krajská pobočka Úřadu práce v Ostravě)

Jeden z největších producentů softwarových produktů v ČR, firma Tieto Czech s.r.o., přišel do Ostravy v roce 2004. Příchod firmy umožnil dostavbu dlouhodobě plánovaného mrakodrapu v centru města, který jí byl upraven na míru. Pro Ostravu je taková firma velmi důležitá, neboť se jedná o HI-TECH odvětví, které vytváří vysokou přidanou hodnotu. Město vidí ve spolupráci s takovou firmou velký potenciál do budoucna. Její aktivity navíc umožnily spolupráci s vysokými školami v regionu.

Městská nemocnice Ostrava s 1 976 zaměstnanci je druhým největším zaměstnavatelem v oblasti zdravotnictví. Aktuálně celý její areál prochází velmi nákladnou rekonstrukcí, kterou se snaží zvýšit kvalitu poskytovaných služeb.

Dopravu v rámci města i širokého okolí zajišťuje Dopravní podnik Ostrava a.s. Jeho regionální význam podtrhuje i to, že zároveň tvoří i „centrum“ ostravského dopravního integrovaného systému (ODIS), který za pomoci dalších dopravců zajišťuje již od roku 1997 dopravu v celém regionu.

Největším producentem automobilových komponentů je na Ostravsku firma Sungwoo Hitech s.r.o. Její závod v Ostravě byl otevřen již v roce 2005. Hlavní činností je výroba automobilových dílů, které dnes dodává zejména pro výrobu automobilů Hyundai v Nošovicích nebo Kia v Žilině.

Vznik nedalekých výrobních závodů automobilek Hyundai (Nošovice, 2006-8) a Kia (Žilina, 2004-6) byl klíčovým impulzem pro rozvoj návazného automobilového průmyslu v Ostravě a okolí. Příkladem firem, které v návaznosti na tuto skutečnost vznikly, jsou třeba Brembo Czech s.r.o., Plakor Czech s.r.o., Cromodora Wheels s.r.o. a další, které vznikly v průmyslových zónách přímo v Ostravě, nebo v jejím blízkém okolí.

Česká pošta s. p., Severní Morava poskytuje tradiční služby v oblasti dopravy a spojení pro celý region. V samotné Ostravě zaměstnává 1400 zaměstnanců. Vzhledem k velikosti města je logické, že počet pracovníků dosahuje takové výše.

Dalšími v pořadí jsou podniky věnující se strojírenské výrobě. VÍTKOVICE HEAVY MACHINERY, a. s. s 1 301 zaměstnanci a VÍTKOVICE POWER ENGINEERING, a. s., s 1203 zaměstnanci. Obě tyto společnosti vznikly odloučením od původního podniku VŽKG, jenž byl před rokem 1989 největším zaměstnavatelem ve městě.

Každá odloučená firma z původních VŽKG je většinou pojmenována podle její primární činnosti v anglickém překladu. Je tedy vždy jednoduché určit, jaké činnosti se taková společnost věnuje. Za posledních několik let bylo z mateřské společnosti Vítkovice vyčleněno mnoho takových podniků. Některé z nich jsou úspěšné a po určité reorganizaci docela prosperující. Jiné byly pravděpodobně vyčleněny za účelem úpadku, bez toho, aby svou mateřskou společnost poškodily.

Podniky VÍTKOVICE HEAVY MACHINERY, a. s. a VÍTKOVICE POWER ENGINEERING, a. s., jsou dnes největšími zástupci bývalých VŽKG.

Hruška spol. s.r.o. zaměstnává na celém území MSK okolo 4 500 zaměstnanců, v samotné Ostravě pak 1 203. Firma se zabývá činnostmi v oblasti velkoobchodu a maloobchodu. Navíc během několika posledních let přidala v Ostravě - Martinově pekárnu, kterou využívá pro zásobování maloobchodů Hruška, a provozuje i vlastní dopravu.

Ostravská univerzita je druhou největší vysokou školou v regionu. Ke konci roku 2015 zaměstnávala 1 171 osob. Na rozdíl od Vysoké školy báňské je podstatně mladší a je zaměřena na obory humanitní a přírodovědné. Před několik lety otevřela dokonce i první lékařskou fakultu v Ostravě.

Již několik let existují názory, že by bylo dobré obě vysoké školy sloučit v jednu. Je pak na zváženu, zda by to nepoškodilo jejich fungování, nebo dokonce nesnížilo kvalitu výuky.

Poslední firmou s více jak 1 000 zaměstnanců je firma KES – kabelové a elektronické systémy s. r. o., která svou činnost soustředí na výrobu elektrických svazků pro několik automobilek po celém světě.

6 ROZVOJOVÉ PLOCHY MĚSTA

Zhruba od roku 2003 probíhala v Ostravě a okolí územní příprava průmyslových zón (PZ). Příprava těchto areálů byla označována jako mimořádná příležitost pro města napříč celým Moravskoslezským krajem. Cílem jejich přípravy bylo překonat restrukturalizaci průmyslových podniků a zastavit nárůst nezaměstnanosti v kraji.

Nejen průmyslové zóny, ale i logistické parky, brownfieldy nebo oblasti určené pro rozvoj vědy, výzkumu a inovací v Ostravě lze najít v databázi rozvojových ploch, kterou město Ostrava v návaznosti na potřeby ozdravení trhu práce vytvořilo. [47]

6.1 Průmyslové zóny

Díky vybudovaným průmyslovým zónám, například těm v Ostravě-Hrabové, v Mošnově, nebo v Nošovicích, zažívá nejen Ostrava vyšší přísun zahraničních investic, což se projevilo právě snižováním nezaměstnanosti. [48]

6.1.1 Strategická průmyslová zóna Mošnov

Lokalita, ve které se Strategická průmyslová zóna Mošnov (SPZ Mošnov) nalézá, je situována asi 25 km jižně od města Ostravy v zázemí letiště Leoše Janáčka Ostrava. Její rozloha činí asi 200 ha. Průmyslová zóna je velmi dobře dopravně dostupná. Nachází se v těsné blízkosti mezinárodního letiště, od roku 2014 je napojena na železniční síť a je i přímo napojená na silnici R48 a dálnici D1. [49]

Obr. 24 Strategická průmyslová zóna Mošnov
(zdroj:www.ostrava.cz)

První pracovní místa ve SPZ Mošnov vznikla v roce 2006. Ke konci roku 2016 zde bylo proinvestováno téměř 10,5 mld. Kč a vytvořeno již téměř 3 000 pracovních míst. [49]

Investory v zóně jsou především společnosti Behr (Německo – výroba chladičů a klimatizací), Plakor (J. Korea – výroba plastových dílů do aut), Hyundai Mobis (J. Korea – výrobce modulů autosedaček), Cromodora Wheels (Itálie – výroba litých kol pro automobily), Free Zone Ostrava (ČR, služby svobodného celního pásma), HB Reavis Group (Slovensko – developerská společnost) a Vítkovice - výzkum a vývoj - technické aplikace a.s. (ČR – vývoj slitin a materiálů nové generace). [50]

I přes to, že se SPZ Mošnov nenalézá na území města Ostravy, jeho trh práce silně ovlivňuje. Některé společnosti dokonce nabízejí zaměstnancům benefity na dopravu do zaměstnání.

6.1.2 Průmyslová zóna Ostrava Hrabová

Největší průmyslovou zónou na území města je průmyslová zóna Ostrava – Hrabová (PZ Ostrava- Hrabová). Celková rozloha PZ je 115 ha a byla připravena ve spolupráci města Ostravy se společností CTP Invest spol. s.r.o., která nyní většinu zóny vlastní. [51]

První pracovní místa byla v PZ Ostrava-Hrabová vytvořena v roce 2004 s tím, že do konce roku 2016 zde bylo vytvořeno necelých 8 000 pracovních míst a proinvestováno okolo 16,7 mld. Kč. [50]

I tato PZ má velmi dobré napojení jak na silniční a dálniční síť (D46, D1) tak i na MHD Ostrava. Mezinárodní letiště Leoše Janáčka Ostrava je vzdáleno asi 25 kilometrů.

Obr. 25 Průmyslová zóna Hrabová
(zdroj:www.ostrava.cz)

Největšími investory v PZ jsou Pegatron Czech s.r.o. (Tchajwan – výroba a montáž PC), SungWoo Hitech s.r.o. (J. Korea – výroba části karoserií automobilů) a CTP Invest s.r.o. (Nizozemí – developerská činnost). [50]

V části PZ Ostrava – Hrabová, kterou vlastní firma CTP Invest, se dále jedná o investice společností Continental, GE Money Bank, CTS, Brembo, Grupo Antolin, Czech Print Center, ABB, Rossignol, Dachser, ITT, UPS a mnoha dalších. [50]

6.1.3 Strategická průmyslová zóna Nošovice (SPZ Nošovice)

Nošovice jsou od Ostravy vzdáleny asi 30 km. Výstavba továrny na výrobu automobilů Hyundai s přidruženými podniky v této SPZ však znamenala stejně jako u SPZ Mošnov ovlivnění trhu práce i v Ostravě. Vytvořením 4 700 pracovních míst (Hyundai s přidruženými podniky) vedlo k dalšímu vytvoření asi 12 000 pracovních míst, která dnes najdeme například ve zmíněných průmyslových zónách v Hrabové, v Mošnově, či jiných. [52]

Jak uvádí tisková zpráva Moravskoslezského kraje, její vliv na Moravskoslezský kraj byl tak vysoký, že snížil míru nezaměstnanosti v období 2009 až 2012 o 1,7 procentního bodu. [52]

6.2 Logistické parky

Nejen vznik nových průmyslových zón, ale i logistických parků zvyšuje zaměstnanost v Ostravě. Příkladem je třeba logistické centrum ProLogis, které se nachází na západě města v blízkosti dálnice D1. Jeho rozloha činí asi 11 ha a aktuálně zde působí například společnosti AT Computers (IT distribuce), B2B Partner nebo GEIS.

Dalším velmi úspěšným je Tulipan Park v Ostravě-Přívoze, s plochou okolo 2 ha, kde dnes sídlí společnosti jako Erwin Quarder, Templin, Červa import export, Adler Czech, Koelner, Český Caparol a nebo Walwin Ekoplastik. [53]

Obr. 26 ProLogis, logistický park Ostrava-Poruba
(zdroj: www.ostrava.cz)

Již realizovaným, nicméně stále ve fázi rozvoje je i Business Park Ostrava v Ostravě-Kunčičkách. Jeho rozloha je 13 ha a je umístěn v těsné blízkosti klíčové komunikace města, ulice Rudné. Již dnes zde sídlí firmy jako Ikea, Ruukki, Raben, DB Shenker, Hart, Clinitex, Adler a další. [54]

Obr. 27 Vizualizace Business Parku Ostrava, logistického parku v Ostravě-Kunčičkách
(zdroj: www.green-square.cz)

6.3 Brownfieldy

Vzhledem k historickému vývoji města, výskytu těžkého průmyslu a těžby černého uhlí, následovaného tvrdou restrukturalizací a následným úpadkem mnoha průmyslových podniků, je Ostrava téměř protkána různými typy Brownfields. Rozloha, kterou brownfieldy zabírají, činí asi 8,9% podíl na rozloze města (19,04 km²) s tím, že jejich počet jde do desítek. [55]

Za jedny z nejzajímavějších brownfieldů jsou v Ostravě považovány, již částečně zrevitalizované oblasti Karolina s Dolní oblastí Vítkovic a speciální typ brownfieldu Ostrava-Hrušov. [55]

Karolina

Oblast Karolinu, kde se v minulosti nacházela koksovna a také hutě, se město snažilo po mnoho let za pomoci několika architektonických soutěží začlenit do prostoru centra města, se kterým těsně oblast sousedí. Pokusy města však neobstály a během roku 2006 byly pozemky prodány developerské společnosti Multi Development, která zde realizovala projekt pod názvem „Nová Karolina“. [56]

Obr. 28 Projektstudio, vizualizace oblasti Karolina po jejím dokončení
(zdroj: www.moravskoslezsky.denik.cz)

Již během stavby první etapy (stavba byla zahájena 6. června 2008) nastaly problémy. V listopadu 2008 propukla ekonomická krize a projekt byl odložen. První etapa, která zahrnovala část obytných objektů, kancelářský dům Nova Karolina Park a obchodní

dům Fórum Nová Karolina, byla po odkladech dokončena se zpožděním. Její otevření se uskutečnilo až v březnu 2012. [56]

Druhá etapa měla být zahájena již v roce 2015. Stavět se ale ještě nezačalo ani v roce 2017. Společnost Multi Development v ní počítá se dvěma bloky určenými pro administrativu a se třemi bytovými bloky s asi 200 byty. [56]

Ke konci roku 2016 společnost Multi Development oznámila, že odstupuje od záměrů realizovat třetí a čtvrtou etapu výstavby. Situace v oblasti Karoliny tak bude vyřešena pouze z poloviny. Ostrava díky dobře sepsané smlouvě s developerem získá pozemky z nerealizované třetí a čtvrté etapy zpět za výrazně nižší hodnotu. [57]

Město začalo dokonce uvažovat i nad záměrem propojení Nové Karoliny s Dolní oblastí Vítkovic, která je také považována za úspěšně přeměněný brownfield a nachází se nedaleko.

Dolní oblast Vítkovice

V rámci projektu s názvem „Nové Vítkovice“ došlo k revitalizaci národní kulturní památky Dolní oblasti Vítkovic. Pozemek s rozlohou asi 150 ha, kde průmyslová výroba skončila v roce 1998, se tak dočkal přeměny, kterou je hodno závidět. [58]

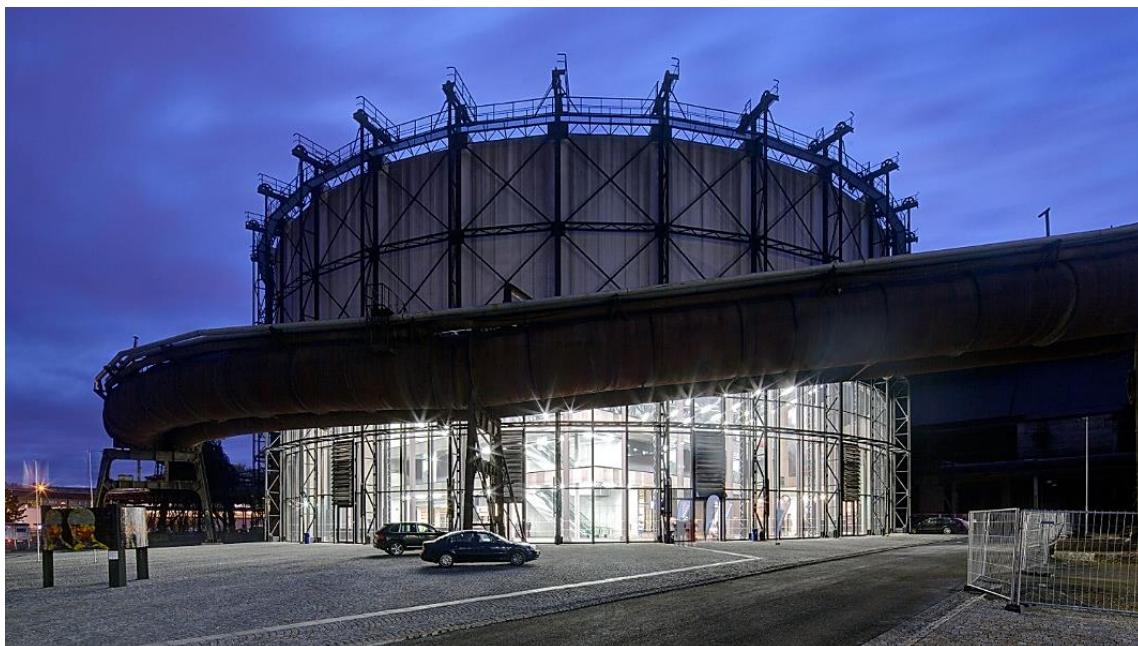

Obr. 29 Dolní oblast Vítkovice
(zdroj: www.novevitkovice.eu)

Spolek Dolní oblast Vítkovice zahájil svou činnost v roce 2007 za účelem realizace projektů s cílem obnovy a znovuzpřístupnění městského industriálního dědictví. Původně průmyslový areál, kde se do roku 1998 těžilo černé uhlí a vyrábělo surové železo, je postupně přeměňován na jedinečné nadregionální vzdělávací, kulturní a společenské centrum, které bude sloužit nejen obyvatelům Ostravy a širokého okolí, ale také turistům z celého světa. [59]

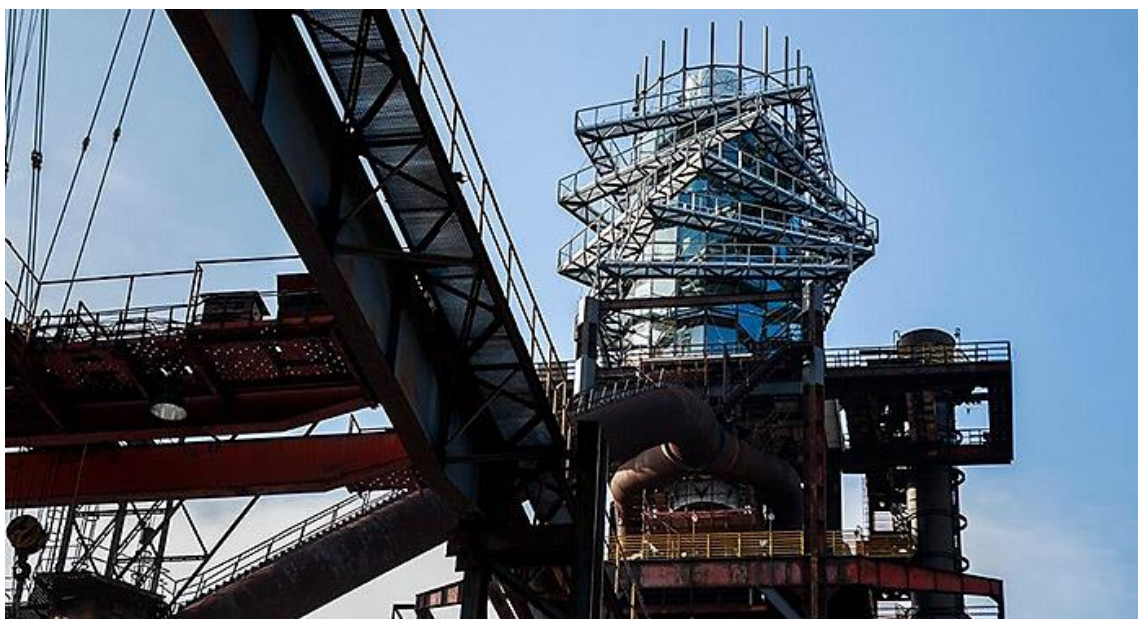

Od roku 2010 byly realizovány projekty, jako například multifunkční hala GONG s originální konstrukcí a jedinečným prostorovým řešením v bývalém plynojemu. [58]

Obr. 30 Multifunkční hala GONG - DOV
(zdroj: www.ostrava.cz)

Nástavba na vysoké peci č. 1 (2012), jejíž součástí je kavárna a vyhlídka v unikátním šroubovicovém designu v téměř 80 metrové výšce s výhledem až na Beskydy (tzv. Bolt Tower). [58]

Obr. 31 Bolt Tower, nástavba vysoké pece - DOV
(zdroj: <http://www.designmagazin.cz>)

A z dalších opuštěných průmyslových budov vznikl tzv. Malý svět techniky – U6 (2012) a Velký svět techniky – STC (2014), kde lze nalézt stovky interaktivních exponátů, které vznikly v oblasti vědy a techniky během posledních 200 let. [58]

Obr. 32 Velký svět techniky, STC - DOV
(zdroj: www.ostrava.cz)

Obr. 33 Malý svět techniky, U6 - DOV
(zdroj: www.ostrava.cz)

Autorem projektů je šéf strojírenských Vítkovic Jan Světlík s architektonickým dohledem Josefa Pleskota. Jejich projekty zahrnují kromě Dolní oblasti Vítkovic i přilehlý důl Hlubina, hornické muzeum Landek Park nebo Trojhalí Karolina. [59]

Celková hodnota revitalizace, včetně doplňkových projektů přímo navazujících na Dolní oblast Vítkovic, se dnes pohybuje někde mezi 1,5 až 2 mld. Kč, které spolku poskytlo mnoho partnerů napříč soukromým i veřejným sektorem. [58]

Sociální brownfield Ostrava-Hrušov

Specifickým typem brownfieldu je zóna Ostrava-Hrušov. Většina brownfieldů na území města vznikla ukončením průmyslové činnosti, zatímco zde došlo k vysídlení obytných oblastí, v nichž žili až do roku 1989 dělníci z okolních podniků. Stav vysídlení byl navíc umocněn ničivými povodněmi, které městskou část Hrušov v roce 1997 citelně zasáhly. Po povodních v roce 1997 byla tato část města odsouzena k degradaci, a tak zde vznikl tzv. sociální brownfield. [60]

Se zónou Ostrava-Hrušov je počítáno jako s budoucí průmyslovou zónou určenou pro podnikání malých a středních firem. Nahrává tomu i velmi výhodná poloha u dálnice D1 a železničního koridoru spojujícího ČR s Polskem a Slovenskem. [61]

Obr. 34 Plánovaná průmyslová zóna Hrušov
(zdroj: www.ostrava.cz)

Pro vznik takové zóny je potřeba území vhodně upravit, tj. asanovat. Předpokládané náklady sanace (projekt gravitačního odvodnění území) činí 2,3 mld. Kč. Město má dokonce již schválenou dotaci Ministerstva průmyslu a obchodu ve výši 1,6 mld. Kč. Zároveň hledá potenciální developerské společnosti, které by s městem na projektu participovaly.

Zahájení sanačních prací město podmínilo 100% vlastnictvím pozemků, aktuálně jich vlastní 94 %, proto je se začátkem asanací počítáno v roce 2017, s ukončením někdy okolo roku 2021. [60]

6.4 Vědecko-technologický park Ostrava

Vědecko-technologický park Ostrava (VTPO) vznikl ve spolupráci Statutárního města Ostravy s Agenturou pro regionální rozvoj, a.s., Vysokou školou báňskou - Technickou univerzitou Ostrava, Ostravskou univerzitou a Slezskou univerzitou v Opavě. Nachází se na západním okraji města Ostravy, vedle areálu kolejí Vysoké školy báňské. [62]

Jeho cílem je rozvoj podnikání a zaměstnanosti v oblasti vyspělých technologiích, zejména však podpora nově vznikajících firem v tomto odvětví. Součástí VTPO je od roku 2015 také tzv. podnikatelský inkubátor. Dlouhodobým cílem je snížení závislosti ostravské ekonomiky na těžkém průmyslu. [62]

Ve VTPO dnes působí okolo 60 firem. Aktuálně se řeší otázka rozšíření parku o další budovy a společnosti, které by poskytovaly podporu již zavedeným firmám. Magistrát města Ostravy vyslyšel připomínky občanů, kteří nesouhlasí s umístěním nových budov v místě dnešního lesoparku, a projekt rozšíření tohoto areálu pozastavil. [63]

Obr. 35 Vědecko-technologický park Ostrava
(zdroj: www.ostrava.cz)

7 FYZICKÁ INFRASTRUKTURA

7.1 Domovní a bytový fond

Celkový počet domů na území města Ostravy činil v roce 2011 celkem 26 188, což je o 12,3 % domů více, než v roce 1991. Na růstu počtu domů se podílely domy rodinné (RD), kterých přibýlo 19,3 %. Naopak domů bytových (BD) 7 % ubylo.

Podíl trvale obydlených domů (RD i BD) se zvýšil o 0,3 procentního bodu (1991-2011) na 94,1 % všech domů. Logicky pak lze odvodit, že podíl neobydlených domů se naopak o 0,3 procentního bodu snížil a v roce 2011 tak zastával 5,9% podíl všech domů ve městě. Mezi bytovými domy neobydlenost klesla o celých 68 % (na 65 z 203), zatímco u domů rodinných nastal růst o 38 %. Během 20 let se tak počet neobydlených RD zvedl na 1 384 neobydlených rodinných domů (z 1 062 v roce 1991).

O 3,9 let se zvýšilo průměrné stáří domů, které v roce 2011 činilo 47,9 let.

U bytů je situace velmi podobná. Celkový počet bytů vzrostl o 4 663 bytů (+3,5 %) oproti roku 1991, kdy se na území města nacházelo celkem 132 806 bytů. Opět přibývaly byty v RD (+23,7 %) a ubývaly byty v BD (-1,1 %). O 110 % se zvedla neobydlenost bytů v RD (2 970 v roce 2011) a o 22,2 % neobydlenost bytů v BD (6 598 v roce 2011). V roce 2011 se tak neobydlenost týkala 7,1 % všech bytů na území města. Oproti roku 1991 došlo k nárůstu počtu neobydlených bytů o 43,7 %.

Zatímco v roce 1991 byly nejčastěji obývané byty v RD s 3 místnostmi, v BD se 2 místnostmi, tak v roce 2011 byly nejčastěji obývané byty v RD s 5 a více místnostmi a v BD se 3 místnostmi. Největší nárůst v obydlivosti (v RD i BD společně) zaznamenaly byty se 4 místnostmi (+386,9 %) a byty s 5 a více místnostmi (+280 %). Menší byty s 1, 2 nebo 3 místnostmi byly v obydlivosti silně ztrátové. Takový trend byl jistě velkou měrou způsoben nárůstem počtu RD a současným poklesem počtu BD. Průměrná obytná plocha, vypočítaná z obydlených bytů, se oproti roku 1991, kdy nabývala hodnot 39,5 m², zvedla o 41,2 % na 55,8 m² v roce 2011. I tato skutečnost dokládá, že lidé v roce 2011 preferovali větší byty.

Dalším ukazatelem toho, že lidé preferují větší prostor, je ukazatel průměrného počtu osob v bytě. Tento ukazatel nabýval v roce 1991 hodnot 2,83 u RD a 2,54 u BD

(celkem v RD a BD 2,58). Do roku 2011 klesl na úroveň 2,71 osob na byt v RD a 2,17 osob na byt v BD. Celkově tak v roce 2011 žilo 2,24 obyvatel na 1 byt.

Nárůst podílu bytů obsazených 1 nebo 2 osobami tento trend potvrzuje. Zatímco všechny kategorie tj. byty obsazené 3, 4 nebo 5 a více osobami, vykazovaly pokles, tak byty s 1 bydlící osobou zaznamenaly nárůst podílu na celkovém počtu obydlených bytů o 33,8 % a byty obydlené 2 osobami nárůst o 20 %.

Patrný je tedy silný nárůst tzv. singles, česky samotářů či individualistů, kteří žijí v bytě sami.

V případě hodnocení kvality bydlení dochází k nárůstu podílu bytů s tzv. sníženými podmínkami. Takových je v roce 2011 5,8 % (7 300) obydlených bytů. Oproti roku 1991 se jednalo o nárůst 76,7 % (tj. o 3 136 bytů). Celkem 117 671 (94,2 %) obydlených bytů v roce 2011 pak spadá do kategorie standartních bytů.

7.2 Významné projekty v oblasti dopravy

Po železnici byla Ostrava s okolním světem velmi dobře dopravně propojena již od roku 1847. Leteckou dopravu zajišťovalo až do roku 1959 letiště v Hrabůvce, po tomto roce pak letiště v Mošnově. [64] Jediným, přesto silně limitujícím faktorem, byla až do roku 2009 absence dálničního napojení Ostravy na zbytek republiky, ale i na okolní svět. I proto je za největší a také nejcitelnější změnu v oblasti dopravy po roce 1990 označováno napojení města na dálniční síť.

7.2.1 Dálnice D47

O stavbě dálnice D47 se hovořilo už v roce 1963. Její budoucí podobu ale politici řešili až během 90. let 20. století. Teprve v roce 2002 došlo k uzavření smlouvy o stavbě dálnice v délce asi 60 km, z Lipníka nad Bečvou ke státním hranicím s Polskem, s trasováním přes město Ostravu. Smlouva byla uzavřena se soukromou firmou Housing and Construction (H&C) z Izraele. [65]

Mělo se jednat o jeden z prvních projektů, kde by spolupracoval veřejný a soukromý sektor (snaha o jeden z prvních projektů PPP). Zcela nevýhodná smlouva o stavbě dálnice byla ale o rok později zrušena z důvodů její vysoké ceny. (2 mld. Kč za km). [65]

Teprve až v roce 2007 byl uveden do provozu její první dokončený úsek vedoucí mezi Ostravou a Bohumínem. Během roku 2008 docházelo k připojování dalších dokončených úseků. V celé její plánované délce byla dokončena v roce 2009, čímž byla Ostrava poprvé napojena na dálniční síť. [66]

Dálnici D47 bychom na mapě hledali dnes marně, po dokončení se stala součástí páteřní dálnice D1, která spojuje Ostravu s hlavním městem Prahou, moravskou metropolí Brnem, na druhou stranu pak s Polskem. [66]

Rok po zahájení provozu, pro Ostravu tak významné dálnice, došlo k jejímu zvlnění. Dálnice je považována za nekvalitní a na řadě míst je z během probíhajících oprav značně omezená rychlost. [65]

7.2.2 Letecká doprava

Letiště Leoše Janáčka Ostrava se nachází asi 25 kilometrů jižně od města Ostravy v obci Mošnov. Vždy bylo s Ostravou silně spjaté, což je znát i ze samotného názvu letiště. I přes jeho velký potenciál je jeho využití na stále nízké úrovni.

Počet i destinace nově vznikajících pravidelných linek se neustále mění. Mnoho z nich je po určitou dobu dotováno Moravskoslezským krajem, který je od roku 2004 jeho jediným majitelem, pak ale jejich provoz většinou končí. Jedinou dlouhodobou pravidelnou linkou je spojení Ostravy s Prahou. Každým rokem v létě je navíc letiště využíváno k letům do turistických destinací. Od roku 2013 do Ostravy nově léta nízkonákladová společnost Ryanair z Londýna a Milána. [67]

Největší změna, která se týkala oblasti letecké dopravy v Ostravě, je paradoxně spojena se železnicí. Napojení Letiště Leoše Janáčka Ostrava na železniční trať u Studénky bylo stavbou za přibližně půl miliardy korun Uskutečnila se v letech 2013-2015. Její dostavba umožnila přímé spojení letiště s centrem Ostravy. Letiště v Ostravě se tak stalo prvním letišťem v ČR se železničním napojením. [68]

7.2.3 Městská hromadná doprava

Dopravu ve městě zajišťuje akciová společnost Dopravní podnik Ostrava. Společnost nezahálí a dopravu ve městě neustále rozšiřuje, zkvalitňuje a modernizuje. Od roku 1997

navíc spolupracuje s ostatními dopravci napříč celým Moravskoslezským krajem v rámci Integrovaného dopravního systému Moravskoslezského kraje ODIS. [69]

Mezi největší projekty Dopravního podniku Ostrava po roce 1990 patří například prodlužování tratí trolejbusové a tramvajové dopravy, postupné nasazování moderních nízkopodlažních dopravních prostředků nebo vznik nového informačního systému, který umožňuje platit např. kreditní kartou ve vozích MHD, [70] či umožňuje provoz digitálních zastávek.

V roce 2015 navíc dopravní podnik, za podpory města, ministerstva životního prostředí a dotace z Operačního programu životní prostředí, získal 105 ekologických autobusů na pohon CNG v celkové hodnotě 768 miliónů Kč. [71]

Podpora lepšího životního prostředí je aktuálně realizována i výstavbou tzv. přestupních terminálů na okrajích města, které slouží pro přestupy z regionálních na městské linky. Cílem těchto terminálů je snížení objemu dopravy, a tím i znečištění ve městě. Realizovány již byly např. terminály na Hranečnicku, Dubině a ve Svinově. [72]

7.3 Životní prostředí

Od roku 1990 došlo z důvodu průmyslového útlumu a ukončení těžby černého uhlí k podstatnému zlepšení stavu životního prostředí v Ostravě. Moderní filtry, které dnes používají největší znečišťovatelé ve městě, dokáží zachytit i prachové částice o velikostech PM_{2,5} a PM₁. Čistírny odpadních vod a značné investice do jejich provozu a modernizací zlepšují alespoň částečně kvalitu vod. Haldy a výsypky z bývalé důlní činnosti, postižené zejména termickými procesy, jsou postupně revitalizovány a přeměňovány v prostředí vhodné k rekreaci, či výstavbě. Nejen tyto, ale i mnoho dalších projektů se v Ostravě během posledních 25 let realizovalo pro zlepšení životního prostředí, které bylo na konci 90. let 20. století značně zdevastované právě nadměrnou činností těžkého průmyslu a těžby.

Celkem novým problémem, který město trápí, jsou staré ekologické zátěže (zejména brownfieldy). Na území Ostravy jich najdeme nespočet. Nejznámější ekologickou zátěží jsou tzv. laguny OSTRAMO, které vznikly ukládáním odpadů z rafinerské výroby a z regenerace mazacích olejů v podniku OSTRAMO. Laguny jsou umístěny v prostředí údolní nivy, na břehu řeky Odry. Dlouhodobě dochází k jejich propouštění a zamořování okolního ekosystému. V roce 1996 firma OSTRAMO přestala fungovat a ekologickou zátěž

začal odstraňovat stát. Ani v roce 2017 ale sanace území není hotova. V lagunách jsou desítky tisíc tun odpadů, se kterými nikdo nepočítal. [73]

Jejich odstranění bylo naposledy (v roce 2016) zadáno firmě AVE CZ, která by je měla do roku 2020 odstranit. Hodnota zakázky činila okolo 500 miliónů Kč. [73]

Nejen laguny, ale i množství výsypek a hald trápí Ostravsko. Jejich termické procesy způsobují prohořívání a území je často považováno stále za nebezpečné (příkladem je velmi známá halda Ema). Projektem, který je aktuálně v realizaci, je např. halda Hrabůvka. V případě haldy Hrabůvka byl zvolen zcela nový a unikátní způsob přeměny haldy. V jejím prostoru je vytvářeno umělé jezero, které je tvořeno speciálním nepropustným podkladem. Množství vody má zabránit přísunu kyslíku do povrchu a tím jej uhasit. Jezero navíc bude okolním povrchem zahříváno a samo naopak bude povrch ochlazovat. Po dokončení má sloužit obyvatelům města jako odpočinkový a rekreační prostor. [74]

Obr. 36 Halda Hrabůvka
(zdroj: <http://g.denik.cz>)

Stálou zátěží jsou ještě i další areály, např. bývalý areál chemických závodů OSTRAMO, který má rozlohu asi 17 ha a nachází se v centrálním obvodu Moravské Ostravy a Přívozu, dále např. bývalá výtopna dolu Jan Šverma, areál Trojice a mnoho dalších, které jsou pozůstatkem industriální historie města.

Příklady úspěšně přetvořených brownfieldů jsou součástí kapitoly 6 (6.3). Celkový přehled brownfieldů, které jsou v diplomové práci zmíněny, je v grafickém provedení možné najít i v příloze č. 2.

8 ZNALOSTNÍ A VZDĚLÁVACÍ INFRASTRUKTURA

Vznik nových odvětví s tzv. vyšší přidanou hodnotou, o kterou se dlouhodobě město Ostrava, ale i další instituce snaží, je mimo jiné podmíněno dostatečnou vzdělaností obyvatelstva. K tomu slouží existence různých druhů a úrovní škol. V návaznosti na odvětví s vyšší přidanou hodnotou pak souvisí nejvíce školství vysoké (univerzitní).

8.1 Vysoké školy v Ostravě

První veřejnou vysokou školou na území města se stala Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, která se do Ostravy přestěhovala z Příbrami v roce 1945. Univerzita je silně spjata s historií města, zejména pak s historií těžby černého uhlí a jeho zpracováním, či se zpracováním kovů.

Jak sama vysoká škola na svém webu uvádí, byla během svého vývoje nucena reagovat na společenské a ekonomické změny, po roce 1989 pak zejména na změny strukturální.

Dnes tvoří Vysokou školu báňskou mnohem více oborů, než tomu bylo například v roce 1990. Její snahou je držet krok s neustále se měnícími podmínkami na trhu práce, a proto primárně podporuje rozvoj perspektivních technických a ekonomických oborů. [75] V roce 2017 je Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava tvořena 7 fakultami: hornicko-geologickou, strojní, ekonomickou, stavební, fakultou metalurgie a materiálového inženýrství, fakultou elektrotechniky a informatiky a fakultou bezpečnostního inženýrství. [76]

Během září 1991 byla založena i druhá veřejná vysoká škola v Ostravě pod názvem Ostravská univerzita v Ostravě (dnes již jen Ostravská univerzita). Oproti Vysoké škole báňské je zaměřena na obory humanitní. V roce 1991 začala univerzita fungovat se třemi fakultami. Filozofická, pedagogická a přírodovědecká fakulta byly následně v roce 2007 doplněny fakultou sociálních studií a fakultou umění. V roce 2010 pak nejnovější, velmi významnou, lékařskou fakultou. [77]

Nabídka veřejných vysokých škol byla postupně doplňována i soukromými vysokými školami, kterými jsou dnes na území města například Vysoká škola podnikání, a práva a.s., Newport international university, s.r.o. nebo Hornoslezská vysoká škola obchodní.

8.2 Vzdelanost obyvatelstva

Nejen zvyšující se nároky trhu práce, ale často i touha lidí po vyšším vzdělání jsou důvodem, proč dnes lidé dosahují vyšší vzdělanosti.

Nepočtenější skupinou obyvatel s věkem 15 a více let (celkem 295 137 obyvatel) byli v roce 1991 ti, kteří své vzdělání završili základním vzděláním, nebo ho nedokončili. Tato skupina obyvatel byla zastoupena 86 887 osobami a jejich podíl tak tvořil 33,5 %. Jen o 288 osob méně pak dosáhlo neúplného středního vzdělání. Střední školu zakončili buď získáním výučního listu, nebo ji absolvovali bez maturity. Jejich podíl tvořil také více jak třetinu obyvatelstva (33,4 %). Na úplné střední vzdělání, které bylo zakončeno maturitou, dosáhlo celkem 59 078 osob a tvořili tak třetí nejpočetnější skupinu v pořadí, s podílem 22,8 %. S počtem 22 193 (8,6 %) obsadily další příčku v pořadí osoby s nejvyšším (vysokoškolským) vzděláním. Osob, které nedosáhly žádného vzdělání, bylo v roce 1991 celkem 733, jejich podíl tak tvořil 0,3 %. Nejmenší podíl (0,1 %) z osob starších 15 let dosáhli obyvatelé s vyšším, tj. s nástavbovým nebo odborným vzděláním.

Tab. 9 Struktura vzdělanosti obyvatelstva v letech 1991 a 2011

Úroveň dosaženého vzdělání	1991		2011	
	abs.	%	abs.	%
Bez vzdělání	733	0,3%	1 399	0,5%
Základní (vč. neukončeného)	86 887	33,5%	48 124	18,8%
Neúplné střední (vč. vyučených) bez maturity	86 599	33,4%	81 001	31,7%
Úplné střední s maturitou	59 078	22,8%	65 751	25,7%
Vyšší (odborné, nástavbové)	319	0,1%	9 266	3,6%
Vysokoškolské	22 193	8,6%	36 426	14,3%
Neudáno	3 328	1,3%	13 619	5,3%
Celkem	259137	100,0%	255586	100,0%

(zdroj: ČSÚ - SLDB 1991 a 2011, vlastní zpracování)

Největší ztrátu v období mezi lety 1991 a 2011 lze spatřit u osob se základním, či neukončeným základním vzděláním. Jejich podíl v roce 2011 činil již pouze 18,8 %. Ve srovnání se stavem v roce 1991 (33,5 %) tak došlo k poklesu osob s tímto vzděláním o 44,6 %. Mnohem menší pokles pak nastal u skupiny obyvatel s neúplným středním vzděláním, jejíž počet se snížil o 6,5 % na 31,7% podíl v roce 2011.

V roce 1991 tvořila skupina obyvatel s tzv. vyšším vzděláním (odborným nebo nástavbovým) pouze 0,1% podíl. Jejich počet se ale z 319 osob zvedl během 20 let na 9 266

a jsou tak nejvíce rostoucí skupinou. O 64,1 % vzrostl i počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. V roce 2011 dosahoval 36 426 osob. Podíl na osobách starších 15 let zvedla i skupina obyvatel s úplným středním vzděláním, jejichž podíl se zvedl o 11,3 % na 25,7% podíl v roce 2011.

Zatímco roste podíl obyvatel s vyšším vzděláním, roste i podíl osob, které nedosáhly žádné úrovně vzdělání. V roce 2011 jich na území města žilo celkem 1 399 (0,5 %). Oproti roku 1991 tak došlo v této skupině obyvatel k nárůstu o více jak 90 %, což je alarmující.

Vyšší vzdělanost města je během posledních několika let navíc podporována různými projekty, mezi které patří i vědecko-výzkumný park Ostrava a další.

9 SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ INFRASTRUKTURA

9.1 Plánování sociálních služeb

Sociální služby jsou na území města Ostravy poskytovány od roku 2003, tj. již 14 let, na základě metody komunitního plánování. Přejchod k takovému typu plánování byl doslova revolucí v poskytování sociálních služeb ve městě.

První plánovací skupiny byly ustanoveny na základě usnesení číslo 2235/34 Rady města Ostravy, ze dne 4. 11. 2003. K těm byly následně přizvány i organizace, které v oblasti poskytování sociálních služeb působí, a také uživatelé těchto služeb a aktivit. Díky této spolupráci vznikl v roce 2003 tzv. 1. Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ve městě Ostrava. Tento plán byl platný v období let 2005-2006. O rok později byl nahrazen 2. komunitním plánem v pořadí, s platností do roku 2010. Po tomto roce pak 3. komunitním plánem (2011-2014). Dnes je v platnosti již v pořadí 4. Komunitní plán sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava s vymezeným obdobím platnosti v letech 2015-2018.

Je velmi chvályhodné, že od počátků komunitního plánování na sebe jednotlivé dokumenty navazují a nevznikají tak hluché mezery, jak to můžeme vidět v jiných městech. Je tomu tak i přes to, že město Ostrava není dle zákona povinna takový plán zpracovávat. Povinnost platí pouze pro kraje.

Od počátku komunitního plánování jsou sociální služby poskytovány každý rok průměrně 29 000 uživatelům s tím, že tento počet má každoročně vzestupnou tendenci. [78]

9.2 Kultura a sport v Ostravě

Ostrava dnes již není tím, čím bývala v 90. letech 20. století. Její tvář průmyslového města, založeného na těžbě černého uhlí a výrobě železa, je již dávno pryč. Kultura, sport a možnosti společenského využití jsou toho důkazem.

Na tradiční akce, které jsou ve městě pořádány již dlouhodobě, např. Janáčkův máj, který je v Ostravě každoročně k vidění od roku 1976, navazuje mnoho nových akcí, kulturních událostí a jiných. [79]

Pověst ostravského Bronxu měla například dnes známá Stodolní ulice v centru města. Před její proměnou, která započala v roce 1994, kdy zde vznikl první klub s názvem Černý

pavouk, nebylo v ulici ani jejím okolí o co stát. Živá kulturní produkce klubu (koncerty, představení apod.) ale přitáhla během několika let další kluby a další umělce. Ti se následně zasadili o celkovou regeneraci této oblasti. Z ostravského Bronxu se tímto stalo místo nabízející nevšední kulturní zážitky. V průběhu let 2000-2005 zde vzniklo okolo 60 dalších klubů, scén a podniků a Stodolní se tak stala součástí nabídky cestovního ruchu. Dnes ulici tvoří okolo stovky podniků a firem, které se mimo nabídky nočního vyžití zabývají i tzv. kreativním odvětvím, obchodem s kulturními produkty a dalším. Jedná se tedy o konzumní prostor, který se stal součástí image města a magnetem turistů. [80]

Od roku 1995 pořádá Divadlo loutek Ostrava bienále mezinárodního loutkářského festivalu Spectaculo Interesse Ostrava. Jedná se o největší loutkářský festival svého druhu v ČR. V roce 1997 se přidala další, každoročně se opakující akce, s názvem Folklór bez hranic. Různí umělci vystupují na netradičních místech v rámci městského prostoru po několik dní. Od roku 2001 je v Ostravě pořádán Mezinárodní festival Colours of Ostrava. Jeho každoroční několikadenní působení přiláká do města tisíce lidí z různých koutů světa. Ve stejném roce se zde začaly pořádat i světové Dny NATO - přehlídka vojenské a letecké techniky armád členských států. [79]

Svatováclavský hudební festival je mimořádnou přehlídkou vážné hudby, s tradicí v Ostravě od roku 2003. O rok později byl ve městě prvním ročníkem zahájen i Irský kulturní festival a byl veřejnosti zpřístupněn i zrekonstruovaný areál Slezskoostravského hradu. [79]

Jednou z novějších akcí jsou Shakespearovské slavnosti, které se těší velké oblibě diváků již od roku 2008. Nejen tyto, ale i mnoho dalších kulturních akcí, které na území města stále vznikají, přispívají k přeměně Ostravy z průmyslového na kulturní a turisticky atraktivní město. Velkou měrou k tomu také přispívají i nově vzniklé areály, jako např. Dolní oblast Vítkovice, důl Hlubina, Slezskoostravský hrad, Landek Park Ostrava, ale i organizace, které se kulturou v Ostravě aktivně zabývají, jako třeba kulturní centrum Cooltour Ostrava a jiné. Ve městě jsou také 4 stálá divadla, kterými jsou Národní divadlo moravskoslezské, Divadlo Petra Bezruče, Komorní scéna Aréna a Loutkové divadlo. Tradiční kina, která v Ostravě znal téměř každý, jsou dnes již minulostí. Zastoupila je převážně multikina v obchodních centrech. Na území města se však stále najdou i kluby s menšími, soukromými kinosály.

Ani sportovní akce se městu nevyhýbají. V roce 2017 bude v Ostravě pořádán již 56. ročník Zlaté tretry, která je od roku 2010 zařazena do nového seriálu IAAF World Challenge. [79] Každým rokem jsou na území města pořádány různé mezinárodně významné akce. V roce 2015 to bylo například Mistrovství světa v ledním hokeji, tento rok (2017) Mistrovství světa v krasobruslení. K vidění bývá v Ostravě i tenisový turnaj Fed Cup a mnoho dalších.

Město v silné konkurenci dokonce vyhrálo titul Evropského města sportu v roce 2014. [81] Ucházelo se také o titul Evropské hlavní město kultury v roce 2015. Ten ale nakonec těsně získala Plzeň. [82]

ZÁVĚR

Počátek industrializace a následný dynamický růst, datující se do počátečních dekád 19. století, je jedním ze základních znaků vzniku Starých průmyslových regionů. Za předpokladu, že i město lze označit za určitý typ regionu, můžeme o Ostravě říci, že je přesně tím příkladem. Objevení uhlí na území města ke konci 18. století, průmyslový rozvoj spojený s hutním a těžebním průmyslem, začínající v první polovině 19. století, ale i orientace na produkty, kterými byly základními vstupy pro další odvětví, jako např. černé uhlí, železo, ocel apod., to vše jen dosvědčuje.

Souhlasí i další znaky, které jsou pro Staré průmyslové regiony typické. Už v druhé polovině 19. století, když se rod Rothschildů spojil s bratry Gutmannovými, vznikl dominantní podnik Vítkovického hutního a horního těžářství, který nedával svým významem a velikostí možnost pro vznik jiných odvětví v takové míře, aby se staly významnými. Vše co se týkalo rozvoje města, týkalo se i těžby uhlí, zpracování uhlí, výroby železa a oceli, jejich zpracování nebo podpůrných aktivit, kterými byly například energetika, doprava a spoje, ale i další. V případě Ostravy se tak jednalo o velmi silnou, až nadměrnou specializaci, o nadměrné zastoupení jednoho, či více odvětví v ekonomické struktuře regionu s dominancí velkých, monostrukturních podniků.

Živelný růst města, spojený zejména s přílivem pracovních sil a nulovým prostorovým plánováním výstavby, znamenal jediné. Vznik chaotické, vnitroregionální struktury s překrývajícími se funkcemi bydlení, výroby, služeb, ale i volného času, která je ještě i dnes patrná v některých městských obvodech Ostravy a tvoří stále nemalé problémy (příkladem jsou městské obvody Vítkovice, Moravská Ostrava a Přívoz, Mariánské Hory a Hulváky).

Politický režim nastolený pár let po skončení 2. světové války specializaci ekonomického zaměření města ještě více uměle utužoval, např. výstavbou Nové Hutě v Ostravě-Kunčicích, největší hutě v ČR nebo výstavbou tehdy největší elektrárny v ČR v Ostravě Třebovicích a mnoha dalšími projekty zaměřenými na těžký průmysl, těžbu nerostných surovin, chemii apod. Ideologie režimu navíc posilovala i tzv. uzavřenost tržní struktury, zejména svou centrálně plánovanou ekonomikou, která v případě Ostravy stavěla na tradičním zaměření města, bez možnosti jakékoli změny. Ostrava byla prostě „městem uhlí a železa“.

Politické změny, započaté revolucí na konci roku 1989, s sebou přinesly i změny ekonomické, zejména pak proces transformace, který se naplno začal projevovat již v roce 1990.

Přechod k tržnímu hospodářství znamenal příchod krize v tradičních odvětvích ostravského průmyslu, který byl do té doby zcela odříznut od globálních trendů a trhů. V rámci restrukturalizačních opatření docházelo k zeštíhlování obrovských, dominantních průmyslových podniků, k jejich rozpadu, či uzavírání, k útlumu těžby černého uhlí a s tím spojenému masivnímu propouštění zaměstnanců napříč všemi sektory a odvětvími. I přes úspěšně pokračující proces deindustrializace nebyl sektor služeb schopen pojmout takové množství nově nezaměstnaných osob, a tak docházelo k neúměrnému navyšování nezaměstnanosti na území města. Ve spojení s degradovanou kulturní i přírodní krajinou, způsobenou provozem těžkého průmyslu a těžby nerostů během celého období rozvoje města, začalo docházet k postupným negativním demografickým trendům, které se projevovaly zejména negativním přirozeným přírůstkem od roku 1993 (s výjimkou období 2006-2008), velmi rychlým stárnutím obyvatelstva města a úbytkem skupiny obyvatel ve věku 0-14 let, negativním migračním saldem po celé období, od roku 1990, kdy dochází k odlivu obyvatel do jiných okresů, či krajů v rámci republiky, případně s největší intenzitou po roce 2001, k suburbanizaci, ale i dalším negativním trendům. Těmi jsou například nárůst počtu neobydlených domů, či rovnou jejich demolice, rostoucí výskyt oblastí s vysokými ekologickými zátěžemi, jako pozůstatku po průmyslové či jiné výrobě, tzv. brownfields, vznik sociálně vyloučených lokalit obývaných lidmi s nižším sociálním statutem, ale i k mnoha dalším, které již není možno popsat v rámci této diplomové práce.

Téměř všechny výše zmíněné negativní trendy jsou na druhou stranu vyvažovány těmi pozitivními, jejichž počet se v Ostravě každým rokem zvyšuje. Město se nesmířilo s nálepkou úpadkového, zatraceného města bez budoucnosti. Naopak, začalo proti tomuto trendu bojovat.

Pro ozdravení ostravského trhu práce, který zažil největší krizi mezi lety 1994-2004 začalo například spolupracovat na přípravě průmyslových zón na území města, ale i v jeho okolí (2003), s tím, že později některé samo zrealizovalo; umožnilo vzniku logistických parků; podílelo se na vzniku a dále se podílí na provozu a rozvoji Vědecko-technologického

parku Ostrava. Trvale se snaží o rozptýlenost odvětvové ekonomiky města s důrazem na odvětví vytvářející vyšší přidanou hodnotu. Neustále propaguje možnosti pro nové zaměstnavatele. Zasadilo se také o dlouho slibovanou dostavbu dálnice D1, apod.

Demografické stárnutí řeší již od roku 2003 pomocí zcela nové, revoluční metody komunitního plánování, i přes to, že nemá zákonem danou povinnost, toto realizovat. Odliv obyvatel se pak snaží řešit zkvalitňováním městského prostředí a projekty v rámci tzv. zelené Ostravy, nebo například konceptu Smart Cities.

Nezahálí ani v oblasti životního prostředí. Spolupracuje na přeměně starých ekologických zátěží s krajem, případně soukromými investory nebo agenturami zabývajícími se touto problematikou. Příkladem takových přeměn jsou projekty typu Nová Karolina, Dolní oblast Vítkovic, Landek Park, Halda Hrabůvka, Laguny OSTRAMO ale i další projekty ve fázi příprav, jako například chystaná přeměna sociálního brownfieldu v Ostravě-Hrušově.

Nejen město, ale i další regionální aktéři přispívají svými aktivitami k lepší Ostravě. Kraj se například snaží podporovat již zmíněné průmyslové zóny, spravuje a rozvíjí letiště Leoše Janáčka v Ostravě nebo „jen“ podporuje město v důležitých projektech s nadregionálním významem. Soukromí investoři přeměňují město pomocí investic, ať už do výrobních podniků (např. PZI v Ostravě Hrabové), nebo do přeměny ekologických zátěží v kulturně vzdělávací centra, jako se aktuálně děje v Dolní oblasti Vítkovic, či do přeměny krajiny k její přirozené podobě, viz například projekt haldy Hrabůvka, či Landek Parku. Ani vysoké školy nezahálejí. Svou činností, spoluprací na mnoha projektech, ale i vlastním rozvojem přispívají každým dnem k proměně města.

Ostrava dnes již zdaleka není tím „městem uhlí a železa“, kterým bývala na počátku 90. let 20. století. I přes mnohé problémy ve vývoji, kterým za posledních 25 let čelila, se postupně přetváří v město moderní se zaměřením na vzdělávání, kulturu, sport a cestovní ruch.

SUMMARY

The thesis deals with demographic, socioeconomic and functional changes in Ostrava, which occurred in connection with the process of economic transformation in the Czech Republic after 1990.

The introductory part presents a theoretical approach to the regions, known as Old industrial regions, and the concept of "shrinking cities." These two approaches (concepts) are very similar in many ways. Ostrava meets most signs that are specific for these two approaches, therefore can be classified as for shrinking city as well as a typical representative of the old industrial regions.

The predestination to become an industrial region began already in its history by the discovery of black coal followed by rapid development of a heavy industry in the city and its surroundings. Ostrava became an industrial centre with excessive specialization in metallurgical, chemical, mining and energy industries during its development.

The strong specialization of the city on these sectors emerged to be as a significant problem after the political and economic changes of the Czech Republic in the early 90's of the 20th century. Initiated economic transformation which was necessary for the transition from centrally planned economy to market economy, caused major structural changes. There were massive layoffs, reduction of the number of jobs in industry and on the contrary a growth in the services sector. But the services sector was not able to hold the released labor so there was a rapid increase in unemployment followed by negative demographic trends, eg. a natural population decline, as well as the migration route, the aging population, etc.

Ostrava nor other actors of regional development idle in the region. An effort to improve the situation is obvious. The establishment of new industrial zones, investments in the infrastructure, an education, a research and development projects or for environmental improvement are the proof.

Nowadays, Ostrava is far from being the "city of coal and iron" which she used to be in the early 90's of the 20th century. Despite many problems in the development it faced for 25 years, it is gradually transforming into a modern city focused on education, culture, sport and tourism.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] **Koutský, J.** *Staré průmyslové regiony – vývojové tendence, možnosti rozvoje.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2011. ISBN 80-7414-440-0.
- [2] **Slach, O., Rumpel, P. a Koutský, J.** *Profilace měkkých faktorů.* Ostrava: ACCENDO-Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s., 2013. ISBN: 978-80-904810-7-7.
- [3] **Steiner, M.** *Old industrial areas: A theoretical approach.* Urban Studies, Vol. 22, No. 5, 1985. stránky 387-398.
- [4] **Schrader, M.** *Ruhrgebiet In: KULKE, E. (Hrsg.): Wirtschaftsgeographie Deutschland.* Stuttgart: Klett Perthes, 1998. stránky 267-305.
- [5] **Hassink, R.** *The strength of weak lock-ins: the renewal of the Westmünsterland textile industry.* Environment and Planning A, roč. 39, č. 5, 2007. stránky 1147-1165.
- [6] **Grabher, G.** *The weakness of strong ties: The lock-in of regional development in the Ruhr area.* London : Routledge, 1993. stránky 255-277.
- [7] **Boschma, R. a Lambooy, J.** *Why do old industrial regions decline? An exploration of potential adjustment strategies.* Dublin: University of Utrecht, Faculty of Spatial Sciences, Department of International Economics and Economic Geography, 1999.
- [8] **Rumpel, P., Slach, O. a Koutský, J.** *Měkké faktory regionálního rozvoje.* 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-435-8.
- [9] **Brownfieldy.** *Czechinvest, Agentura pro podporu podnikání a investic.* [Online]. [Citace: 23. 1. 2017].
<<http://www.czechinvest.org/brownfieldy>>
- [10] **Vavrečková, J. a Baštýř, I.** *Působení fenoménu brain drain v ČR a výdělková motivace odborníků k práci v zahraničí.* [Online]. 2009. [Citace: 11. 12. 2016].
<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_303.pdf. ISBN: 978-80-7416-049-3>
- [11] **Grossmann, K., et al.** *Urban shrinkage in East Central Europe? Benefits and limits of a cross-national transfer of research approaches. Declining cities/Developing cities: Polish and German perspectives.* [Online]. 2008. [Citace: 10. 12. 2016].
<http://pts.amu.edu.pl/en/pliki/menu/Grossmann_et_al.pdf>
- [12] **Rumpel, P. a Slach, O.** *Governance of shrinkage of the city of Ostrava.* Praha: European Science and Art Publishing, 2012. str. 258. ISBN: 978-80-87504-19-2.
- [13] **Glaeser, E. L., Gyourko, J.** *Urban decline and durable housing.* [Online]. 2001. [Citace: 1. 12. 2016].
<http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=penniur_papers>
- [14] **Rumpel, P. a Slach, O.** *Je Ostrava „smršťujícím se městem“? Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Vol. 48, No. 5, 2012. stránky 859-878.*

- [15] **Rumpel, P., Slach, O. a Boruta, T.** Governance smršťujících se měst v Evropském kontextu. Výzkum regionálního rozvoje-vybrané přístupy a témata. *ResearchGate*. [Online]. 2012. [Citace: 23. 11. 2016].
<https://www.researchgate.net/profile/Ondej_Slach/publication/260207874_Governance_smrstujicich_h_se_mest_v_Evropskem_kontextu/links/0f31753027358158fe000000/Governance-smrstujicich-se-mest-v-Evropskem-kontextu.pdf>
- [16] **Hollander, J. B.** *Planning Shrinking Cities, Urban and Environmental Policy and Planning Department*. [Online]. 2009. [Citace: 2. 11. 2016].
<http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/44945581/Planning_Shrinking_Cities201621-3773-yo52h.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1490892712&Signature=dAzzlK1hu4dIrhhrIkR5cJy62P0%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D>
- [17] **Židek, L.** *Transformace české ekonomiky 1989-2004*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN: 80-7179-922-X.
- [18] **Synek, M.** *Transformace, restrukturalizace, revitalizace*. Acta Oeconomica Pragensia. [Online]. 2004. [Citace: 12. 1. 2017].
<<https://www.vse.cz/polek/download.php?lang=cz&jnl=aop&pdf=266.pdf>>
- [19] **Klaus, V.** *Česká cesta*. Praha: Profile, 1994. ISBN: 80-901609-9-9.
- [20] **Holman, R.** *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN: 80-902795-6-2.
- [21] **Jílek, J.** *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada publishing, 2013. ISBN: 978-80-247-4516-9.
- [22] **Synek, M. a kol.** *Manažerská ekonomika*. Praha: Grada publishing, 2001. ISBN: 80-247-9096-6.
- [23] **Dědina, J. a Čejka, J.** *Management a organizování podniku v podmínkách globalizace*. Praha: BrabaPress, 1999. ISBN: 80-90271-60-X.
- [24] **Synek, M.** *Proces nikdy nekončí*. In *Ekonom*. 1999, číslo 24, strana 51.
- [25] **Dědina, J a Cejthamr, V.** *Management a organizační chování*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1300-4
- [26] **Statutární město Ostrava - oficiální portál. O Ostravě**. [Online]. Město Ostrava. [Citace: 23. 11. 2016].
<<https://www.ostrava.cz/cs/o-meste>>
- [27] **Územně identifikační registr ČR. Obce ORP Ostrava**. [Online]. [Citace: 4. 1. 2017].
<<http://www.uir.cz/obce-orp/1961/Orp-Ostrava>>
- [28] **Český statistický úřad, krajská pobočka v Ostravě. Charakteristika okresu Ostrava-město**. [Online]. [Citace: 4. 1. 2017].
<https://www.czso.cz/csu/xt/charakteristika_okresu_ostrava_mesto>
- [29] **Územně identifikační registr ČR. Městské části a obvody, obec Ostrava**. [Online]. [Citace: 6. 1 2017].
<<http://www.uir.cz/mestske-casti-obec/554821/Obec-Ostrava>>

- [30] **Územně identifikační registr ČR. Části obcí, obec Ostrava.** [Online]. [Citace: 5. 1. 2017].
<<http://www.uir.cz/casti-obce-obec/554821/Obec-Ostrava>>
- [31] **Český statistický úřad. Databáze demografických údajů za vybraná města ČR.** [Online]. [Citace: 1. 6. 2017].
<<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-vybrana-mesta-cr>>
- [32] **Regionální informační servis. Okresy Moravskoslezského kraje.** [Online]. [Citace: 6. 1. 2017].
<<http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/moravskoslezsky-kraj/okresy/>>
- [33] **FajnOva. Strategický plán rozvoje statutárního města Ostrava 2017-2023.** [Online]. Město Ostrava, 2017. [Citace: 1. 3. 2017].
<<http://fajnova.cz/strategicky-plan/>>
- [34] **Jiřík, K. a kol. Dějiny Ostravy.** Ostrava: Sfinga, 1993. ISBN: 80-85491-39-7.
- [35] **Jiřík, K. a Pitronová, B. Dějiny Ostravy.** Ostrava: Profil, 1967.
- [36] **Jemelka, M. Ostravské dělnické kolonie I. Závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven v moravské části Ostravy.** Ostrava : Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN: 978-80-7368-953-7.
- [37] **Dlouhý, J. a Spišák, J. Historie a současnost podnikání na Ostravsku.** Žehušice: Městské knihy, 2013. ISBN: 978-80-86699-75-2.
- [38] **Statutární město Ostrava - oficiální portál. Plesná - Historie.** [Online]. [Citace: 22. 1. 2017].
<<https://plesna.ostrava.cz/cs/o-plesne/hitorie>>
- [39] **Šotkovský, I. Změny populační velikosti a proces stárnutí města Ostravy. Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti.** Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. stránky 665-673. ISBN 978-80-7368-903-2.
- [40] **Dýchám pro Ostravu. Zelený prstenec a projekty městské a izolační zeleně.** [Online]. [Citace: 24. 11. 2016].
<<https://dycham.ostrava.cz/projekty-pro-zlepseni-ovzdusi/izolacni-zelen>>
- [41] **Krajská pobočka úřadu práce v Ostravě. Analýza stavu a vývoje trhu práce v Ostravě v roce 1992 a předpokládaný vývoj v prvním pololetí 1993.** Ostrava. 1993.
- [42] **Český statistický úřad. Nezaměstnanost ve Zlínském kraji - N.** [Online]. 2007. [Citace: 14. 1. 2017].
<https://www.czso.cz/csu/czso/13-7238-07-casova_rada-uvod>
- [43] **Integrovaný portál MPSV. Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti.** [Online]. [Citace: 14. 1. 2017].
<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky>
- [44] **Kubátová, Z. iDnes.cz / Ekonomika. Soud potvrdil úpadek OKD. Do jejího čela jmenoval Lee Loudu.** [Online]. 9. 5. 2016. [Citace: 24. 2. 2017].
<http://ekonomika.idnes.cz/soud-potvrdil-upadek-okd-0xe-/ekonomika.aspx?c=A160509_141914_ekonomika_fih>

- [45] **Borsodchem, Chemistry for generations.** *O nás - Urazili jsme dlouhou cestu.* [Online]. [Citace: 1. 2. 2017].
<<http://www.borsodchem-cz.com/About-us/History.aspx>>
- [46] **iDnes.cz / Zprávy.** *ArcelorMittal spustil tkaninové filtry na odprašování za miliardu korun.* [Online]. 26. 10. 2011. [Citace: 2. 2. 2017].
<http://sdeleni.idnes.cz/arcelormittal-spustil-tkaninove-filtry-na-odprasovani-za-miliardu-korun-1rt-zpr_sdeleni.aspx?c=A111024_164212_zpr_sdeleni_ahr>
- [47] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Investiční příležitosti.* [Online]. [Citace: 19. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti>>
- [48] **Město, region a velké průmyslové zóny.** Brno: Ústav územního rozvoje, příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 1/2010, 2010. ISBN: 978-80-87318-08-9.
- [49] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Strategická průmyslová zóna Mošnov.* [Online]. [Citace: 20. 2. 2017].
<<http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostravy/projekty-mesta-ostravy/prumyslova-zona-mosnov>>
- [50] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Průmyslové zóny.* [Online]. [Citace: 20. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/prumyslove-zony>>
- [51] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Průmyslová zóna Hrabová.* [Online]. [Citace: 20. 2. 2017].
<<http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostravy/projekty-mesta-ostravy/prumyslova-zona-hrabova>>
- [52] **Moravskoslezský kraj.** *Díky nošovické průmyslové zóně klesla v Moravskoslezském kraji nezaměstnanost.* [Online]. [Citace: 20. 2. 2017].
<<http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/cz/diky-nosovicke-prumyslove-zone-klesla-v-moravskoslezskem-kraji-nezamesnanost-31623/>>
- [53] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Logistické parky.* [Online]. [Citace: 21. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/logisticke-parky>>
- [54] **Green - square.** *Ostrava business park.* [Online]. [Citace: 21. 2. 2017].
<<http://www.green-square.cz/projekty/business-park-ostrava/prumyslova-zona>>
- [55] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Brownfields.* [Online]. [Citace: 22. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy>>
- [56] **Stavby v MS kraji. #Karolina.** [Online]. [Citace: 22. 2. 2017].
<<http://www.msstavby.cz/projekty/karolina/>>
- [57] **Jiříček, P.** *Moravskoslezský Deník. Ostrava bezplatně získá pozemky na Nové Karolině. Další chce koupit.* [Online]. 21. 10. 2016. [Citace: 22. 2. 2017].
<http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/ostrava-bezplatne-ziska-pozemky-na-nove-karoline-dalsi-chce-koupit-20161021.html>

- [58] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Dolní oblast Vítkovice.* [Online]. [Citace: 23. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy/dolni-oblast-vitkovice>>
- [59] **Rycková, K.** *DOV info. DOV Informační revue k projektům a programu spolku Dolní oblast Vítkovice.* [Online]. Spolek Dolní oblast Vítkovice. [Citace: 23. 2. 2017].
<http://www.dolnivitkovice.cz/documents/97419/159464/dov_info_2017_nahled.pdf/7a190983-fea5-46c8-a541-82a6fc70265b>
- [60] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Hrušov.* [Online]. [Citace: 22. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy/hrusov>>
- [61] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Průmyslová zóna Hrušov.* [Online]. [Citace: 22. 2. 2017].
<<http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostavy/projekty-mesta-ostavy/prumyslova-zona-hrusov>>
- [62] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Věda, výzkum, inovace.* [Online]. [Citace: 24. 2. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/hi-tech-veda-a-vyzkum/hi-tech-veda-a-vyzkum>>
- [63] **Lesopark Poruba.** *Zastavení územního řízení pro VTP na Myslivně.* [Online]. [Citace: 1. 3. 2017].
<<http://lesoparkporuba.cz/zastaveni-uzemniho-rizeni-pro-vtp-na-myslivne/>>
- [64] **Leoš Janáček Ostrava airport.** *Historie.* [Online]. [Citace: 25. 2. 2017].
<<http://www.airport-ostava.cz/cz/page-historie-vznik-vyvoj/>>
- [65] **ČT 24.** *Příběh D47: Nejspornější dálnice v Česku s 900 vadami za jediný rok.* [Online]. 24. 10. 2013. [Citace: 14. 2. 2017].
<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1069348-pribeh-d47-nejspornejsi-dalnice-v-cesku-s-900-vadami-za-jediny-rok>>
- [66] **Ředitelství silnic a dálnic ČR.** *Projekt D47.* [Online]. 2013. [Citace: 6. 2. 2017].
<http://www.silnice-zeleznice.cz/UserFiles/files/SZ/2009/D47_091125.pdf>
- [67] **Létejme z Ostravy.** *Ryanair spojí od června Ostravu s Londýnem.* [Online]. 7. 2. 2013. [Citace: 6. 2. 2017].
<<http://www.letejmezostavy.cz/clanek/37-ryanair-spoji-od-cervna-ostavu-s-londynem/>>
- [68] **Štalmach, D.** *iDnes.cz / Ostrava a moravskoslezský kraj. Ostravu spojila s letišťem trať za půl miliardy. Vlaky vyjedou na jaře.* [Online]. 16. 12. 2014. [Citace: 6. 2. 2017].
<http://ostrava.idnes.cz/letiste-u-ostavy-ma-napojeni-na-zeleznici-vlaky-vyjedou-az-na-jare-1fw-/ostrava-zpravy.aspx?c=A141216_170129_ostava-zpravy_jog>
- [69] **Integrovaný dopravní systém Moravskoslezského kraje ODIS.** *Dopravci ODIS.* [Online]. [Citace: 3. 2. 2017].
<<http://www.kodis.cz/dopravci-odis/>>
- [70] **BusPress - zpravodaj autobusové dopravy.** *Ostrava spouští nejmodernější evropský systém placení v MHD!* [Online]. 29. 6. 2016. [Citace: 3. 2. 2017].
<<http://www.buspress.eu/ostava-spusti-nejmodernejsi-evropsky-system-placeni-v-mhd/>>
- [71] **Dopravní podni Ostrava.** *Nová trolejbusová trať a 105 autobusů na CNG v Ostravě.* [Online]. 12. 10. 2015. [Citace: 3. 2. 2017].
<<http://www.dpo.cz/aktuality/1635-nova-trol-trat-105-cng-busu.html>>

- [72] **Štalmach, D.** iDnes.cz. *Terminály měly ulevit centru Ostravy. Autobusy tam ale jezdí dál, prázdné.* [Online]. 17. 5. 2016. [Citace: 3. 2. 2017].
<http://ostrava.idnes.cz/terminaly-v-ostrave-jejich-vyuziti-d6s-/ostrava-zpravy.aspx?c=A160517_2246841_ostrava-zpravy_woj>
- [73] **ČTK.** Aktuálně.cz. *Ropné laguny v Ostravě mají do tří let zmizet. Sanace bude stát půl miliardy.* [Online]. 6. 1. 2016. [Citace: 3. 11. 2017].
<<https://zpravy.aktualne.cz/regiony/moravskoslezsky/ropne-laguny-v-ostrave-by-mely-do-tri-let-zmizet-sanace-bude/r~a701d26cb46811e58dc0002590604f2e/>>
- [74] **Luksza, R.** Moravskoslezský deník. *Místo haldy v Hrabůvce bude obří umělé jezero.* [Online]. 16. 8. 2016. [Citace: 9. 3. 2017].
<http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/misto-hrabuveckeho-haldy-bude-obri-umele-jezero-20160816.html>
- [75] **Vysoká škola báňská — Technická univerzita Ostrava.** *Historie, současnost, vize.* [Online]. [Citace: 2. 3. 2017].
<<https://www.vsb.cz/cs/univerzita/historie-osobnosti/>>
- [76] **Vysoká škola báňská — Technická univerzita Ostrava.** *Fakulty - brožura ke stažení.* [Online]. [Citace: 2. 3. 2017].
<<https://www.vsb.cz/cs/fakulty/>>
- [77] **Ostravská univerzita.** *Historie Ostravské univerzity.* [Online]. [Citace: 2. 3. 2017].
<<http://www.osu.cz/historie/>>
- [78] **Komunitní plánování sociálních služeb Ostrava.** *4. Komunitní plán sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava na období 2015-2018.* [Online]. 2014. [Citace: 3. 3. 2017].
<http://www.kpostrava.cz/file_upload/4-komunitni-plan-socialnich-sluzeb-a-souvisejicich-aktivit-ve-meste-ostrava-na-obdobi-2015-2018.pdf>
- [79] **Statutární město Ostrava - oficiální portál.** *Kalendář pravidelně konaných akcí.* [Online]. [Citace: 2. 3. 2017].
<<https://www.ostrava.cz/cs/turista/zabava/kalendar-akci>>
- [80] **Slach, O. a Antošíková, L.** Smart Cities. *Fenomén Stodolní.* [Online]. 1. 2. 2016. [Citace: 4. 3. 2017].
<<http://www.scmagazine.cz/casopis/02-16/fenomen-stodolni?locale=cs>>
- [81] **Lesková, I.** iDnes.cz / Zprávy. *Ostrava boj o město kultury prohrála, vize ale naplňuje lépe než Plzeň.* [Online] 8. 6. 2012 [Citace: 2. 3. 2017].
<http://zpravy.idnes.cz/ostrava-plni-sliby-lepe-nez-plzen-dla-/domaci.aspx?c=A120608_1789896_ostrava-zpravy_jog>
- [82] **Lesková, I.** iDnes.cz / Ostrava a Moravskoslezský kraj. *Více prestiže i pohybu. Ostrava získala titul Evropské město sportu 2014.* [Online]. 27. 6. 2013. [Citace: 2. 3. 2017].
<http://ostrava.idnes.cz/ostrava-ziskala-titul-evropske-mesto-sportu-2014-f58-/ostrava-zpravy.aspx?c=A130627_175704_ostrava-zpravy_jog>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Změny ve vymezení hranic okresů Moravskoslezského kraje k 1. 1. 2007	25
Obr. 2	Administrativní rozdělení okresu Ostrava-město k 1. 1. 2016	26
Obr. 3	Vývoj počtu obyvatel ve městě Ostrava v období 1971-1990.....	30
Obr. 4	Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku ve městě Ostrava v období 1971-1990.....	31
Obr. 5	Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku ve městě Ostrava v období 1991-2015.....	33
Obr. 6	Vývoj počtu obyvatel ve městě Ostrava v období 1991-2015.....	34
Obr. 7	Prognóza populačního vývoje města Ostravy do roku 2050	35
Obr. 8	Podíl městských obvodů na populačním úbytku města v letech 1991-2011	35
Obr. 9	Změna počtu obyvatel v městských obvodech města Ostravy v období 1991-2011 (%).....	39
Obr. 10	Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 1991-2015	41
Obr. 11	Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 1991-2001	42
Obr. 12	Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 2001-2011	43
Obr. 13	Hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Ostrava za období 2011-2015	43
Obr. 14	Vývoj podílu věkových skupin na celkovém počtu obyvatel Ostravy v období 1991-2011	46
Obr. 15	Vývoj indexu stáří a indexu ekonomického zatížení ve městě Ostrava v období 1991-2011	46
Obr. 16	Vývoj průměrného věku obyvatel města Ostravy v období 1991-2011 dle pohlaví	47
Obr. 17	Podíl věkových skupin na celkovém počtu obyvatel a průměrný věk v období 2011-2015	48

Obr. 18 Podíl hospodářských sektorů na celkové zaměstnanosti v letech 1991, 2001 a 2011	51
Obr. 19 Podíl EAO v jednotlivých odvětvích národního hospodářství v roce 1991	52
Obr. 20 Změna v podílu jednotlivých odvětví na celkové zaměstnanosti ve městě Ostrava v období 1990-1992 (%)	54
Obr. 21 Podíl zaměstnaných osob v jednotlivých odvětvích dle ekonomické činnosti v roce 2011	55
Obr. 22 Průměrná míra registrované nezaměstnanosti dle původní i nové metodiky a podíl nezaměstnaných osob ve městě Ostrava v období 1990-2015	58
Obr. 23 Podíl nezaměstnaných osob v ČR, MSK a městě Ostrava v období 2005-2015	59
Obr. 24 Strategická průmyslová zóna Mošnov	67
Obr. 25 Průmyslová zóna Hrabová.....	68
<i><https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/prumyslove-zony/prumyslove-zony/c-documents-and-settings-novotnaan-plocha-hrabova_2012.jpg></i>	
Obr. 26 ProLogis, logistický park Ostrava-Poruba.....	70
<i><https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/logisticke-parky></i>	
Obr. 27 Vizualizace Business Parku Ostrava, logistického parku v Ostravě- Kunčičkách	70
<i><http://www.green-square.cz/projekty/business-park-ostrava/vizualizace></i>	
Obr. 28 Projektstudio, vizualizace oblasti Karolína po jejím dokončení	71
<i><">http://moravskoslezsky.denik.cz/galerie/vizualizace-druhe-etapy-nove-karoliny20150330.html?mm=5980504&photo=>></i>	
Obr. 29 Dolní oblast Vítkovice	72
<i><http://www.novevitkovice.eu/news/message/detail/id/963/lang/cs/site/36></i>	
Obr. 30 Multifunkční hala GONG - DOV	73
<i><https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy/dolni-oblast-vitkovice></i>	
Obr. 31 Bolt Tower, nástavba vysoké pece - DOV	73
<i><http://www.designmagazin.cz/foto/2015/09/bolt-tower-ostrava-2.jpg></i>	
Obr. 32 Velký svět techniky, STC - DOV	74
<i><https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy/dolni-oblast-vitkovice></i>	

Obr. 33 Malý svět techniky, U6 - DOV	74
<i>< https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brownfieldy/dolni-oblast-vitkovice ></i>	
Obr. 34 Plánovaná průmyslová zóna Hrušov	75
<i>< http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostravy/projekty-mesta-ostravy/prumyslova-zona-hrusov ></i>	
Obr. 35 Vědecko-technologický park Ostrava	76
<i>< https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/prumyslove-zony/prumyslove-zony/VTPO_mapa.jpg ></i>	
Obr. 36 Halda Hrabůvka	81
<i>< http://g.denik.cz/57/36/halda-ova20160813_galerie-980.jpg ></i>	

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Věkové složení obyvatelstva v letech 1991, 2001 a 2011	45
Tab. 2 Podíl EAO (zaměstnaných) v jednotlivých hospodářských sektorech v letech 1991-2011	49
Tab. 3 Vývoj zaměstnanosti v odvětvích sledovaných ÚP Ostrava v období 1990-1992	53
Tab. 4 Struktura nezaměstnaných osob dle věku v letech 1991 a 2015	59
Tab. 5 Struktura nezaměstnaných osob dle délky nezaměstnanosti v letech 1991 a 2015	60
Tab. 6 Struktura nezaměstnaných osob dle dosaženého vzdělání v letech 1991 a 2015	61
Tab. 7 Největší zaměstnavatele v Ostravě v roce 1987	62
Tab. 8 Největší zaměstnavatele v Ostravě k 31. 12. 2015	64
Tab. 9 Struktura vzdělanosti obyvatelstva v letech 1991 a 2011.....	83

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

65+	osoby s věkem větším než 65 let
abs.	absolutní (hodnota)
a.s.	akciová společnost
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
BD	bytový dům
cca	cirka (asi, přibližně)
CNG	compressed natural gas (stlačený zemní plyn)
CZ-NACE	klasifikace ekonomických činností
č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
D1, D47	označení dálnic (D) v ČR
DOV	Dolní oblast Vítkovice
EAO	ekonomicky aktivní obyvatelé
et al.	a kolektiv
EU	Evropská unie
ha	hektar
HMMS	hrubá míra migračního salda
IAAF	International Association of Athletics Federations (Mezinárodní asociace atletických federací)
IT	informační (a výpočetní) technika
Kč	korun českých
km	kilometr
km ²	kilometr čtverečný
m ²	metr čtverečný
MHD	městská hromadná doprava
MCHZ	Moravské chemické závody
mld.	miliarda
MS	migrační saldo

MSK	Moravskoslezský kraj
MW	megawatt
NHKG	Nová huť Klementa Gottwalda
ob.	obyvatel(é)
ODIS	Ostravský dopravní integrovaný systém
OKD	Ostravsko-karvinské doly
OKR	Ostravsko - karvinský revír
OVA	Ostrava
PM	prachové částice – polétavý prach
PNO	podíl nezaměstnaných osob
PPP	public private partnership (partnerství veřejného a soukromého sektoru)
PZ	průmyslová zóna
R48	označení rychlostních silnic (R) v ČR
RD	rodinný dům
s.p.	státní podnik
spol.	společnost
s.r.o.	s ručeným omezením
SLDB	sčítání lidu domů a bytů
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
SPZ	strategická průmyslová zóna
STC	Science and Technology Center (Svět techniky)
sv.	světová
tj.	to je / tak jinak
tzv.	takzvaný
U6	VI. energetická ústředna
vč.	včetně
VŠPS	výběrové šetření pracovních sil
VTPO	Vědecko-technologický park Ostrava
VŽKG	Vítkovické železářny Klementa Gottwalda
XXII	22. (dvaadvacátý v pořadí)

PŘÍLOHY

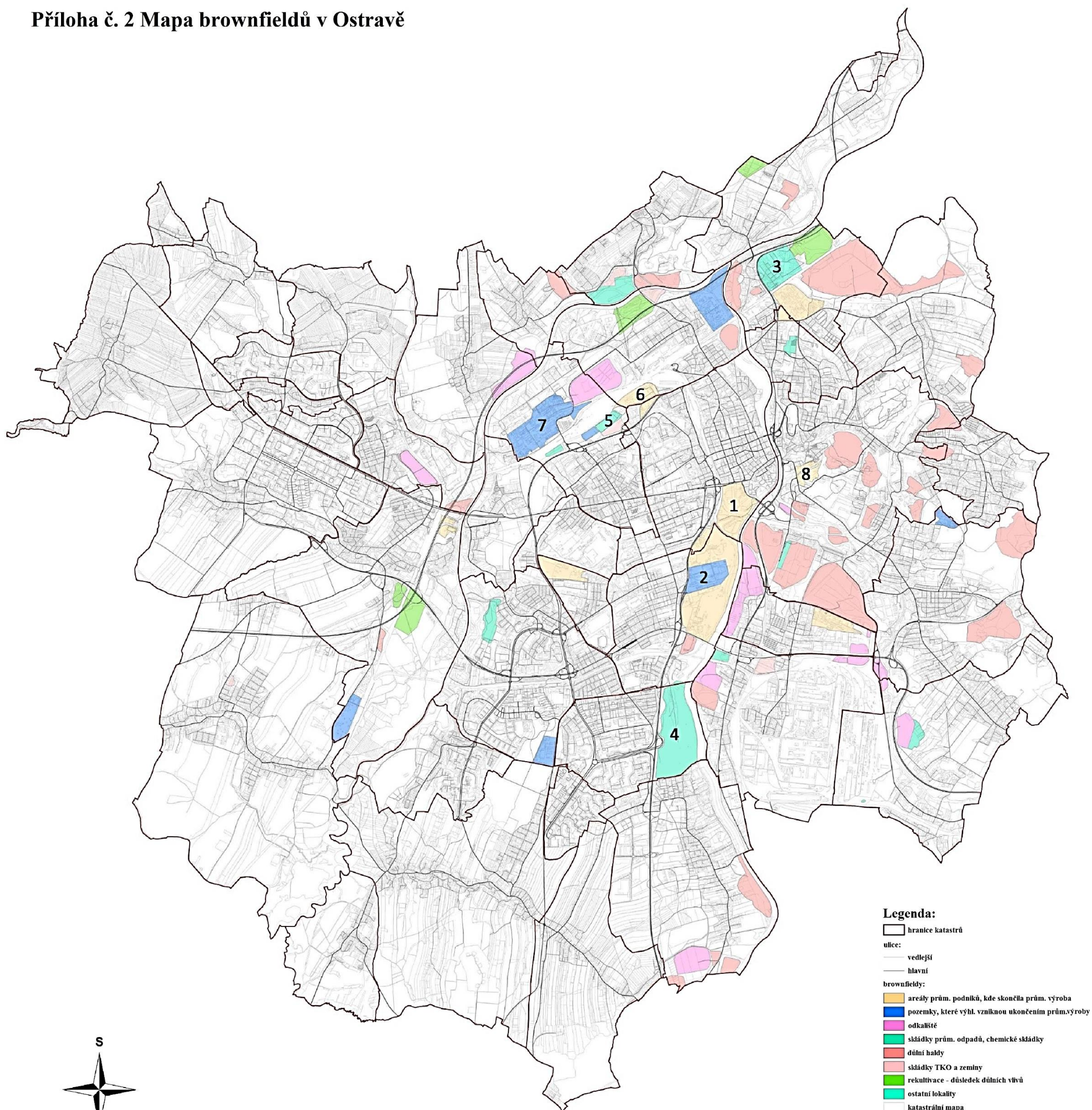
Příloha č. 1 Seznam městských obvodů a městských částí ve městě Ostrava

23 městských obvodů: Hošťálkovice, Hrabová, Krásné Pole, Lhotka, Mariánské Hory a Hulváky, Martinov, Michálkovice, Moravská Ostrava a Přívoz, Nová Bělá, Nová Ves, Ostrava – Jih, Petřkovice, Plesná, Polanka nad Odrou, Poruba, Proskovice, Pustkovec, Radvanice a Bartovice, Slezská Ostrava, Stará Bělá, Svinov, Třebovice a Vítkovice. [29]

37 městských částí: Antošovice, Bartovice, Bělský Les, Dubina, Heřmanice, Hošťálkovice, Hrabová, Hrabůvka, Hrušov, Hulváky, Koblův, Krásné Pole, Kunčice, Kunčičky, Lhotka, Mariánské Hory, Martinov, Michálkovice, Moravská Ostrava, Muglínov, Nová Bělá, Nová Ves, Petřkovice, Plesná, Polanka nad Odrou, Poruba, Proskovice, Přívoz, Pustkovec, Radvanice, Slezská Ostrava, Stará Bělá, Svinov, Třebovice, Vítkovice, Výškovice a Zábřeh. [30]

Příloha č. 2 Mapa brownfieldů v Ostravě

1:25 000

Legenda:

- hranice katastrů
- ulice:
  - vedlejší
  - hlavní
- brownfieldy:
  - areály prům. podniků, kde skončila prům. výroba
  - pozemky, které vyhl. vzniknou ukončením prům. výroby
  - odkallště
  - skládky prům. odpadů, chemické skládky
  - důlní haldy
  - skládky TKO a zeminy
  - rekultivace - důsledek důlních vlivů
  - ostatní lokality
  - katastrální mapa

- č. 1 - Nová Karolina
- č. 2 - Dolní oblast Vítkovice
- č. 3 - sociální brownfield Hrušov
- č. 4 - halda Hrabůvka
- č. 5 - laguny OSTRAMO
- č. 6 - OSTRAMO MCHZ
- č. 7 - areál dolu Jan Šverma
- č. 8 - areál Trojice

zdroj: www.ostrava.cz, upraveno